

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Decimus Octavus Complectens Scholastica
Commentaria in quædam Epigrammata divi Prosperi circa divinorum
Auxiliorum ad singula bona Opera necessitatem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER DECIMUS OCTAVUS

*Completens Scholastica Commentaria in quadam Epigrammata
divi Prosperi circa divinorum Auxiliorum ad singula
bona Opera necessitatem.*

Ratio Or-
dinis.

RESIBUS adversus Christi Gratiam, & humani arbitrii libertatem, quantum institui nostri ratio postulabat, hactenus refutatis, progredimur ad illas quæstiones resolvendas, quibus exerceri solent disputantium Scholasticorum ingenia, & quæ præsertim spectant ad ejusdem Gratiæ necessitatem. Occurrunt quippe in his quæstionibus difficilia quædam, & scitu summopere necessaria, circa officia moralium virtutum, infidelium opera, observationem præceptorum, & tentationum victoriam: quæ ita à nobis sunt propugnanda, ut continuo insectemur recensitos errores, neque ab Augustiniana

doctrina ullatenus divellamur. Fuerunt enim Scriptores permulti, qui de his differentes tradiderunt liberum arbitrium posse absque Christi gratia facere quod non potest, aut ex adverso nequaquam posse quod potest: atque hoc in libro, quantum illi recesserint à veritate, curabimus demonstrare. Disputatio præterea instituenda est de magno dono finalis perseverantiæ, necnon de sufficienti Gratia omnibus quidem à Deo Optimo, Maximo misericorditer exhibita, ac Præparata; sed quam nonnulli perveraces impiique temere pessundant & respuunt. Atque his explicandis præmittimus Epigrammata Prosperi, qui tam metricâ, quam solutâ oratione doctrinam S.P. Augustini egregie illustravit.

CAPUT I.

Inquiritur an ad habendam notitiam legis necessaria sit Christi Gratia.

SUMMARIUM.

1. An veritas naturalis possit cognosci sine gratia.
2. Quid sit veritas naturalis.
3. Probatur Conclusio primo.
4. An possit etiam cognoscere veritatem practicam.
5. Declaratur Conclusio secundò.
6. Ac confirmatur.
7. Conclusio secunda ponitur, ac probatur.
8. & 9. Solvuntur Objectiones.

EPIGRAMMA.

*Scrutari legem possunt utcunque quieti,
Si mundi à strepitu libera corda vacent.
Ut mens ergo piis studiis intenta juvetur,
Prælia divinis carnea vincat Amor.
Nam Templum Domini per sacra silentia crescit,
Et tacite struitur non ruitura Domus.*

R. P. Berti Theol. Tom. III.

H h

Pro-

1.
An veritas
naturalis
possit co-
gnosci sine
gratia.

PROPOSITIO I. Potest utcumque ratio-
nalis creatura veritatem aliquam natura-
lem, non solum speculativam, sed etiam
practicam absque supernaturali gratia
scrutari, dummodo libera mente ab ob-
strepentibus sensuum fallaciis sese ad in-
timam rationis claritatem convertat.

2.
Quid sit veri-
tas naturalis.

Veritates naturales sunt, quæ huma-
nis disciplinis traduntur, & nativam in-
tellectus facultatem non superexcedunt,
ut quæ assequimur per Phisices, aut Ma-
thematices rudimenta. Quarum verita-
tum aliæ sunt speculativæ, aliæ practicæ.
Illæ in veritatis contemplatione, istæ au-
tem in praxi, sive operatione versantur.
Atque si hæc operatio spectat ad officia
virtutum; illius cognitio appellatur *mo-
raliter practica*. Utrum virtus moralis
sistens in ipso operis officio vera sit vir-
tus nullo vitio permixta, nolumus hoc
priori capite definire. Tantummodo
asserimus posse unumquemque homi-
nem veritatem naturalem etiam practi-
cam, cujusmodi est pronunciatum illud
naturalis legis, *Quod tibi non vis, alteri
ne feceris*, assequi per lumen rationis cui-
que inditum. Id vero duplici appposita con-
ditione, 1. ut mens retrahat se à strepitu
sensibilium illecebrarum ad ideas ingeni-
tas, & ad indefectibile lumen. 2. ut suæ in-
firmitatis conscia non audeat sperare,
se posse ad omnia perfecte cognoscenda
absque speciali dono pertingere. Hæc
continentur priori distico Epigrammatis.

3.
Probatur
Conclusio
primo.

Quod aliquam veritatem naturalem
absque gratia Salvatoris percipere valea-
mus; probatur I. Nulla est enim in
ferie veritatum naturalium sublimior,
quam unum esse Deum Conditorum re-
rum universalium, deinde spiritum ho-
minis nulla materiei dissolutione interire.
Id vero rerum visibilium contemplatio-
ne, atque intima conscientia, idearum-
que libramento animal ratione præditum
attingere, argumentationibus plurimis
demonstravimus. II. Certissimum est,
& confirmatum auctoritate Augustini
lib. 1. ad Simplic. Q. 2. *non solum bonum
ingenium, sed & honestas, & utiles disci-
plinas comparari ante gratiam salutarem*.
III. Christus mortuus est ut justificare-
mur, quemadmodum S. P. demonstrat
in celebri Epist. ad Sixtum, non autem
ut Philosophi, & Mathematici efficere-
mur. Igitur ad Philosophicas, & Ma-
thematicas disciplinas capeffendas neces-
sarium non est supernaturale Gratia ad-
jutorium. IV. Dæmones nulla super-
naturali gratia exornati sunt, & nihilo-
minus quanta pollent naturalium scien-
tiarum notitia! Ex miraculis Christi su-
perna virtute patris illius quoque divi-

nitatem agnoverunt clamantes apud
Matth. cap. VIII. 29. *Quid nobis, &
tibi, Jesu fili Dei?* & Lucæ IV. 41.
Tu es filius Dei. V. Peccato Adami etfi
homo ignorantia & difficultatis vulnus
contraxit, unde nascimur tardioris &
hebetioris ingenii, non tamen rationis
lumen penitus extinctum est. Potest er-
go nativa facultate eniti, ut exercita-
tione & labore rerum naturalium cogni-
tionem adipiscatur.

Deinde quod possit percipere etiam
veritatem moralem practicam, id est,
proponentem officia virtutum, missa in-
terim quaestione illa, an opus in solo
officio consistens bonum sit undequaque;
probatur auctoritate, ratione, & experi-
mento. Enimvero S. P. Augustinus
in 1. de Trinit. cap. 13. scribit: *Quid-
quid prudenter, fortiter, temperanter,
& justè agimus, non ad sapientiam, sed
ad eam pertinet scientiam sive discipli-
nam, qua in evitandis malis, bonisque
appetendis actio nostra versatur, & quid-
quid propter exempla vel cavenda, vel
imitanda, & propter quarumcunque re-
rum, qua nostris accommodata sunt usibus
necessaria documenta, historica cognitio-
ne collegimus*. Et Venerab. Beda in cap.
2. ad Rom. *Anima rationalis etiam
cupiditate cacata, tamen cum cogitat
& ratiocinatur, quidquid in ea ratioci-
natione verum est, non ei tribuendum
est, sed lumini veritatis, à quo vel te-
nuiter pro sui capacitate illustratur, ut
verum aliquod in ratiocinando sentiat*.
*Manu Formatoris nostri in ipsis cordibus
nostris veritas scripsit, Quod tibi non
vis, alteri ne feceris*. Accedat Theo-
logica ratio; quoniam istud nuper com-
memoratum, aliaque universalis legis
naturæ principia nequeunt invincibiliter
ignorari, ut alio in loco demonstrabi-
tur. Præterea quanta naturali legi con-
formia, atque ad humanam regendam
Rempublicam perutilia tradiderunt Cato,
Cicero, Seneca, Aristoteles, Plato, Li-
curgus?

At dixi ad Lumen rationis, inditam-
que veritatis imaginem, non ad sensuum
fluctuantes illecebras esse attendendum;
quod non eget demonstratione. Vidi-
mus quippe Atheos sensuum fallaciis
abreptos negare divini Numinis existen-
tiam, Epicureos animorum immortalita-
tem; & Politicos omnia ad temporale
commodum referentes etiam proximo-
rum interuersionem exitiumque curare.
Recte ergo monet Prosper, quod ad
naturalem legem scrutandam debent à
rerum mundanarum strepitu libera cor-
da vacare.

4.
An possit
etiam co-
gnoscere ve-
ritatem pra-
cticam.

5.
Declaratur
Conclusio
secundo

Præ-

6.
Ac confir-
matur.

Præterea dixi, naturalem hominis lapsi facultatem non posse singulas naturales veritates *collective* acceptas attingere. Sequitur ex dictis. Si etenim homo per peccatum contraxit vulnus ignorantie, luctamque experitur inter intellectum, & sensum, nequit disciplinis etiam naturalibus tam enixe navare operam, ut potuisset originali pace fruens, nutibusque rationis regens sensuum officium ac ministerium. Hinc Augustinus in 1. Retract. cap. 9. scribit: *Ad miseriam iusta damnationis pertinet ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ: quod repetit de Nat. & grat. cap. 22. lib. xxii. de Civ. Dei cap. 22. atque in aliis locis compluribus. Confirmant sententiam nostram verba Eccles. cap. viii. v. ult. Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quæ sunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.* In quem locum præclare Olympiodorus in Catena GG. PP. Nullus itaque sapiens, sive secularis, sive in vera Sapientia initiatus perfecte potest Universi cognitionem assequi.

7.
Ponitur Con-
clusio secun-
da ac Proba-
tur.

PROPOSITIO II. Ut mens piis studiis intenta juvetur ad æternam vitam capefendam, requiritur Gratia, sive inspiratio sanctæ dilectionis vincens carnales cupiditates, ut docet Prosper in altera parte Epigrammatis.

Conveniunt in hac thesi Catholici omnes, eamque comprobant sequentia momenta. Primo quia qualibet scientia cum amore veritatis conjuncta, animumque excitans ad salutariter operandum, repromissa est per merita Mediatoris, atque de illa viri pii Deo gratias rependunt cum Apostolo scribente ad Corinth. 1. cap. 1. v. 4. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu: quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia.* Deinde auctore eodem Apostolo 2. ad Corinth. cap. iiii. 5. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis:* quæ verba Concilia & Patres acceperunt de sancta cogitatione cor nostrum ad recte operandum alliciente. Rursus oratio fidelium est divinæ gratiæ apertissimum testimonium, ut diximus de H. P. cap. viii. Fidelis autem Deum orat cum regio Vate Psalmo cxviii. v. 34. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Præterea vidimus de H. P. cap. 2. damnatam esse assertionem Pelagii, quod *Dei gratia ad singulos actus non* R. P. Berti Theol. Tom. III.

detur. Atque id accipiendum esse de Gratia actuali constat ex disputatis in eadem dissert. prop. 2. cap. vi. spectare autem ad omnia opera salutaria, demonstratum est cap. xi. & de H. Semip. cap. iv. Similiter Milevitanum Conc. can. 4. *Domum Dei est scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.* Et Arausic. 2. can. 9. *Divini est muneris cum recte cogitamus.* Augustinus denique lib. vi. contra Jul. cap. 26. *Ignorantia minuitur veritate magis, magisque lucente, concupiscentia minuitur caritate magis, magisque fervente: nihil boni horum duorum est à nobis, non enim spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt.* An vero hæc omnia probent etiam gratiæ necessitatem ad cognoscendum, perficiendumque bonum opus morale, videbimus proximo capite III.

Argumenta, quæ facere videntur adversus primam propositionem, confirmant secundam, & e contra quæ secundam comprobant, videntur priorem labefactare, sed omnia ad concordiam revocantur, si dixeris nullam Christi gratiam requiri ad cognitionem veri speculativam, bene tamen ad practicam, & suscitantem operum salutarium sive parvam, sive robustam cupiditatem.

Itaque adversus priorem thesim opponunt. I. Si aliquis nativa intellectus facultate posset veritatem aliquam percipere, homines scientia præditi possent adversus rudes & imperitos gloriari, contra monitum Apostoli in 1. ad Corinth. 4. *Quis enim te discernit? &c.* II. Falsum esset pariter quod idem Apostolus scribit, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis.* III. Supervacaneum pariter esset cum Psalmista notitiam veri orationibus postulare. IV. Falsa insuper esset prælaudata Augustini sententia, vulnus ignorantie non nisi medicinali gratia sanari. V. Item nec recte diceretur hominem ob Adæ prævaricationem nasci cæcum, quomodo affirmat Magnus Gregorius Hom. xi. in Evangelia; nam ut corporali lumine captus nihil potest videre, ita affectus cæcitate mentis nihil potest percipere. VI. Si ad aliquam veritatem comparandam non est necessaria gratia Salvatoris, neque necessaria erit ad cognoscendas omnes eundem naturæ ordinem non excedentes.

Resp. ad 1. loqui Apostolum de Fide, & aliis gratiæ donis, in quibus nemo discernitur per dona naturalia bonis malisque communia, ideoque recte hoc loco con-

8.
Objectiones
varie.

9.
Solvuntur.

h h 2

tra

tra humanam superbiam demonstrari gratia necessitatem, ut vidimus de H. P. cap. 1x. De scientiis autem speculativis ideo gloriari non possumus, quoniam sine gratia inflant, nec discernunt inter bonum, & malum; ac præterea non comparantur nisi naturalibus potentiis, & causis præordinatis à Deo, & naturali illustratione, atque lumine ipso divino singulis affulgent. Solvitur eadem ratione quod sequitur. Etenim sanctam cogitationem nos ad veras virtutes allicientem ac trahentem habere non possumus absque auxilio supernaturali; speculativam vero sine naturali mentis collustratione. Apostolus autem cap. 3. Epist. 2. ad Corinth. loquitur de sancta cogitatione, quæ fideles attrahit, ipsumque reddidit idoneum novi testamenti ministrum: & consequenter demonstrat necessitatem auxilii supernaturalis ad fidei initium, ut dixi de H. Semip. cap. 4. Sane orando non postulamus à Deo cognitionem sterilem

& inflantem, sed quæ ad mandata divina facienda deserviat, & sit lucerna pedibus, & lumen semitis. Ab Augustino & Gregorio dicitur homo cæcus, in quantum sola cognitione naturali nequit ad veritatem Christianæ fidei pertingere; & humanis scientiis incumbens nequit sine gratia in viam salutis dirigere gressus suos: sed cum Jerichuntino Lucæ xviii. 35. *sedet secus viam mendicans*. Postremi argumenti consecutio non minus inepta est, quam si dixeris, Potest infirmus deambulare, Ergo & cursum currere; aut lippiens oculis cernit propinquiora, igitur & corpora quæque longinqua. Nam quod nequeat homo rerum omnium sibi scientiam comparare, facit illius finitudo, virium imbecillitas, fastidium laboris, crassities corporis, rerumque amplitudo. Quare laudabilis est quisquis spartam, quæ sibi contigit, ornat, juxta vetus adagium,

Σπάρταν ἐλαχες; ταύτην κοσμεῖ.

C A P U T II.

Quæritur quid asserendum sit de operibus eorum, qui gratia Fidei sunt destituti.

S U M M A R I U M.

1. An bona opera Infidelium sint peccata.	11. Qualis gratia sit necessaria Infidelibus ad non peccandum.
2. 3. 4. 5. & 6. Probatur Conclusio.	12. Probatur ulterius.
7. An opera bona Infidelium sint meritoria.	13. 14. 15. & 16. Solvuntur objectiones.
8. & 9. Probatur Authoritate, ac ratione.	
10. Quid adhuc desit operibus Infidelium.	

E P I G R A M M A.

Quamvis multa homini post vulnera prima supersint,
Quæ vitam hanc faciant laudis habere decus:
Si tamen ingenio claro, & probitatis amori
Fons desit fidei subdita corda rigans;
Cunctarum frugum marcescit inutile germen,
Nec fruitur vero lumine falsus bonor.
Ignoratus enim Deus, & non credita virtus,
Quæ vera ad summum provebit arte bonum,
Non finit eniti regna ad celestia mentem,
Obstructam vanis, occiduisque gravem.
Perque omnes calles errat sapientia mundi,
Et tenebris addit, quæ sine luce gerit.

1.
An bona
opera Infidelium sint
peccata.

2.
Probatur I.

PROPOSITIO I. Multa fiunt etiam ab Infidelibus, & impiis, quæ si operum honestatem inspicias & officia virtutum, habent decus laudis, neque ratione operis appellari debent peccata. Hæc positio pertinet ad dogma Fidei. Et prob. 1. can. 7. Sess. vi. Conc. Trid. Si quis dixerit opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vera esse peccata, &c. Item Constantiens. sess. 15. ubi damnatur assertum Wiclefi, Omnia peccatoris opera sunt peccata, Similiter damnatus est xxv.

art. Baji, Omnia infidelium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. Est tamen discrimen aliquod inter errores damnatos à Synodo Constant. ac Tridentina, & inter errorem Baji. Wiclefus enim & Calvinus affirmarunt peccatum esse quicquid fit absque gratia habituali, & etiam quodlibet opus justorum ob concupiscentiæ labem omnia viciantem; & Bajus asseruit quidem art. 35. omne quod agit peccator esse peccatum, sed justos recte operari non denegavit.

Secun

3.
Probatur se-
cundò.

Secundo probatur sententiis Patrum. S. Basilii Hom. in 1. Prov. scribit: *Sunt & apud nos virtutes secundum naturam, ad quas familiaritas ipsa animæ, non ex doctrina hominum, sed ex ipsa natura nascitur. Greg. Nazianz. orat. 31. Alii naturæ indole ad virtutem tendunt.* S. Pater Augustinus de Spir. & lit. cap. 27. *Etiam impiorum, neque Deum verum veraciter pieque colentium quædam facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus: quamquam si discutiantur quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitum laudem, defensionemve mereantur.* Et proximo cap. *Sine aliquibus bonis operibus difficile vita cuiuslibet pessimi invenitur.* Cujus rei S. Pater optimam ibidem proferit rationem, *Quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta remanserint, unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere.* Divus etiam Prosper contra Collatorem cap. 22. *Quis ambigat, hanc sapientiam humano generi ad temporalis vitæ utilitatem ex naturæ à Deo condita superesse reliquis? Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium, non vitiata esset, sed extincta natura.* Et Auctor Hypognosticon non longe à principio lib. 3. *Esse fateamur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut pervagare: sed tantum in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico quæ de bonis naturæ oriuntur, id est velle quicquid boni ad præsentem pertinet vitam.*

4.
Probatur
3iò.

Tertio probatur depromptis ex Augustino rationibus: quarum prima est. Gentilis, aut quilibet impius nullam veram & Christianam virtutem exercens, sed moralem duntaxat, honesto tamen fine, non improbo ac perverso, post hanc vitam non punietur propter morales virtutes, sed potius minori afficietur supplicio poenas pendens tantum infidelitatis, vitiorumque suorum. *Minus enim Fabricius, quam Catilina punietur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus, non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimum deviando,* inquit S. Pater lib. IV. contra Jul. cap. 3. *At opus, quod exercentes minus deviamus à veris Christianisque*

virtutibus, multatamque vitam acerbiorem, nequit esse peccatum. Peccata ergo non sunt opera moralium virtutum, quæ interdum ab impiis, & à Gentilibus exercentur. Insuper quæ habent retributionem sempiternam, sunt virtutes, quatenus virtus ad hanc retributionem refertur, id est virtutes veræ, undequaque bonæ, & christianæ. Quæ ergo habent in præsentem vitam mercedem, virtutes erunt, prout virtus ad præsentem vitam spectat, nimirum virtutes humanæ, se ipsis à naturali ordine non deflecentes, ac bonæ moraliter. Sed Gentilium virtutes quandoque temporalem mercedem obtinuerunt, & si ad veram pietatem, verumque Dei cultum fuissent relatæ, fuisset iis æternum quoque præmium retributum. Igitur virtutes erant humanæ, bonæ moraliter, ac se ipsis à naturali ordinis institutione non deflecentes. Probatur minor ex his, quæ S. Pater narrat lib. V. de Civ. Dei cap. 12. de Virtutibus Romanorum, quibus voluit Deus regnum impertiri, quod tempore esset posterius, sed imperii latitudine, & magnitudine illustrius: idque talibus hominibus potissimum concessit ad domanda gravia mala multarum gentium, qui causa honoris laudis & gloriæ consulerent patriæ, in qua ipsam gloriam requirebant, salutemque ejus salutis suæ præponere non dubitarent, pro uno isto vitio, id est amore laudis, pecunie cupiditatem, & multa alia vitia comprimentes. Gesta itaque à Romanis pro incolumitate patriæ, secundum se bona erant, utpote publicum bonum illis sibi præferentibus, ideoque meruerunt grandiorē, amplioremque rempublicam: quamquam & opera ista bona superbo fine vitiarent, omnia gerentes ob laudis cupiditatem, ut ibidem explicat S. Pater. Verum hoc non operis vitium fuit, sed ipsorum ambitio: cuius etiam ambitionis pravitate poterant lumine naturali deprehendere, id enim nec fugit Horatium, qui ad reprimentam dominandi libidinem, ut Augustinus animadvertit proximo cap. 13. scripsit in Carmine Lyrico lib. 2. ad Salust.

*Latius regnes avidum domando
Spiritus, quam si Lybiam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pænus
Serviat uni.*

Præclara pariter sunt, quæ de iisdem Romanis scribit S. Pater Epist. V. ad Marcellinum prope finem: *Rempublicam pri-
mi Romani constituerunt, auxeruntque
virtutibus: etsi non habentes veram pre-*

5.

Probatur ex
S. Augusti-
no.

H h 3

tutem

tatem erga Deum verum, quæ illos etiam in æternam civitatem posset salubri religione perducere, custodientes tamen quandam sui generis probitatem, quæ posset terrenæ civitati constituendæ, augendæ, conservandæque sufficere. Deus enim sic ostendit in opulentissimo, & præclaro imperio Romanorum, quantum valerent civiles etiam sine vera religione virtutes, ut intelligeretur hac addita fieri homines alterius civitatis, cujus rex veritas, cujus lex caritas, cujus modus eternitas. Huc spectant exempla è sacris literis petita. Obstetrices enim Egypti Exodi 1. v. 20. laudantur, & mercedem consecutæ sunt, quoniam Hebræorum mafculos non præfocarunt. Et Nabuchodonosor cap. 29. Ezech. accepit boni operis mercedem, possessionem terræ Egypti. In quem locum affirmat Hieronymus, etiam Ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei judicio reperiri. Quod & repetit in cap. vicissimum secundum Matthæi.

6.
Ac confit-
matur ex
eodem.

Postrema ratio est, quoniam S. Pater in iv. contra Julianum cap. 3. admittit virtutis definitionem traditam ab Ethnicis Philosophis, *Virtus est animi habitus naturæ modo, atque rationi consentaneus*: quamquam S. Pater ibidem commonet, quod ii ignari supernaturalium bonorum, & originariæ infectionis, verum dixerunt, sed quid sit consentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium nescierunt. Igitur honorare parentes, erogare stipem pauperi, & alia quæ propter honestatem operum etiam à Gentibus gratia destitutis perficiuntur, tametsi ad liberandam & beatificandam naturam mortalium non valeant, naturæ modæ, & rectæ rationi sunt consentanea; & virtutes, non quidem Christianæ, & ad veram pietatem pertinentes, sed moraliter bonæ, non vitia, aut peccata, sunt appellanda.

7.
An opera
bona infide-
lium sint
meritoria.

PROPOSITIO II. Virtutes infidelium, ut plurimum, sunt germen inutile & marcescens, quemadmodum scribit Prosper, nimirum, cum sit in illorum corde radix cupiditatis, solent bona opera aut ad inanem gloriam, aut ad voluptatem referri. In eo autem casu nullus negat hujusmodi virtutes vitio aut philautiæ, aut inhonestatis labefactari.

Demonstratur primo ex sacris literis. Matth. vi. 23. habetur: *Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Quæ verba explicans S. Pater lib. 4. contra Jul. cap. 3. num. 33. ait: *Hunc oculum agnosce intentionem, qua facit quisque quod facit.*

Intentio autem infidelium, & impiorum, ut plurimum, vitiosa est, ergo etiam omnia opera erunt ut plurimum germina inutilia & infecta. Probatur minor, nam infidelium intentio, ut mox demonstrabo, vel ad cultum inanum Deorum, vel ad superbiæ typhum tendit, omnesque improbi solent intentionem dirigere ad commutabile illud bonum, cujus cupiditate detinentur. Præterea Evangelista proximo cap. vii. v. 18. *Non potest (inquit) arbor mala bonos fructus facere.* Est autem homo infidelis, aut impius arbor mala, non quatenus homo est, sed quatenus in se malam voluntatem habet, à qua peccata veluti à radice nascuntur. Idque apposite explicat S. P. eodem loco num. 30. dicens: *Non itaque in quantum homo est, quod est opus Dei, sed in quantum mala voluntatis est, quisque arbor mala est, & bonos fructus facere non potest.* Vigente ergo voluntate mala, cui obtemperare solent increduli & habitualiter improbi, necesse est, ut marcescant germina virtutum inde erumpentia. Rursus impii fornicantur à Domino, ut legitur Pl. 72. v. 23. & Jerem. V. 7. scilicet errant in adinventionibus suis, atque oblectantur illicitis. In animo itaque fornicante ac turpia oblectamenta appetente, pudicitia & virtus qualibet in sola mente habitans, etiam si corpore exerceatur, permanere non potest.

Deinde probatur thesis experimento simulque auctoritate Augustini. Nam Romanos, qui amore laudis vehementissime tangebantur, pro isto uno vitio pecuniæ cupiditatem, & multa alia vitia comprimentes, nunquam vera virtute claruisse demonstrat S. P. citato cap. 12. lib. v. de Civ. Dei, propterea quod non sit vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est. Quod si aliqui gloriæ contemptores fuerunt, ut exemplis commo-
nstrat S. P. cap. 19. ejusdem libri, ob dominationis cupiditatem bestias superarunt, sive crudelitate vitæ, sive fluxu luxuriæ. Eapropter Julianum deprædicantem Romanorum virtutes, ut everteret gratiæ necessitatem S. Doctor lib. 4. cap. 3. num. 26. his verbis alloquitur: *An forte & istis, qui exhibuerunt terrenæ Patriæ Babylonicam dilectionem, & virtute civili, non vera, sed verisimili, demonibus, vel humanæ gloriæ servierunt, Fabriciis, videlicet, & Regulis, & Fabiis, & Scipionibus & Camillis, cæterisque talibus, sicut infantibus, qui sine baptismo mori-*

8.
Probatur au-
thoritate.

riantur, provisorii estis aliquem locum, inter damnationem, regnumque celorum?

9.
Ac ratione.

Ultimo probatur ratione, quam affert ibidem Augustinus num. 19. Ad cognoscendum utrum virtus aliqua vera sit, non solum intueri debemus quod agitur, sed etiam causa quaerenda est, cur agatur. Non enim officiis, sed finibus virtutes discernuntur à vitiis. Alioqui veras virtutes dicendum erit esse in avaris, cum lucrorum vias prudenter excogitant, cum pro acquirenda pecunia seva, atque aspera multa fortiter tolerant, cum varias cupiditates quibus sumptuose vivitur temperanter sobrieque castificant, cum abstinent ab alieno, & de suo sepe amisso contemnunt, quod videtur ad justitiam pertinere, ne jurgis & judiciis plura consumant. Hæ quidem virtutes tali fine turpes atque deformes, & ideo nullo modo germanæ & veræ censendæ sunt. Consimili ergo ratione quicquid à Gentilibus agitur voluntate infideli, atque elata, appellari germana virtus non debet.

10.
Quid adhuc
desit operi-
bus Infide-
lium.

PROPOSITIO III. Alio quoque ex capite, quæ sine Christi gratia ab infidelibus peraguntur nequeunt inter virtutes connumerari, scilicet, quia nihil conferunt ad veram & Christianam pietatem: sive, ut inquit Prosper in altera parte Epigrammatis, hujusmodi virtutibus mens ad cœlestem beatitudinem non enitur.

Hæc propositio demonstratur omnibus argumentis, quibus de H. Pelag. cap. ultimo probatum est, morales virtutes nullatenus positive disponere ad gratiam. Probat autem S. Pater contra Pelagianos hanc veritatem argumentis innumeris. Memorato lib. 1. v. contra Jul. cap. 3. oppugnans data opera hæreticum negantem Dei donum esse virtutem, eamque tribuentem naturali hominum voluntati; num. 15. evincit Dei gratiam necessariam esse non solum ad capeffendam perfectionem, sed etiam ut talis gratiæ opitulationem mereamur; alias si homo posset sine gratia ad aliquid laudabile generosi cordis stimulis incitari, posset gloriari in libero arbitrio, ac sic priorem dare, ut retribuatur illi, eoque modo gratia jam non sit gratia, quia non est gratuita. Appellat prox. num. 16. acerbissimos gratiæ inimicos, qui dicunt alienos à fide abundare virtutibus, in quibus sine adjutorio gratiæ solum est natura bonum, licet superstitionibus mancipatum. Pergit num. 17. demonstrare non esse in infidelibus veram justitiam, nec veram sapientiam, tum quia

inde superbia recedunt quo appropinquant intelligentia; tum etiam quia si per naturam voluntatemque vera haberetur justitia, Christus gratis mortuus esset, nec non per naturam compararetur Dei regnum, cum ipsum justitia sit, & retribuatur justitiæ. Demonstrat num. 18. eos qui in agone decertant, & ab omnibus sunt continentes, contendere ut corruptibilem coronam accipiant, ideoque cum ab hujus cupiditate non se contineant, veram continentiam nequaquam habent. Numero 18. definit virtutem per ordinem ad salutem, veramque felicitatem, ideoque quicquid sine gratia peragitur, non nisi virtutem Stoicam & à recto fine deviantem appellat. Urget in sequentibus Apostolicam sententiam, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, accipiens fidei nomen, non ut quidam exponunt pro solo naturalis conscientiæ dictamine; id enim ad refellendum Julianum fuisset prorsus ineptum, sed pro superna inspiratione illius gratiæ, quam hæreticus evacuare nitabatur. Tandem post longam disputationem, Scito (inquit num. 33.) nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia, quæ datur per Unum Mediatorem Dei & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perducere. Indubitatum est igitur virtutes infidelium veras non esse, in quantum virtus ad capeffendam beatitudinem viam sternit.

PROPOSITIO IV. Cum erret sapientia mundi per omnes calles, ut postrema parte Epigrammatis docet Prosper, quidquid boni infideles patravenerunt, dicendi sunt non sine superna illustratione ut plurimum patrasse: non tamen eis necessaria fuit, aut est, ad non peccandum Fides habitualis, nec gratia remissionis peccatorum.

II.
Qualis gratia
sit necessaria
infidelibus
ad non pec-
candum.

Prima propositionis pars est Augustini; altera & Augustini, & omnium Catholicorum. Prima ergo pars demonstratur iis argumentis, quibus proximo capite comprobabitur necessitas divinæ gratiæ ad opus morale bonum undequaque. Deinde probatur testimonio Augustini, qui eodem cap. 3. contra Julianum num. 32. ait: *Ex quo colligitur etiam ipsa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius, qui bene utitur malis*. Epist. etiam 130. nunc 144. laudata Polemonis continentia, per quam liberatus fuit à dominatu luxuriæ, inquit, *Tamen ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribue-*

tribuerim, sed divino. Neque hoc loco, ut quidam putant, donum continentiae tribuitur ab Augustino divino operi naturali; nam licet ibidem commemoret formam, vires, salutem, & alia bona corporis, quæ non sunt nisi à Deo Creatore, & perfectore naturæ: ea nihilominus memorat, ut argumentum faciat à fortiori; nam ait: *Quanto magis animi bona donare nullus alius potest?* Et mox sensum suum aperiens addit: *Polemo ergo si ex luxurioso continens factus ita sciret cujus esset hoc donum, ut eum abjectis superstitionibus Gentium pie coleret, non solum continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret, quod ei non tantum ad præsentis vitæ honestatem, verum & ad futuræ immortalitatem valeret.* Ubi ex verbis Sap. viii. *Nemo esse potest continens, nisi Deus det,* probat Augustinus continentiam Polemonis fuisse ex Gratia, quod facit etiam eodem textu, eodemque argumento lib. iv. contra Julianum cap. 3. num. 18. ubi certissime de Gratia supernaturali instituit disputationem. Neque naturale donum est, quod addita Fidei sapientia ad immortalē vitam perducit. Quamobrem haud recte exponitur de Gratia ordinis naturalis quod scribit S. Doctor de castitate Polemonis.

12.
Probatur ulterius,

Altera propositionis pars demonstratur I. ex Scripturis commendantibus Lucæ xviii. Publicani humilitatem, & Act. x. eleemosynas Cornelii Centurionis; ubique autem peccatores ad conversionem & poenitentiam hortantibus. II. Ex definitionibus Conciliorum, Romanorumque Pontificum allatis priori probatione primæ Propositionis. III. Ex Augustino, qui de Præd. SS. cap. 7. ait memoratum Cornelium bene fuisse operatum, *antequam in Christum crederet:* De Sp. & lit. cap. 28. affirmat sine aliquibus bonis operibus *difficillime vitam cujuslibet pessimi hominis inveniri:* in Epist. ad Sixtum docet *Fidem impetrare remissionem peccatorum.* Tractatu 44. in Joannem scribit, *peccatores confessione mereri justificationem, quomodo cæcus illuminationem.* IV. Tandem demonstratur ratione: nam quisquis nititur redire ad gratiam, Deum orat, & confitetur peccata; recte operatur, quarit salutem animæ, & Deo obtemperat: & tamen contingit sæpenumero ut nondum adeptus sit peccatorum suorum remissionem. Fiunt ergo sine gratia *habituali*, sive nondum remisso peccato, bona opera plurima, quibus ad

justificationem obtinendam disponimur.

AD OBJECTA IN CONTRARIUM RESPONSIO.

Disposita præcedenti ordine disputatione de Operibus Infidelium, nihil peccatus negotii faceffunt argumenta hæreticorum. Qui primo loco obijciunt: Apostolus ad Rom. xiv. versu ultimo ait, *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Infideles fide destituti sunt. Ergo quidquid infideles operantur, peccatum est. — Resp. dist. & explio Apostolicam sententiam, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, scilicet, opera quæ eliciuntur ab homine veri Dei cognitione privato, infideli voluntate ad cupiditatem & jactantiam referuntur, & philautiæ vitio ut plurimum corrumpuntur, concedo majorem: & hujus propositionis veritas thesi 2. demonstrata est. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, ita ut nullus Gentilium antequam Christo se devoveat, & *habituali* fide exornetur, possit recta voluntate operari, sive per gratiam actualem, sive, ut aliis Theologis placet, per lumen honestatis ingenitum, nego: & veritas hujus propositionis liquet ex thesi quarta. Distinguo etiam minorem. Infideles destituti sunt fide *habituali*, & cum gratia sanctificante conjuncta, quam solam veram gratiam esse Bajus & Quenellus existimarunt, concedo. Destituti sunt, dum recte & cum divina acceptione operantur, omni gratia fidei *actualis*, & ingenito rationis lumine, in quo idea honestatis veritatisque refulget, nego minorem. Etenim in infidelibus imaginem Dei non esse omnino detritam vidimus in 1. Proposit. Adesse etiam illis quandoque cognitionem aliquam veri Dei gratia quoque inspiratam, ostendimus De H. Semipelagiana cap. iv. præclaro testimonio Augustini scribentis de Cornelio cap. 7. de Prædest. SS. *Nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat.* Resp. 2. eo sensu omne quod non est ex fide peccatum esse, quatenus sine fide impossibile est placere Deo, neque operibus sine gratia factis, qualia fuerunt antiquorum Romanorum, potest inesse vera ratio virtutis, per quam ad æternum Dei regnum perducī possimus. Quod in tertia propositione fuit explicatum.

Obijciunt 2. Matth. vii. v. 18. habetur, *Non potest arbor mala fructus bonos facere:* Quilibet infidelis est arbor mala: Ergo non potest fructus bonos face-

13.
Solvitur
ima ob-
jectio.

14.
Solvitur 2da
objectio.

facere. — Resp. Dist. minorem: Quilibet infidelis est *arbor mala*, in quantum habet in se malam voluntatem, quæ est radix malorum operum, & quæ de bono opere in se non in Domino gloriatur, concedo. Est *arbor mala*, dum malam voluntatem honesta cognitione, & Dei gratia repellit, nego. Vide quæ diximus 2. propositione. Solvitur eadem ratione quod opponunt ex cap. VI. v. 23. *Si oculus tuus fuerit nequam, &c.* Exponitur enim nomine oculi animorum intentio.

15.
Solvitur 3.
Obiectio.

Arguunt 3. in Epist. ad Titum cap. v. v. 15. legitur, *Omnia munda mundis, immundis autem nihil est mundum.* — Resp. eodem pacto, non esse immundam voluntatem, quæ honesta cogitatione dirigitur; nec, opitulante gratia, agit ob illecebras prementis cupiditatis. Retorquentur etiam istiusmodi argutationes. Enimvero iustus, qui est *arbor bona*, & ob gratiam sanctificantem cordis habet munditiam, fideique *oculum* lucidum ac supernis flammulis irradiatum, non omnia agit inculcate & ex motivo sanctæ dilectionis, cum frequenter in peccata venialia prolabatur, atque ad instar fructiferæ arboris, bona adhuc persistente radice, sicut sterilis sit, aut fructus proferat immaturos. Ita infidelis & impius, cui inest radix culpæ, ac prævæ cupiditatis, interdum inspiratione divina virtuosè operatur; quemadmodum arbor sterilis ac sylvestris flores ac frondes emittit, atque si ramusculus aliquis inferatur, nonnullos etiam salubres fructus producit.

16.
Solvitur 4.
Obiectio.

Obijciunt 4. Quidquid sine charitate sit, juxta Augustinum perversum & inordinatum est: Quidquid agunt infideles & impii, sit absque charitate: Ergo perversum, & inordinatum est. Ma-

prob. nam S. Pater de Grat. & lib. arb. cap. 18. ait: *Præcepta charitatis tanta & talia sunt, ut quidquid se putaverit homo facere, si fiat sine charitate: nullo modo fiat bene.* Et lib. de Grat. Ch. cap. 26. *Ubi non est dilectio, nullum bonum imputatur, nec recte opus bonum vocatur.*

Resp. dist. ma. Quidquid sit absque charitate *habituali*, id est sine illa gratia, cujus primus effectus est remissio peccatorum, qualem gratiam tantummodo Bajus & Quenellus propugnarunt, non recte opus bonum vocatur, nego majorem. Quidquid sit absque charitate *actuali*, & gratia quæ justificationem præcedit, non est opus rectum ac bonum undequaque, & ad ultimum finem, æternamque vitam perducens, concedo. Item concedo non esse bonum honestum, si corrumpatur vitio philautiæ, atque ad creaturam ultimo referatur. An vero ut honestum sit omnique vitio careat, necessaria sit gratia supernaturalis, quæstio est scholastica nullo modo pertinet ad dogma nunc propugnatum; & de hac quæstione mox dicam. Porro Augustinus præter gratiam *habitualement* agnoscit *actualement*, eamque in Epistola ad Sixtum distinguit à remissione peccatorum, & in locis plurimis appellat inchoatam justitiam. Eandem fatetur præcessisse in Centurione, reperiri in Catechumenis, & non semel in infidelibus; atque disputans adversus Pelagianos ubicunque gratiam commendat, loquitur de omni serie auxiliorum, quibus ad vitam æternam proxime, aut remote disponimur. Quare sententia Augustini everrit opinionem Novatorum illorum, à quibus nulla gratia admittitur præter *habitualement*, neque opus aliquod in peccatore, nisi perversum atque damnabile.

C A P U T III.

Disputatur an ad peragendum opus moraliter bonum, quod nec in se, neque in intentione operantis vitiosum sit, requiratur divinæ gratiæ adiutorium.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
2. Opinio Doctorum.
3. Quid dicendum de sententia Vasquez.
4. Opinio aliarum Scholarum.
5. Mens Authoris.
6. Quid sit vitium.

R. P. Berti Theol. Tom. III.

7. Usque 13. Probatum Conclusio, ac refutantur responsiones Adversariorum.
14. Usque 19. Solvuntur Objectiones.
20. Declaratur Ulterius propositio.
21. Præcipue in Ordine ad praxin.

I i

PIGRAM

EPIGRAMMA.

UT quædam tenues macula in splendore piorum,
 Major virtutum quas vacuat numerus,
 Æterna donis nequeunt obsistere vitæ,
 Nec Merita obscurat grandia culpa levis;
 Si aliquid plerumque boni pars impia gestat,
 Magni mole mali quod facile obruitur.
 Nec prodest quiddam recte sapuisse malignis,
 Si verum & summum non coluere Deum.
 Una Fides igitur, spes una est, atque amor unus,
 Quo fiat justus, sitque beatus homo;
 Nam bona, quæ pravis naturæ ex dote supersunt,
 Augent peccati pondera, non minuunt.

PRÆNOTATIO.

I.
 Status quæ-
 stionis.

In quæstione, quam nunc propono, celeberrima est omnium fere Nostratium sententia, posse quidem hominem absque speciali gratia bonum agere *ex objecto*, sive spectato virtutis officio, ut prima parte Cap. præcedentis demonstratum est; at si inspiciatur finis, negant hujusmodi opus bonum esse, cum in summum bonum minime referatur. Hanc enim conditionem operi, quod nulla ex parte vitiatum sit, necessariam esse propugnant. Ita ex nostris defendunt Caspar Casalius de Quadripartita Justitia lib. 1. cap. 32. Gregorius Ariminensis in 2. dist. 26. Cardinalis Norisius in Vindiciis cap. 3. §. 4. & cap. 4. §. 5. Petrus Manso in Opere de Virt. Infidel. & in Vindiciis Norisianis, Leonardus Vanroy de Act. Humanis cap. 1. Q. 2. Antonius Guerrero Theologiæ moralis Tract. v. §. 2. aliique communiter. His sub scribunt Franciscus Macedo in libro, cui titulus *Mens vera Augustini* pag. 211. & sequentibus, & in Cortina Thesi 61. & 63. Atque de relatione Operum omnium in Deum idem tenent Cardinalis Bona de Vita Christiana 1. P. §. 29. Natalis Alexander Tom. 2. Th. Moralis lib. 3. Reg. 57. Ubiquant Tract. 3. q. 4. Exam. 3. Lacroix lib. v. de Peccatis dub. 1. q. 34. atque Doctores alii bene multi.

2.
 Opinio Do-
 ctorum.

Præscindendo ab hac quæstione de necessitate referendi omnia opera nostra in Deum saltem *virtualiter*, necessitatem gratiæ ad omne opus bonum morale & honestum & nullo infectum vitio superbiæ defendunt Gabriel Vasquez 1. 2. disp. 190. Ripalda disp. 20. sect. 6. num. 25. & noster Basilius Poncius Relect. de necessit. Grat. cap. 5. 7. & 15. Itaque hæc sententia imperite à nonnullis tanquam accedens ad errores Quenelli, & Baji refellitur, non solum ob viros eximios nuper commemoratos; verum & ob maximam hos inter, ac Novatores, sententiarum discrepantiam.

Primo enim Nostratium singuli absque ullo vitio esse fatentur in unoquoque, quantumvis improbo homine appetitum beatitudinis, quem *natura in malis suis non potuit amittere*: deinde negant motus indeliberatos ad damnationem imputari, contra impiam Novatorum istorum doctrinam. Admittunt insuper actualem gratiam sine remissione peccatorum cum Catholicis omnibus, cum illam denegent Theologicorum Dogmatum inverfores. Ac præterea concedunt à paganis, ac sceleratissimis aliquid boni interdum fieri per gratiæ adiutorium, adversus Bajum, ejusque gregarios. Non ergo uno tantum, sed titulis pluribus nostri Ordinis Theologi à Sectariis discriminantur.

Ad Vasquesium quod attinet; docet is ad opera bona moralia speciale gratiæ auxilium requiri; sed gratiam hanc naturalem esse contendit, indebitam tamen, & ex meritis Christi provenientem. Qua in re Vasquesium reprehendunt cum Francisco Suarez docti viri complures. Si enim, inquit, gratia naturalis dici possit, & sancta cogitatio congrua excitans voluntatem ad opera honesta ad ordinem naturæ pertineat, & tamen ex meritis Christi conferatur; defendi poterit hæresis Pelagiana gratiam in ipsa natura constituentem. Addunt non sufficere ad gratiam, quod indebitum donum sit, & possit à Deo sine ulla injuria denegari; cum etiam majus ingenium, melior complexio, atque optima educatio non omnibus concedantur, & nihilominus *Gratia Salvatoris* appellari non valeant. Verum, etsi in explicanda Gratia congruæ natura ego plurimum à Vasquesio dissideo, quoniam ille congruam vocationem putat, quæ in tali temporis, vel loci circumstantia Deo largitore subministratur; in hac tamen parte arbitror immerito fuisse reprehensum. Dum enim honestam cogitationem inspicari ob Christi merita tam diserte pronunciat

3.
 Quid dicen-
 dum de sen-
 tentia Vas-
 quez.

nunciat; profecto quantum ad gratiæ substantiam pertinet, supernaturalem fatetur, & à Pelagio discordat. Naturalem itaque appellat, in quantum cogitatio congrua præveniens opera moraliter bona, V. G. honorem Parentibus exhibendum, aut eleemosynam dandam pauperi, non proponit objectum supernaturale, sed intra naturæ ordinem, amandum, aut fugiendum honesto fine, qui ab homine concupiscentia jactato nequit haberi absque gratia. Hoc sensu celebriores Scholasticos propugnasse veram Christi Gratiam ordinis naturalis commonstrat eximius Theologus Basilius Poncius citato cap. v. Dissolvit etiam præmissum Suarezii argumentum; primo quia ingenium & complexio non sunt per Suarezium effectus prædestinationis divinæ, quemadmodum est bonus usus ingenii, & complexionis, & bonum opus virtutis factum ex honesta cogitatione: quod Suarez docet lib. 1. de Grat. cap. 15. num. 4. & 6. Cum itaque prædestinatio sit preparatio gratiæ; ipsi gratiæ deputandus est bonus usus ingenii, non ingenium ipsum, membrorumque complexio. Deinde hæc duo, ingenium, & complexio originem habent ex causis secundis naturaliter operantibus: at non ita honesta illa cogitatio. Quamquam enim naturale sit, quod mihi objectum occurrat, V. G. pauper petens eleemosynam, animumque meum ad pietatem commoveat; tamen cum is vehementius trahatur amore sui, quam exterioris objecti, & magis corpore quam spiritu, nisi gratia frenetur: nequit ea motio esse efficax & congrua, nisi superet contrariam animi affectionem, ac dominantem cupiditatem; quod divini muneris est, non vis nativa objecti. At de sententia Vasquesii tantum.

4.
Opinio aliarum Scholarum.

Est enim altera in Scholis communior, honestam cogitationem moralem excitantem quoque voluntatem ad opus faciendum non alium exigere Dei operantis concursum, præter illum, qui naturali communique lege providentiæ prebito est unicuique. Ita censent Soto, Bellarminus, Suarezius, & alii plurimi laudati à Francisco Macedo pag. 210. & hanc esse communem sententiam Thomistarum liquet ex Gonetio Q. 1. de necessitate Gratiae art. 3. §. v. Tenent enim hi Theologi & vigere adhuc potestatem naturalis arbitrii ad peragenda opera moralium virtutum, & hæc se ipsis in Deum ultimum finem referri per relationem sibi intrinsicam, atque, ut verba ipsa Gonetii usurpentur, *in ipsa entitate actus imbibitam*. Quare ut sint bona necesse non est, ut referantur vo-

R. P. Berti Theol. Tom. III.

luntate operantis, & gratia dirigente. Perpauci tamen hujus sententiæ Assertores largiuntur arbitrio potestatem omnia opera moralia etiam ardua adimplendi; ad hæc enim multi gratiam necessariam esse propugnant: quæ videtur esse sententia D. Thomæ in 2. 2. q. 109. art. 2. & defenditur ab Eruditissimo Viro Isaaco Haberto lib. 1. cap. x. num. 4.

In tanta opinionum discrepantia, quoniam niam pugnare cum omnibus fere Theologis temeritatis nota est, deferere autem signa Majorum rebellionis, atque dedecoris, utriusque partis argumentationes producam, meam opinionem, ut spero, lectoribus non injucundam infimo loco subjiciens. Quod prius quam facio; oportet, ut ad physiologiam sublimiorem Aristotelica, quam prædicti omnes Auctores secuti sunt, animum revocemus, & nonnulla de vitiorum origine præmittamus. Demonstravi in prima librorum meorum parte legem incommutabilis veritatis, qua unusquisque judicat de objectis menti obversantibus, non esse speciem aliquam creatam hausam à sensibus, sed Deum ipsum, ut docet S. Pater de Vera Religione cap. xxx. scribens, *Hæc lex, cum sit omnino incommutabilis, mens vero humana, cui talem legem videre concessum est, mutabilitatem pati possit erroris, satis apparet supra mentem nostram esse legem, quæ veritas dicitur. Nec jam illud ambigendum est, incommutabilem naturam, quæ supra rationalem animam sit, Deum esse*. Vitiosum ergo est omne opus, quod ab illa incommutabili lege veritatis proponentis quid honestum sit, quid inhonestum, deflectit; unde S. Pater eodem libro cap. 20. ita vitium definit: *Est autem vitium anime rationalis voluntas ea faciendi, quæ vetat summa & intima veritas*. Sane si rationalis anima hanc veritatem in se, & absque ullo velamine conspiceret, quomodo contingit in patria, nunquam fieret vitiosa, quoniam nulla apparenti mutabilium bonorum deciperetur imagine. *Malum non erit* (inquit ibidem S. Doctor) *cum oculi fuerint recreati, & lucem suam congruenter aspexerint*.

5.

Mens Auctoris.

Est itaque juxta Augustini principia Quid sit vitium, quando rationalis anima diligens bonum, quod infra illam ordinatum est, defluit à bono æterno ad bonum temporale, à bono intelligibili ad bonum sensibile, à bono summo ad bonum infimum; & dum ordinem suum peragit mutabilitas temporum, *putat esse primam speciem, quæ omnium infima est natura, quam per lubricos sensus caromale*

6.

Quid sit vitium.

male docta nunciaverat: & etiam dum arbitrans se tenere divina providentiæ disciplinam usque ad invisibilem rerum imagines pervenit, sed nesciens oculorum concupiscentiam se trahere, falsa cogitatione distenditur. Id vero in statu corruptæ naturæ quam facile eveniat, explicat proximo capite 21. Augustinus hæc scribens: *Temporalium enim specierum multiformitas ab unitate Dei hominem lapsum per carnales sensus diverberavit, & mutabili varietate multiplicavit ejus affectum. Ita facta est abundantia laboriosa, & si dici potest copiosa egestas, dum aliud & aliud sequitur, & nihil cum eo permanet; paucisque interjectis, Nunc vero corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, quia rapitur in ordine successione extrema corporum pulchritudo.* Habes explicatam à magno Augustino originem vitiorum. Erit ergo ex opposito virtus, cum humanum opus intimæ ac summæ veritati erit consentaneum, non rationi quæ inferius trahatur à multiformi temporalium specierum imagine. Nam in Augustiniana Schola non est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est, inquit S. Pater de Civit. Dei lib. v. cap. 12. Et revera, si virtus in eo non apparet, qui ab alio deprimitur ac superatur; neque in animo virtus erit, dum ab æquali vel inferiori flectitur ac deicitur. Hæc sententiam meam proponendam, cum aliis primum honorem dederò, facile expedient.

7.
Ponitur Con-
clusio.

PROPOSITIO. Plerumque, ut loquitur Prosper, impii aliquid boni gerunt, quod facile majori vitio obruitur, & dehonestatur. Sine cultu veri Dei hoc non prodesse ad salutem, & sine gratia ad beatitudinem non conferre, sententia Prosperi est superius comprobata. An vero bonum illud opus sine gratia patrum vitio careat, disputant, in utramque partem Scholastici.

Et priores quidem hujus thesisi partes cap. præcedenti sunt demonstratæ. Nunc præcipua Theologorum momenta discutiam. Itaque Augustinenses nostri necessitatem gratiæ ad omne opus morale etiam ordinis naturalis, quod sit bonum undequaque, hisce argumentis propugnant. Primo Joannis 15. habetur: *Sine me nihil potestis facere.* Concilium Arausicanum II. can. 22. ait: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum.* Quidquid igitur boni facit homo, est à Deo.

8.
Responsio
adversario-
rum.

Respondent Adversarii sensum Scripturarum, & Conciliorum esse, quod nemo

potest aliquid facere spectans ad veram pietatem & justitiam, nisi per gratiæ adiutorium. Id enim intinuat S. P. Augustinus de Grat. Ch. cap. 26. scribens: *Gratiæ Dei sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet veramque justitiam, fieri posse non dubitet.* PP. Conc. Carthagin. in Epist. ad Zosimum pariter affirmant, *sine gratia nihil fieri veræ sanctæque pietatis.* Concilium etiam Arausicanum II. can. 7. explicat verba Joan. 15. *Sine me &c. quod per naturæ vigorem nihil fieri potest, quod ad salutem pertineat vitæ æternæ.* Idem docet S. Prosper ad Capitula Gallorum cap. VIII. Eodem sensu inquirunt definiri ab Augustino & à Synodo Arausicana, quod nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum, quoniam liberum arbitrium ob originariam noxam attenuatum magnam habet ad peccandum pronitatem, & nihil boni ad justitiam veram spectantis elicere potest sine Dei munere. Tandem nec bona opera moralia sine Deo peraguntur, cum requiratur ad ea concursus supremæ Causæ in ordine tamen naturalis providentiæ.

His non acquiescunt primæ sententiæ Auctores. Enim vero inter veram justitiam, & vitium, nullum per Augustinum datur medium, quomodo medium non est aliquod inter æternum, & incommutabile bonum, in quod ultimo tendit virtus, & inter bonum commutabile ac temperale, in quod vitiosum opus refertur; Quam esse sententiam Augustini constat ex lib. IV. contra Jul. cap. 3. & v. de Civit. Dei cap. 12. Si ergo concedas non posse hominem sine gratia facere aliquid pertinens ad veram pietatem, atque justitiam; etiam fatearis oportet, non posse peragere aliquid bonum, quod tale sit undequaque, neque ab intima virtutis lege defleat. Deinde Augustinus, & Concilium Milevitanum & Arausicanum, docent hominem non habere de suo nisi mendacium & peccatum. At opus moraliter bonum nequit esse peccatum, aut mendacium; igitur à solo homine tale opus prodire absque gratia non potest. Insuper laudatus est ex Augustino Tract. v. in Joannem. Ubi S. Pater ait: *Qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Si quid autem homo habet veritatis, atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sistere in hac Eremita, ut ex quasi guttis quibusdam irrorati, & in hac peregrinatione interim conso-*

9.
Solvitur.

lati, ne deficiamus in via, venire ad ejus requiem, satietatemque possumus. Si ergo qui loquitur mendacium de suo loquitur; qui loquitur veritatem de Deo loquitur. Accipit ergo Augustinus mendacium prout opponitur veritati, & peccatum prout adversatur justitiæ. At quod veritati ac justitiæ opponitur, morale bonum à nullo hominum appellabitur. Nemo igitur habet de suo bonum aliquod etiam morale, id est, à veritatis regula non deflebens. Postremo quod responsum est de concursu naturali, facile retunditur; quoniam Concilia & PP. urgent ea verba, *Sine me nihil potestis facere* adversus Pelagianos negantes supernaturalis gratiæ adjutorium; eosque etiam perstringit Synodus Arausiana. Ac præterea concursus ordinis naturalis non deest homini mentienti & peccanti; nec tamen recte dicitur hominem sine Deo peccare, & mentiri non posse; sed cum eodem Evangelista dicendum est, *Qui loquitur mendacium, de suo loquitur*: & cum Augustino, *Liberum arbitrium ad malum se ipso sufficit*. Idcirco his verbis, *Sine me nihil potestis facere*, demonstratur concursus supernaturalis ordinis.

10.
Probat
Propositio
2do.

Secundo loco probant primi Auctores sententiam suam testimoniis Augustini propemodum innumeris. Per pauca eligamus: cetera invenies apud Gregorium de Arimino dist. 26. 2. lib. sent. quæst. 1. & 2. Primo in Epist. ad Hilarium Syracusanum 89. nunc 53. hæc habet S. Pater: *Valet itaque liberum arbitrium ad bona opera, si divinitus adjuvetur: desertum vero divino adjutorio, quantalibet scientia legis excellat, nullo modo habebit justitiæ soliditatem, sed inflationem impiæ superbiæ, & exitiosum tumorem*. Similiter Serm. 12. de Verbis Apost. *Provisus si adjutorium Dei defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adjuvante libera voluntate; sed male adhuc inænea est voluntas tua, quæ vocatur libera, & male agendo fit damnabilis ancilla*. Cum dico tibi, sine adjutorio Dei nihil agis, nihil boni dico.

11.
Responso
adversario-
rum decla-
ratur.

Occurrunt eadem responsione Adversarii, dicendo S. Patrem asserere liberum arbitrium sine gratia nihil posse in ordine ad justificationem & vitam æternam. At hæc interpretatio videtur Nostratibus violenta. Nam primo tam diserte Augustinus ad omne opus bonum gratiam requirit, ut nihil boni sine gratia dari absolute pronuntiet. Deinde quodcumque opus sine gratia paratum non so-

lum per Augustinum nullo modo habet soliditatem justitiæ, sed etiam habet inflationem superbiæ, exitiosumque tumorem. Quis autem opus inflatum ac tumidum dixerit undequaque bonum, nulla ex parte vitiatum? Tandem si possumus absque gratia bonum ordinis naturalis inculpate peragere; possumus pariter & servare legem naturæ, & Deum diligere, arque ita consequi vitam æternam; cum in Evangelio scriptum sit Mat. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Id vero si dicatur, necessum erit statuere vitam æternam diversam à regno cælorum, ut idem Augustinus demonstrat contra Julianum, ut vidimus lib. XIII. cap. 1.

Tertio probant Nostrates positionem suam Theologica ratione. Non est enim opus undequaque bonum, quod in Deum tanquam in ultimum finem non refertur. Referri autem hoc pacto nequit sine gratiæ adjutorio, quoniam ad hujusmodi relationem requiritur, ut diligatur Deus amore benevolo & efficaci super omnia. Tunc enim objectum super omnia amatur, cum ad illud actus singuli referuntur. Deum vero non posse tali amore naturaliter diligi & Augustiniani omnes defendunt, & plures etiam ex Adversariis. Opus ergo morale sine gratia factum non erit bonum undequaque. Majorem vero facile demonstrant. I. Nam Augustinus lib. 19. de Civit. Dei cap. 25. inquit: *Licet à quibusdam tunc veræ & bonestæ putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ, & superbiæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt*. II. Juliano objicienti virtutes Romanorum, ut Christi gratiam evacuaret, negat S. Pater has veras fuisse virtutes, argumentis à nobis supra productis prop. 2. & 3. ex quo nimirum fuerint à fide & charitate disjunctæ, & vitio philantiæ corruptæ. III. Ut ibidem demonstratum est, virtutes à vitiis non officio discernuntur, sed fine. Finis vero creaturæ rationalis nullus alius constitui potest præter Deum, quoniam solus Deus ipsa creatura rationali melior est.

12.
Probat
tertio.

His respondent ad opus bonum morale satis esse, si referatur in ultimum finem negative, id est, non tendat ad finem inhonestum; cum ipsa moralis virtus intrinseca sui bonitate in Deum ultimum finem referatur. Quæ doctrina potest admitti, inquit Norisus, quia S. Doctor inde virtutes Gentilium vitari docuit, quod iidem de illis vel apud se, vel apud alios gloriam quærent. Verum

13.
Responso
adversario-
rum decla-
ratur.

rum admitti quidem potest: at non esse doctrinam Augustini Theologi nostri non sine magna probabilitate demonstrant. Principio enim virtus, si referatur ad se ipsam, & non propter aliud exspectatur, dicitur ab Augustino inflata, & superba. Quo ergo jure appellabitur bona undequaque? Insuper S. Pater lib. v. de Civit. Dei cap. 20. non solum redarguit Epicureos, qui finem constituunt in voluptate, cui virtutes tanquam ancillas subiciunt; verum etiam philosophos illos, qui ad ingerendum pudorem iis, qui virtutem quidem probant, sed eas voluptatis corporalis sine metiuntur, illam propter se ipsam putant appetendam. Præterea virtus se ipsa, quatenus opus est creaturæ, non est humana mente nobilior; ideoque nec vera virtus, juxta virtutis ideam à nobis superius traditam. Ulterius non satis est ad opus bonum morale, si referatur in finem ultimum per rectitudinem sibi intrinsecam.

1. Quoniam hæc bonitas physica & naturalis est, non moralis; morale enim dicitur opus, in quantum fit deliberatione ac libertate. 2. Quia etiam opus bonum ex officio, perversum autem ex fine, quale foret sublevatio pauperum ob gloriam inanem, habet illam bonitatem operis & officii, nec tamen appellari potest bonum opus morale; quoniam bonum, ut est in proloquio, ex integra causa, & in opere illo invenitur perversitas intentionis. 3. Quia virtus quælibet, etiam si externo opere & per corporis ministerium exerceatur, habitat tamen in animo; ideoque ex animo, non ex opere suam potissimum contrahit bonitatem. Inquiunt in hoc differre actus naturales ab actibus moralium virtutum, quod illi boni nequaquam sunt, nisi in finem ultimum referantur, ut sunt comedere, ambulare, ædificare domum, plantare vineas; actus vero morales, ut eleemosyna, honor parentum, castitas, & alia hujusmodi dicuntur boni se ipsis. Verum facile est respondere actus istos morales bonos utique esse comparate ad objectum officiumque virtutis, non autem ratione finis, ad quem sunt referendi: sive ut loquitur Magister Gavardi Q. 2. de Grat. art. 4. bonos secundum rationem inferiorem, non secundum rationem superiorem, ita, ut nisi referantur in Deum, secundum substantiam sint recti, sed attenda finis circumstantia sint male facti. Atque his prior sententia magna probabilitate defenditur.

14.
Objectio
1ma.

Non desunt tamen oppositæ argumentorum præsidia; eaque ordine eo-

dem ad tria capita revocabo. Sunt eadem plane quæ Prop. 1. cap. præcedentis prolata sunt ad probandum omnia infidelium opera non esse peccata. Itaque 1. afferunt Scripturarum sanctarum, & definitionum Ecclesiæ venerabilem auctoritatem. Etenim Apost. ad Rom. 2. ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt.* Damnata est etiam 22. propositio Baji, *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apost. ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, &c. intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.* Similiter damnata est prop. 27. *Liberum arbitrium sine adiutorio Dei non nisi ad peccandum valet:* & 25. *Omnia Infidelium opera sunt peccata.*

Respondent Assertores primæ sententiæ, testimonium Apostoli fuisse olim objectum à Juliano, ut inde evinceret virtutes Romanorum fuisse moraliter bonas. At Augustinus lib. iv. cap. 3. nec non de Spir. & lit. cap. 27. respondet Juliano Apostolum loqui de Gentibus ad fidem conversis; ita ut *non naturaliter* accipiendum sit per oppositionem ad legem Mosaicam, non per oppositionem ad Gratiā. Quam responsionem nos quidem reprobare non possumus. At de ea rursus cap. proximo. Ad Bajum quod attinet, dictum supra ab eo nullam admissam fuisse gratiam nisi *habitualement*, & nullum in peccatore, vel infideli opus, quod peccati macula intrinsece non vitietur: quam impiam, hæreticamque doctrinam Catholici omnes repudiant. Persistunt tamen alii in sententia, propterea quod S. Pater citato cap. 7. de Sp. & lit. Et Prosper contra Collatorem cap. 22. alique PP. commemorati cap. præcedenti admittunt hanc quoque interpretationem, quod Gentes naturaliter plura faciunt secundum justitiæ regulam laudabilia, quia detrita in eis omnino non est Dei imago, neque rationis lumen extinctum. Articulus autem Baji 27. simplex est, ideoque neque damnatus est propter censuræ acerbiteriam, ut forte vicesimus secundus; nec relative ad alios errores Baji, sed propter falsitatem obviūque sensum verborum; & consequenter possumus nativā arbitrii facultate plura efficere, quæ nulla peccati labe inquinantur. Hæc illi.

Secundo loco probant posse hominem lapsum elicere aliquod opus bonum morale auctoritate Patrum. Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. cap.

16.
Objectio
2da.

cap. 2. Chrysostomus Hom. 67. ad Populum Antiochenum, Hieronymus in Epist. ad Demetriadem, & Gregorius hom. 25. in Evang. docent Gentiles, philosophos, omnesque homines posse ex viribus naturæ esse castos, liberales, & cognatorum amatores. S. Pater Augustinus, præter ea, quæ habet cap. 27. & 28. de Spir. & lit. serm. 385. alias 38. inter Hom. 50. primo explicat amorem perfectum ad æternam salutem adducentem, deinde perversum ac detestabilem divina humanaque lege damnatum, cuiusmodi est immundus amor adulterorum, postremo enumerat honestos amores licitos, & naturæ consentaneos, qui à conjuge ad filios, à filiis ad propinquos à propinquis ad extraneos, ab extraneis ad inimicos perveniunt. Itaque datur per Augustinum honestus amor, qui nec flagitiosus est, nec perfectus. Denique S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. docet posse hominem *etiam in statu naturæ corruptæ aliquod bonum particulare agere.*

17.
Rejicitur.

Hæc omnia facile diluunt prioris sententiæ Propugnatores, reponentes fieri plura sine gratia, quæ bona sunt quantum *ad substantiam*, non quantum *ad modum*, scilicet in ordine ad finem ultimum. Atque hanc mentem esse Augustini liquet ex dictis. In ipso quoque Serm. 385. quem pro communiore sententia erudite versat Cajetanus Benitez Dissert. 3. dub. 2. n. 21. Augustinus distinguit in honestis amoribus amicitiam consuetudinis, & rationis. Et illa quidem, quæ coalescit inter homines per consuetudinem cohabitandi, & colloquendi, moralis dicenda non est, cum habeant illam & pecora: ut exemplo duorum equorum simul manducantium comprobatur S. Pater. Amicitia autem rationis est cum diligimus hominem propter fidem, & mutuam benevolentiam. At quemadmodum maritum, uxorem, filios, & amicos, quos hac ratione diligimus, volumus esse incolumes; ita qui intelligit quænam sit vera salus, debet illam amare in se, & ipsam amare in amico. Enimvero si hanc veram salutem deferamus, amando creaturam fieri adulteros ibid. num. 6. probat singulari ratiocinio Augustinus. Igitur non video, quomodo in hoc sermone vulgaris sententia tradatur.

S. Thomas loco citato expresse docet non posse hominem lapsum agere *totum bonum sibi connaturale*, ita ut in nullo deficiat; quod perinde est, ac si diceret posse etiam servare præcepta & bene mo-

raliter operari *quoad substantiam*, non *quoad modum*; ut loquitur de Verit. q. 24. art. 14. ad 1. & 2. Ex hoc loco opponit Fortunatus Venerius Q. 3. de Grat. art. 4. n. 60. Angelicum Doctorem asserere posse hominem lapsum per liberum arbitrium complere opus bonum quod est humanæ naturæ proportionatum, eoquod proferat exemplum eleemosynæ spectantis ad opus bonum morale. At eodem in loco distinguit S. Thomas *substantiam* operis à *modo* agendi, negatque actum eleemosynæ esse homini connaturalem, *in quantum inducitur ex charitate, quæ mentem hominis Deo unit.* Qui ergo hanc unionem ad bonum opus, quod tale sit undequaque, & secundum substantiam, & secundum modum, existimant necessariam; affirmabunt se beato Thomæ penitus consentire. Accedit quod S. Doctor eodem articulo affirmat, se de gratia *habituali*, non de actuali instituere disputationem hoc insigni testimonio haud ignave ponderando: *Omnes exteriores motus à divina providentia moderantur, secundum quod ipsa judicat aliquem esse excitandum ad bonum his, vel illis actionibus: unde si gratiam Dei velimus dicere non aliquod habituale donum, sed misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominum salutem, sic nec ullum bonum homo poterit facere sine gratia Dei. Sed communiter loquentes utuntur nomine gratiæ pro aliquo dono habituali justificante.* His omnibus occurrent Thomistæ dicendo D. Thomam exigere gratiam actualem ad bonum opus ordinatum ad salutem hominum. Ita est. At opus ad salutem non ordinatum bonum esse undequaque negant adversarii, reditque disputatio ab extremis ad capita.

Veniunt tertio jam loco momenta rationum. Prima est, quod Deus obstrictibus Egyptiis, Cyro, Nabuchodonosori, Romanisque idololatriæ ob morales virtutes mercedem reddidit temporalem, ut supra vidimus. Altera, quod specialis gratia non requiritur ex parte intellectus, cum adhuc vigeat lumen rationis; neque ex parte voluntatis, quia liberum arbitrium extinctum non est, nec valet tantum ad malum, ut commentus est Bajus. Tertia, quia Augustinus in Epistola ad Evodium nobis ad exemplum proponit Gentilium parsimoniam atque sobrietatem: ad easque virtutes omnes homines exhortamur; quod profecto non fieret si bona non essent. Quarta: Nec gratia ad ope-

18.
Objectio
3^{ia}.

ra

ra moralium virtutum necessaria est ob-
luctam inter rationem ac sensum; tum
quia sensus non semper rationi adver-
satur, ut dum nobis exhibet parentes,
filios, pauperes honorandos, sublevan-
dos, educandos: tum etiam, quia
opus honestum aliquando est sensui si-
mul & rationi conforme, ut amicum
redamare, & debitum reddere uxori.
Postrema: Ad opus morale bonum non
requiritur ut referatur in Deum, & sat
est si non referatur in finem pravum.
At quicquid agitur motivo honestatis,
non refertur in finem pravum. Ergo
est bonum morale.

19.
Refutatur.

Respondent ad primum, bona opera
quibus Deus mercedem rependit aut
non fuisse facta absque gratia, quod
praesertim de Obstetricibus Aegyptiis,
de Cyro, & Nabuchodonosore ali-
quando inter Iudaeos versatis dici po-
test: vel idcirco mercedem illam fuisse
temporalem, quod essent bona ex ob-
jecto & officio. Etenim si bona opera
fuissent undequaque, Deus iustus iisdem
reddidisset mercedem etiam aeternam;
quoniam illud bonum est in Augustinia-
na Theologia, quo homo ad aeternum
Dei donum dirigitur. Secundum dissol-
vunt dicendo utrumque ad gratiam per-
tinere, & honestam cogitationem, &
pium voluntatis affectum, ut vidimus
cap. 1. prop. 2. ideoque viget adhuc
lumen rationis ut speculative veritatem
apprehendat, non ut piis studiis inhæ-
reat; & validum est sine gratia liberum
arbitrium quantum ad officia virtutum,
non quantum ad finem, in quem sunt
dirigenda, ne habeant inflationem su-
perbiae, & exitiosum tumorem. Ter-
tium eadem facilitate expeditur; nam
parsimonia & sobrietas Gentilium nobis
in exemplum proponitur, considerato
duntaxat virtutum officio, non fine:
alioqui fas esset operari ob fastum ina-
nem humanæ gloriæ, quomodo genti-
les operabantur; quod in eadem Episto-
la 99. ad Evodium S. P. jure meritoque
refellit. Hortamur vero ad morales
virtutes bene ac sapienter, cum non sint
intrinsicæ & secundum substantiam ma-
læ, licet non sint defectu intentionis
omnino bonæ: eamque intentionis de-
ficientiam nemo prudens hortatorio ser-
mone suadet. Ad quartum eadem est
adhibenda responsio; nam sensus quan-
doque consentaneus est rationi inferiori,
& comparate ad objectum operum
honestorum, at non rationi superiori,
& relate ad finem hujusmodi operum
sensibilia, imo & creata omnia exce-

dentem. Quippe multa cogitantem de-
primit terrena inhabitatio, ut habetur
Sap. ix. v. 15. id est, aggravat ne sur-
sum mens ascendat terrenis cupiditati-
bus implicata. Illud, quod postremo
loco positum est, probat opus non or-
dinatum ad pravum finem non esse in-
trinsicæ, positive, & quantum ad sub-
stantiam attinet vitiatum, & à radice
malæ cupiditatis erumpens, ut falso
opinatus est Bajus. Cæterum non pro-
bat esse bonum undequaque, etiam ex-
trinsicæ, & considerata omissione finis
debiti. Atque ex his constat quibus ar-
gumentis utraque sententia communi-
ta est.

Versatur inter utramque opinio no-
stra. Adhæremus priori, quatenus nul-
lam virtutem veram propriamque agno-
scit, quæ sistat in re creata, quoniam
virtus tendit in bonum melius; ut do-
cet Augustinus, & idea virtutis com-
monstrat: nulla autem creatura melior
est, quam sit mens rationalis. Nega-
mus tamen hominem, qui operatur ob
intimam, naturalem, & ingentiam ideam
honestatis, non agere bonum moraliter,
sed opus vitio labefactum: quoniam
vitium non est; nisi à voluntate facien-
di quod vetat summa illa & incommu-
tabilis lex veritatis. Dicimus hanc ve-
ritatis ideam, & legem incommutabi-
lem non esse in homine lapsa penitus de-
tritam, ideoque interdum exhibere ho-
minum menti opus peragendum licitum
atque honestum, neque ad hoc necessa-
riam esse gratiam Fidei, sive quod Deus
se manifestet tanquam auctorem super-
naturalium donorum. Concedimus vir-
tutes esse superbas & inflatas, si refe-
rantur ad seipsas, scilicet, si appetantur,
ut conferatur animo decor continentiae
ac probitatis, quoniam tunc humanæ
gloriæ deserviunt, & multum habent
inanitatis: sed nego referri ad se ipsas, si
fiant propter ingentiam rationem hone-
statis; quoniam hæc ratio, cum sit una,
summa, & immutabilis, ipse Deus est,
intime nobis præsens, non quidem ut
speciale objectum, sed ut universalis re-
gula veritatis. Dico opera hujusmodi
regulæ consentanea, etsi in Deum non
referantur explicite, quod necessarium
est ut ad aeternam vitam perducant, re-
ferri implicite; non quod intrinsicæ bo-
nitas honestorum operum se ipsa referat-
ur in summum bonum, id enim neces-
sarium & naturale est, non liberum, &
morale; sed quia intentione animi ope-
ra illa fiunt ob intimam legem honesta-
tis, quæ implicite est ipse Deus. Atque
hoc

20.
Declaratur
ulterius
propositio.

hoc arbitror sufficere ad opus bonum morale ordinis naturalis; quia ne sit vitii labes, sufficit uniformitas legis naturaliter nobis indita.

21.
In Ordine ad
praxin præ-
cipuè,

Hæc tamen cum speculative vera sint, præmissisq; Augustinianæ doctrinæ præceptionibus perspicua satis: *præctice* loquendo affirmo nunquam hominem lapsum agere convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate & philantia, ideoque quodlibet opus bonum fieri ex speciali gratia. Quod probat S. Pater Augustinus lib. IV. contra Julianum cap. 3. scribens: *Nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum divinitus merita naturarum rationali mente præstantius. Unde fit consequens ut mens bona magis sibi placeat, magisque se ipsa delectet, quam quælibet alia creatura. Quam vero periculose, imo perniciose sibi placeat, cum per hoc tumescit typho, & morbo inflationis extollitur quamdiu non videt, sicut videbit in fine summum illud & immutabile bonum, in cuius comparatione se spernat, sibi que illius charitate vilescat, &c.* Igitur ut in praxi opus aliquod honestum sit, non debet à summa, & intima lege deflecti. At homo lapsus magis se delectat seipso, quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur; quoniam sine hujus delectationis dono prævalet rationi concupiscentia: cujus desideriis non obedire, ut S. D. cap. 62. de Nat. & Gratia, & ubique commonet, absque

gratia Salvatoris non possumus. Igitur inharere legi honesta præcipienti ita, ut amore sui animus non tumescat, Gratiæ beneficium est, per quam motus concupiscentiæ reprimitur. Eodem pacto de turpi delectatione excitata à multiformi temporalium specierum imagine est differendum. Habitans enim lex in corpore nostro mortali, & mutabilis varietas hominem lapsum per carnales sensus diverberans, nisi succurrat gratia medicinalis, rapit voluntatem ac deprimit. Est ergo virtus animi *habitus* naturæ modo, atque rationi consentaneus. Ratio non est per peccatum extincta, & voluntas etiam velle & agere potest, quæ ad præsentem pertinent vitam. Veruntamen quod vis affectuum insit naturaliter rationabili animo, & pro judicio voluntatis, cujus nutui serviunt, aut ad æterna, aut ad temporalia dirigantur, est sententia Juliani, quem ita S. Pater alloquitur: *Hæc ubi didiceris, nescio.* Speculative itaque postrema sententia probabilis est, *præctice* verissima est altera; quamquam nec ista videtur tanto rigore tenenda, ut vitiosum sit opus, quod non refertur explicite in Deum. Quæ si minus placeant, consulto præposui & exornavi Doctorum scita, ut illud hæc mea lucubratione faciem præferente tuearis, quod rationi magis videbitur consentaneum.

C A P U T IV.

Ostendit Gratiæ actualis necessitatem ad observanda præcepta Decalogi.

S U M M A R I U M.

1. Ad observanda præcepta cogimur quærere auxilium.	7. & 8. Objeccio adversariorum solvitur.
2. Falsa opinio aliquorum refutatur.	9. & 10. Objeccio ulterior declaratur.
3. Rejicitur alia quoque responsio.	11. Quid dicendum de sententia recentiorum.
4. Non possumus sine gratia Deum diligere super omnia.	12. Etiam amor Dei inchoatus ex Deo est.
5. Probatur propositio.	13. Quid sentiendum de homine in statu naturæ puræ.
6. Ac confirmatur ulterius.	14. Usque ad 25. solvuntur variæ objectiones.

E P I G R A M M A.

Non servit jussis Legis prudentia carnis,
Peccati stimulos nec superare potest.
Sed qua mens anceps patitur mala corporis ægri,
Quærere divinum cogimur auxilium.
Lex igitur facit, ut poscatur gratia Christi,
Ardua qua Legis jussa queant fieri;
Nec jam non valeant carnales vincere sensus,
Quos justia legis Conditor ipse juvat.

R. P. Berti Theol. Tom. III.

K k

PRO.

1. Ad observanda præcepta cogimur quærere auxilium.

PROPOSITIO I. Ad observanda divina præcepta, ut oportet, ob anceps iudicium mentis, animique corpore gravati agritudinem, cogimur divinum quærere auxilium.

Dixi, ut oportet, id est sine ullo pravo aut inanis gloriæ, aut voluptatis fine, sive, ut est in usu sermonis, quoad modum. Quod enim præcepta saltem faciliora, & nulla gravi tentatione pulsante, quale est honorare parentes, impleri queant sine gratia, quantum attinet ad substantiam & officium ipsorum, producta Romanorum exempla & præcedens disputatio commonstrant. Hæc autem propositio pariter ex dictis inferitur. Nam servare quodlibet mandatum, ut oportet, debet esse sine transgressione legis præcipientis, ut opus rectæ rationi sit consentaneum, nec virtus sit ancilla voluptatis, aut deserviat exitioso tumori. At istud sine auxilio gratiæ haberi, saltem in praxi, non potest. Igitur absque gratia legis præcepta, ut oportet, impleri non possunt.

Probatur 2. auctoritate Conciliorum & PP. Milevitana Synodus can. 4. ait: *Quisquis dixerit, eandem gratiam per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc nos tantum adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam etiam præstari, ut quod faciendum cognoverimus etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit.* PP. Concilii Carthaginensis in Epist. ad Innocentium inter Augustin. 90. nunc 175. perstringunt Pelagianos, quoniam percipientibus quæ sunt spiritus Dei, ad operandam, perficiendamque iustitiam, & Dei mandata complenda solam sibi humanam sufficere posse naturam, non attendentes quod scriptum est, *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.* Idque paucis interjectis comprobant argumento satis in Schola nostra trito & communi, petito ex orationibus, quibus intellectum & charitatem postulamus ad legem scrutandam, & faciendam, Quod repetitur, & magis inculcatur proxima Epistola 95. nunc 177. S. P. Augustinus de Grat. Ch. cap. 26. postquam ostendit dilectionem, qua divina mandata complemus, donum esse Dei miserantis, qui prior dilexit nos, antequam illum nos dilexerimus, inquit: *Et si enim Dei mandatum videtur aliquando, non à diligentibus, sed à timentibus fieri, tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur,*

quia omne quod non est ex fide peccatum est, scilicet cupiditatis vitio, aut inanis gloriæ tumore corruptum, ut supra explicavi. Hujus autem generis si omnia vellem proferre, infinitus forem, ac verba profunderem.

Falsum est autem quod aliqui reponunt Conc. Milevitanum, & Carthaginense, Innocentium Romanum Pontificem, Augustinum, & alios Pelagianæ hæresis impugnatores gratiam asseruisse necessariam, non ad simpliciter, sed ad facilius præcepta implenda Decalogi, aut saltem ad ea servanda in ordine ad vitam æternam, unde & PP. & Concilia apposite adhibuerint ea verba, ut oportet. Prior enim responsio quomodo ab errore Pelagii differat, ego quidem non video: quoniam & ille in altero sui erroris statu gratiam ad facilius implenda mandata increpatus à fratribus non denegavit. Exploditur etiam ea responsio sequenti Canone v. Milevitano: *Item placuit, ut quicumque dixerit gratiam dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etiamsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.* Sive ergo facilius, sive simpliciter Dei mandata nequeunt sine gratia adimpleri.

Altera autem responsio in primis refutatur ex dictis; quippe non observantur inculcate mandata, nisi cupiditas & inanis gloria procul abscedant; quod diximus munus esse gratiæ medicinalis. Deinde memorati PP. Carthaginenses citata Epistola probant non posse institutam hominis naturam per propriam voluntatem sine gratia implere Dei legem, sive naturalem in corde conscriptam, sive in literis datam, eoque condelectari legi Dei secundum interiorem hominem, & vincere legem sitam in membris, & captivantem in lege peccati munus est gratiæ; de qua ad Rom. viii. ait Apostolus: *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.* Atque hoc pariter argumentum est in Augustino frequentissimum. Igitur Spiritus nos adjuvare debet non solum ut in vitam æternam nitamur, verum etiam ne opus legis pravo fine inquinetur, & lex membrorum interiori legi prævaleat. Nec illud insuper percipere possumus, quomodo æternam vitam minime consequeretur quisquis absque ullo vitio obtemperaret divinæ legi; cum in Evangelio Matthæi cap. xix. v. 17. legatur.

2. Falsa opinio aliquorum refutatur.

3. Rejicitur alia quoque responsio.

Si

Si vis ad vitam ingredi, serva mandata; & apud Augustinum de Nat. & Grat. cap. 2. Natura humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque iustitiam, de præmio debet esse secunda, hoc est vita æterna; etiam si in aliqua gente, aut in aliquo superiore tempore fides eam latuit sanguinis Christi. Præterea si fatentur Adversarii necessitatem gratiæ ad implenda præcepta, ut oportet, necessum est, ut fateantur hoc idem de observantia præceptorum, quæ nulla intentione vitietur. Fit enim ut oportet; quod fit ut præcipitur, fruendo Deo, non creaturis, & bono incommutabili, non occiduis hærendo: id vero, quemadmodum dictum est capite præcedenti, & propositione, quam nunc subijcio, dilucide planeque explanabitur, postulat divini muneris largitatem.

4. Non possumus sine gratia Deum diligere super omnia.

PROPOSITIO II. Non possumus absque Gratia carnales vincere sensus, atque super omnem creaturam diligere Deum; quod est in lege maximum, & primum mandatum.

Explicatur ac simul probatur hæc propositio. Dum quærimus an possumus sine speciali gratia servare primum legis mandatum, *Diliges Dominum Deum tuum*, non instituitur disputatio de Amore Dei, ut comprehenditur sub communione ratione boni, sive ut animus noster fertur naturali instinctu in beatitudinem, quæ nulla esse potest præter ipsum Deum; ipse enim solus rationali creatura melior est, eamque potest satiare, atque perficere. Talis quippe amor inditus est, necessarius, naturalis, neque est materia præcepti. Similiter non disputatur, num sine gratia amare possimus Deum, ut auctor est supernaturalium donorum, fidei, justificationis, beatitudinis credentibus ac diligentibus repromissæ, atque ut est in se Trinus in Personis; quæ omnia extra dubitationem est longe antecellere viribus mentis, ac voluntatis nostræ nativis. Non est pariter quæstio an homo Auctorem suum diligere possit absque gratia amore concupiscentiæ, non propter se ipsum, sed unice propter proprium commodum atque utilitatem: quo pacto si ametur, eo utimur, & delectamur nobis ipsis, constituentes ultimum finem in creatura. Inquiritur, utrum Deus amari possit super omnia, ita ut impleatur primum naturalis legis præceptum quantum ad substantiam, & quantum ad modum, scilicet ametur

R. P. Berti Theol. Tom. III.

Deus amore benevolenti ac propter se ipsum, nec sit amoris medium, sed finis. Enimvero si Deus diligatur propter aliud, nullo modo diligitur super omnia; quoniam, ut inquit D. Bernardus de Diligendo Deo, *Quidquid propter aliud amare videaris, id plane amas, quo amoris finis protendit, non per quod tendit.* At non possumus Deum amare gratis, & propter se absque dono gratiæ ipsius. Igitur sine gratia implere non possumus primum legis naturalis præceptum.

Minorem probo SS. Doctorum auctoritate, & ratione. S. P. Augustinus in *iv. contra Julianum cap. 3. Amor Dei*, inquit, *quo pervenitur ad Deum, non est nisi à Deo Patre per Jesum Christum cum Spiritu sancto. Per hunc amorem Creatoris bene quisque utitur etiam creaturis: sine hoc amore creatoris nullus quisquam bene utitur creaturis.* Et de Grat. & lib. arb. cap. 18. *Lex autem sine gratia libera est occidens, in gratia vero Spiritus vivificans: unde est nobis charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani. Si autem ex Deo, vicimus Pelagianos.* D. Bernardus in libro nuper laudato, *Difficile, imo impossibile est suis quempiam, liberive arbitrii viribus semel accepta à Deo libertate ad Deum ex toto convertere voluntatem, & non magis ad propositum retorquere, sicut scriptum est, Omnes quæ sua sunt quærunt.* D. Anselmus de Concordia libert. cap. antepenultimo docet, *voluntatem post desertam iustitiam factam ancillam suæ affectionis, quæ ad commodum est.* Et S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 3. ait: *Unde homo in statu naturæ integræ dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum: & ita Deum diligebat plusquam se ipsum, & super omnia. Sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quæ per corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei.* Ratio autem ex dictis est manifesta. Deus enim tunc diligitur propter semetipsum, quando recte utimur creaturis, & omnia ad ipsum, non ad privata bona referuntur: ut modo dicebamus cum D. Thoma, & dicimus ab Augustino disputante contra Julianum, & lib. 1. de Doctr. Christiana cap. 4. & 22. Atqui sine gratia recte non utimur creaturis, quemadmodum constat ex dictis. Non ergo sine gratia Deum propter semetipsum diligimus.

f. Probatum positio.

K k 2

Eadem

6.
Acconfir-
matur ulte-
rius.

Eadem positio argumentationibus aliis apud Nostrates communibus corroboratur. Veniunt primo loco divinæ literæ, quæ charitatem inter præcipua dona Spiritus sancti commemorant. Ad Rom. v. 5. scribit Apostolus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et prima Joannis cap. iv. *Charitas ex Deo est: unde gratiam inspirantem dilectionem frequentissime probat S. Pater.* Legito de H. P. cap. 5. & 6. Accedunt Canones Conciliorum. Milevitani can. 4. *Utrumque Dei donum est, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.* Arausi. 2. can. 25. *Prorsus donum Dei est diligere Deum.* Et Trident. Sess. vi. can. 3. *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, & diligere, sicut oportet, anathema sit.* Præclara est sententia S. P. Augustini in Epist. 107. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Quam sententiam ita esse accipiendam, ut propter originale peccatum homo contraxerit vulnus concupiscentiæ, atque opus habeat gratia Liberatoris, demonstravi de H. Calviniana cap. 3. Postremo suffragatur sententiæ nostræ ipsamet ratio. Etenim rationalis creatura diligens Deum ut auctorem naturæ super omnia, habet bonam voluntatem, qua illi caste adhaeret, & melior fit, quam non habens bonam voluntatem. Atqui sine charitate, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, non potest rationalis creatura habere bonam illam voluntatem, ut disertissime demonstrat S. Pater in Duodecimo de Civit. Dei cap. 9. Igitur sine charitate, quæ in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffunditur, Deum auctorem naturæ diligere non possumus super omnia.

7.
Obiectio ad-
versario-
rum.

Sunt hoc loco breviter elidenda responsa Adversariorum: qui ad omnia hæcenus producta respondent: his probari duntaxat non posse hominem lapsum diligere Deum auctorem supernaturalium donorum viribus propriis, posse tamen illum diligere ut Auctorem naturæ. Atque de ipso Deo Auctore supernaturali accipienda esse verba Augustini, Conciliorum, divinæque Scripturæ inde conjiciunt, quod Augustinus funem disputationis duxerit cum Pelagianis supernaturalium gratiarum oppugnantibus; Concilia vero loquantur de illa charitate, quæ ad justificationem viam sternit. Ac propterea inquirunt consulto addidisse verba illa, *Ut oportet.*

Haud difficile est hanc responsionem pluribus titulis falsam convellere. Principio nullum in Augustino offendes vestigium, unde suadere possis, institui ab illo disputationem de Amore Dei, ut supernaturalium donorum Auctor est. Imo superat intelligentiam nostram, quod Pelagiani non plane rudes, sed acutissimi Dialectici gratiam negaverint necessariam ut animus in Auctorem supernaturalem trahatur: sed ut rationalem creaturam naturaliter rectam nullaque originaria labe inquinatam, & legem vel singulorum inculpam cordibus, vel prædicatione manifestatam putabant; ita cohærenter loquendo ad servandam legem naturalem sufficere autumabant possibilitatem naturæ, ad amplectendam servandamque legem Evangelicam donum supernæ illustrationis, quod non deesset ipsam naturalem legem servantibus. Atque hæc esse dogmata Pelagiana nemo unus in historia hujus hæresis paululum versatus inficiabitur. Quapropter dicendum est, sanctum Doctorem dum gratiam propugnat ad diligendum Deum, atque ad implenda mandata, loqui de lege etiam naturali singulis hominibus amorem Creatoris præcipiente. Atque id eo maxime; quod nullibi inveneris prædicari ab Augustino necessitatem divinæ gratiæ medicinalis, nisi ob vulnus pugnacis concupiscentiæ, & corruptionem naturæ per Christum sanandæ; non quod objectum dilectionis naturæ universæ transcendat constitutionem. Consentit autem Augustino etiam beatus Thomas. Deinde amor Dei, ut est naturæ Auctor, etsi non est supernaturalis quantum ad substantiam; est sententiæ Nostrorum supernaturalis quoad modum; propterea quod voluntas infirma magis ad bona sensibilia, quam ad summum protendat. Postremo S. Pater in lib. iv. contra Julianum cap. 3. diserte loquitur de Amore Creatoris. In libro etiam de Civit. Dei xii. disputat de Bona voluntate, quæ non ad ipsum rationalem creaturam, quæ minus est, sed ad illum qui summe est, convertitur. Ad hæc duo, Creatorem esse, & summe esse, Deo, ut est Auctor naturæ, conveniunt. Igitur si à gratia est amor Creatoris, & bona voluntas quæ non convertitur ad creaturas; à gratia est quilibet amor Dei super omnia. In Epistola autem ad Vitalem causam è vestigio afferens, cur perdidimus liberum arbitrium ad diligendum Deum, ait, *Et lex Dei atque doctrina, quamvis sancta & justa*

8.
Solvitur.

Es bona, tamen occidit, si non vivificet Spiritus, per quem fit, non ut audiendo, sed ut obediendo, neque ut lectione, sed ut dilectione teneatur. Igitur sine sub-
ministratione Spiritus sancti nullum legis præceptum ita dilectione tenetur; ut sub-
repente tumore superbiæ, aut exitiosa cupiditate lex non occidat.

9. *Objectio ulterio-
rior decla-
ratur.* Idem dicendum omnino de allatis tex-
tibus Scripturarum, & Conciliorum de-
finitionibus. Primo quia absolute & nul-
la adhibita distinctione affirmant chari-
tatem esse donum Dei. Deinde Joannes in
Epistola prima cap. 4. demonstrat esse ex
Deo charitatem, qua diligimus nos in-
vicem: hanc vero quantum ad objectum
naturalem esse, nemo est qui non videat.
Est autem Amor proximi ex Deo, quan-
do non ad aliquam creaturam, sed ad
Creatorem ipsum refertur, ut infra in
solutione oppositionum demonstro. Præ-
terea si diligatur Deus, *ut oportet*,
omnium consensione, est donum Gratiæ,
idque Concilia definiunt. Sed amor Dei
ut Auctoris naturæ super omnia est amor,
quo diligitur Deus, *ut oportet*; Ergo
hujusmodi amor donum est gratiæ. Mi-
nor in Augustiniana Theologia nequit in
dubium revocari. Enimvero amor, ut
vidimus, rectus est, atque, *ut oportet*,
quotiescunque bene utitur creaturis,
quotiescunque bono aliquo creato non
fruitur. Porro si diligamus Deum tan-
quam Creatorem universorum super
omnia, utimur, non fruimur creaturis,
neque ad istas quæ minus sunt, sed ad
illud quod summe est voluntate conver-
timur. Igitur erit hæc dilectio, *ut oportet*.
Ad hæc: dilectione ista amatur
Deus gratis & propter se. Quisquis autem
negat dilectionem, qua Deus amatur
gratis, non esse, *ut oportet*, aperte
Augustino contradicit; ut liquet ex lib.
1. de Doctrina Chr. c. 22. de Civ. Dei
lib. xi. c. 25. & Ench. c. 121. nam si Deus
ametur gratis, & per se ipsum delectet;
amore inhæremus bono incommutabili,
neque charitatem nostram privatum flu-
xumque aliquod bonum relaxat. Insuper
canon. 3. Sess. vi. Tridentini addi-
dit particulam *ut oportet*, ex Canone 6.
& 25. secundi Arausiaci, atque istud
ex nuper laudato cap. 121. Enchiridii
ut constet ex collatione verborum. Au-
gustinus verò eo loco Enchiridii affir-
mat quæcunque Deus mandat, fieri
ut oportet cum referuntur ad diligendum
Deum, & proximum propter Deum.
Dummodo ergo diligatur Deus propter
Deum; amabitur *ut oportet*. Demum dili-
gitur, *ut oportet*, quotiescunque dili-
gitur ut ipse præcipit: Si diligatur gra-

tis, propter se, & super omnia, diligi-
tur, ut ipse præcipit: Ergo diligitur, *ut
oportet*. Perperam itaque detorquent
nonnulli has particulas ad solam dilectio-
nem Dei donorum supernaturalium lar-
gitoris.

Quod addunt sacrosancta Concilia lo-
qui de charitate prout ad justificationem
æternamque vitam perducit, verissimum
est: sed magis sententiam nostram con-
firmat. Amor quippe quo bene utimur
creaturis, amor quo summo bono inhæ-
remus, quo Deum diligimus *ut oportet*,
amor gratuitus, castus, benevolus ju-
stificationis principium est, & ad vitam
perducit; ut diximus præcedenti propo-
sitione. Talem vero esse amorem Dei
Auctoris naturæ, hætenus probatum est.
Insuper necesse non est ad reconciliatio-
nem obtinendam detestari peccatum,
tanquam offensam Dei auctoris gratiarum
supernaturalium, sed ex præscripto Con-
ciliorum ac Patrum, imo ex Contritio-
nis formulis probatis usu universonum fi-
delium, perfecta est contritio si deteste-
mur peccatum tanquam offensam Dei
summe boni atque amabilis super omnia.
Possumus autem ita peccatum detestari
per amorem Dei ut Auctoris naturæ;
quia sub hac potissimum ratione Deus
est summum bonum, infinitum ac per-
fectissimum. Insuper in Schola Augu-
stini sicut peccat quisquis avertitur à
summo bono, & convertitur ad creatu-
ras; ita ad justificationem disponitur
quisquis se avertit à creaturis, & con-
vertitur ad summum bonum. At per
amorem Dei auctoris naturæ, dummodo
sit gratuitus & super omnia, à creaturis
ad summum bonum convertimur. Igi-
tur per hujusmodi amorem disponimur
ad justificationem. Atque his Adversa-
riorum nostrorum responsa apertissime
revincuntur.

Video ex Recentioribus aliquos me-
diam sententiam tenere, affirmantes pos-
se hominem lapsum sine speciali auxilio
diligere Deum Auctorem naturæ amore
imperfecto & inchoato, non autem per-
fecto & super omnia. Quæ opinio, si
amorem imperfectum dixeris illum, per
quem Deus rebus creatis postponitur,
neque amor Dei dicendus est, ut præ-
monui præclarissimam sententiā Bernardi,
neque rectus est, sed ordinem naturæ
pervertens, utpote rebus temporalibus
fruens, & fluxis bonis inhærens, quem-
admodum de avaris Deum propter num-
mum colementibus cap. 25. lib. xii. de C.
D. docet Augustinus. Si vero amorem
imperfectum dicas illum, qui positive
nullam creaturam Deo præfert, sed ab

10.
Ac rejicitur.

11.
Quid dicen-
dum de sen-
tentia Recen-
tiorum.

his abstrahit; juxta præcedentem disputationem nostram de Operibus bonis moraliter, dicendum est hujusmodi amorem saltem in praxi non dari, cum magis animum nostrum trahat appetitus rerum sensibilium, aut humanæ gloriæ, quam bonum incommutabile, ut supra ex Augustino & Thoma probatum est.

12.
Etiam Amor
Dei inchoatus
ex Deo
est.

Honoratus Tournely, qui de Grat. Ch. lib. 2. q. 4. art. 3. mediam hanc sententiam amplectitur, suis argumentationibus refutatur. In prima enim conclusione pag. 421. Ven. edit. recte scribit vitiosum ac perversum esse amorem, per quem positive aliquid Deo præferatur. Sequenti Conclus. probat hominem lapsum sine gratia non posse diligere Deum super omnia amore affectivo, auctoritate D. Thomæ superius producta ex 1. 2. q. 109. art. 3. Atqui expresse ibidem docet S. Thomas hominem propter corruptionem naturæ, nisi gratia sanetur, magis sequi bonum privatum, quam Deum. Igitur sine speciali Gratia auxilio homo lapsus bonum privatum Deo præfert; & consequenter diligit Deum amore, si non *quoad substantiam*, saltem *quoad modum* vitioso ac perverso. Probat ibidem Tournely assertionem suam ex canone 25. Synodi Arausicanæ definientis neminem per liberum arbitrium peccato primi hominis attenuatum posse diligere Deum, sicut oportet: & veritate cogente fatetur adversus Suarezium hunc Canonem esse accipiendum de Amore Dei etiam ut Auctoris naturæ, quoniam Synodus Arausicana repetit impotentiam hominis lapsi ad diligendum Deum super omnia, etiam ex infirmitate per arbitrium contracta. At Canon præfatus non distinguit inter amorem Dei inchoatum & perfectum, sed absolute pronunciat, *Profus donum Dei est diligere Deum, & nemo habet quidquam boni, nisi illud illi datum fuerit de super.* Igitur quilibet amor Dei super omnia, etiam inchoatus & imperfectus, ex Deo est. Et quidem Semipelagiani ab eadem Synodo condemnati, uti pium aliquem affectum, ita fidei initium volebant ex nobis esse; ideoque declaravit hæc Synodus citato canone neminem posse, nisi gratia præveniret, *aut diligere Deum, sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum.* Atqui ex dono gratiæ est fides non solum perfecta, verum etiam inchoata, ut cum Augustino cap. 9. de Prædestinat. Sanctorum declarat eadem Synodus canone 5. & 6. Igitur ex dono gratiæ est charitas, & amor Dei non solum perfectus, sed etiam inchoatus.

Videatur S. Pater etiam de Gratia & lib. arb. cap. 19. ubi deplorat tenebras, & ineptias Pelagianorum, qui cum scientiam legis ex Deo esse faterentur, volebant charitatem, quæ facit ut scientia inflare non possit, esse ex nobis ipsis. Atque ne plura persequar; illius operis, cujus incrementum est à Gratia, à gratia debet esse principium, ut Deo totum tribuatur, & nemo credat se priorem dedisse inchoatam dilectionem, ut ei retribuatur perfecta. Quæ tamen omnia disputationis causa, & absque ulla in oppositam opinionem censura, dicta sint.

Quæret fortasse aliquis, an in statu puræ naturæ Deum super omnia posset homo diligere. Si statum illum arbitraris possibilem, respondebis affirmative, eoquod tam Synodus Arausicana, quam Augustinus & Doctor Angelicus videntur repetere dilectionem Dei ex gratiæ adjutorio, propterea quod liberum arbitrium granditate primi peccati attenuatum sit, & voluntas ob naturæ corruptionem magis in bona commutabilia protendat. Si vero in oppositam sententiam declines, respondebis idcirco à te statum puræ naturæ denegari, quoniam in eo statu teneretur homo ad amandum Deum super omnia, atque si hoc faceret, bonam voluntatem haberet, & ad vitam perveniret æternam. Quod dubio procul divinæ gratiæ postulat adjutorium. In hac autem hominum conditione dicendum est ob vitium naturæ pravæque inclinationem arbitrii necessarium esse gratiam medicinale sanantem vulnus concupiscentiæ; cum in statu naturæ integræ sufficeret auxilium Dei moventis. Atque hæc doctrinæ S. Thomæ videntur consentanea. Non est igitur necesse cum hac præsentis quæstione illam etiam de possibilitate puræ naturæ implicare: & huic cum Thomistis fere omnibus subscribunt Bellarminus, Vasquez, Suarez, & alii, qui alteram quæstionem oppugnant. De illa disserui in Supplemento lib. xii. eamque in præsentia, ut me pede & modulo meo dimittiar, censeo prætereundam.

CONTRARIA ARGUMENTA EXPEDIUNTUR.

Objicies primo. Deuteronomii cap. xxx. v. 11. legitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi, non supra te est, nec procul positum: & v. 14. Juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.* Esaiæ 44. versu ult. de Cyro legitur: *Omnem voluntatem meam complebis.* Marc. x. 19. quidam audiens commemorari à Christo præ-

13.
Quid sentiendum de homine in statu naturæ puræ.

14.
Obiectio prima.

præcepta legis ait: *Magister hæc omnia servavi à juventute mea.* Et v. 21. *Jesus intuitus dilexit eum.* Paulus etiam ad Philipp. III. v. 6. testatur se ante conversionem suam, justitiam, quæ in lege est, servasse sine querela. Possunt ergo etiam ab homine lapsa præcepta legis sine speciali gratia adimpleri.

15.
Solvitur.

Resp. falsam esse consequentiam. Nam in Deuteronomio dicitur mandatum prope & in corde, quoniam in cordibus nostris diffunditur charitas, atque ibi est fides, quæ per dilectionem operatur, inquit Augustinus q. in Deuteronomium quarta & quinquagesima. Atque hunc esse verborum Deuteronomii sensum constat ex Epist. ad Rom. cap. 10. v. 8. 9. & 10. *Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo crederis, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Est etiam mandatum legis prope nos, in quantum præscribit opera rationali naturæ consentanea, & quæ possunt impleri, si vitium, quod contra naturam est, sanetur per gratiam. Dicitur Cyrus omnem Dei voluntatem complexisse, quoniam per eum Populo Judæorum à captivitate revertendi, & ædificandi templum facultas data est. Fuisse enim Cyrum idololatram antequam Astyagem oppugnet, liquet ex proximo capite, versu 4. & 5. Aut si mavis Cyro specialem gratiam fuisse collatam, est id quoque probabile ex insequenti versu 13. *Ego suscitavi eum ad justitiam, & omnes vias ejus dirigam.* In eo autem, cujus meminit Evangelista Marcus, dilexit Dominus pium percipiendi vitam æternam studium, & fidem in Christum versu 17. expressam; potuitque, cum esset Judæus genere, in ipso præcedere fides aliqua Mediatoris implicita, & gratia qua præcepta legis impleverit: licet ob immoderatum divitiarum amorem, quem ex versu 22. & 23. deprehendimus, videatur mihi legem à juventute servasse quantum ad substantiam operum, sed sine perverso rem pecuniariam Deo præferens. Ac propterea infensum divinitus desiderium æternæ vitæ statim venustate cupiditatis in illo emarcuit. Apostolus ad Philipenses scribens se conversatum sine querela secundum justitiam quæ in lege est, aut significat duntaxat se observasse instituta Majorum, & Officia à lege Moy-

sis præscripta: aut legem accipit pro illis præceptis, secundum quæ exercebantur judicia, affirmans se nunquam fuisse delatum ad iudicem supplicio aut verberibus afficiendum. Quem postremum sensum maxime mihi probant ea verba, *ῥηθόμενος ἀμαρτωλός, conversatus sine querela*; est enim ἀμαρτωλός idem, ac sine *expostulatione iudicii*. Nam quod ad modum attinet, legem fuisse transgressum serviendo ἐπιθυμίαις, & ῥηθόμενος, desiderijs & voluptatibus variis, scribit ad Titum cap. III. vers. 3.

Secundo objicies verba Apostoli ad Rom. II. v. 14. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* — Resp. i. juxta sententiam Augustini Apostolum loqui de Gentibus ad fidem conversis: quod sane scopo & verbis Apostoli undequaque cohæret. Redarguuntur enim eo loco Judæi, qui ex data sibi lege gentes ad Christum venientes aspernabantur, & in circumcisione carnis gloriantes legem frangebant. Atque adversus istos Paulus clamat versu 13. non justos esse apud Deum auditores legis, sed factores tantum justificari, causam subinde asserens, quoniam etiam Gentes, quæ legem non habent, præcepta possunt implere. & licet carne circumcisi non sint, habere possunt circumcisionem cordis in spiritu, & Judæos esse in abscondito. Tales fuerunt, inquit Chrysostomus, & Hieronymus in hunc locum, qui verum Deum in lege naturæ coluerunt, ut Melchisedech, Job, Ninivitar, Cornelius, & alii gratia Salvatoris præventi. Cum ergo Apostolus tam aperte sermonem instituat de observantia legis, per quam justificamur apud Deum, & in qua præputium justitias custodiens, legemque consummans judicabit eos, qui per literam & circumcisionem sunt prævaricatores legis; eoquod hi carne, illi autem corde circumcisi sint; manifestum est per illud *naturaliter* legem Mosaicam excludere, non gratiam, sine qua nequit haberi justificatio, & circumcisio cordis in spiritu. Rectissime itaque Augustinus Juliano hunc eundem Apostoli textum objicienti respondet lib. IV. cap. 3. n. 25. *Ideo dicuntur naturaliter quæ legis sunt facere, quia ex gentibus venerunt ad Evangelium, non ex circumcisione, cui lex data est; & propterea naturaliter, quia ut crederent ipsa in eis est per Dei gratiam correpta natura.* Et de Sp. & lit. cap. 27. num. 47. *Nec te moveat, quod naturaliter eos dixit quæ legis sunt facere. Hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei in qua naturaliter facti sumus instaur-*

16.
Obiectio secundum Solvitur.

ret

17.
Responsio
alia.

ret in nobis. Vitium quippe contra naturam est, quod utique sanat gratia.

Resp. 2. Dato quod Apostolus de infidelibus orationem instituat; hi naturaliter ea quæ sunt legis exequuntur, in quantum per originale peccatum non ita est in mente hominum detrita Dei imago, ut nulla in ea veluti lineamenta remanserint, unde merito dici possit in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere. Ita S. P. Augustinus prox. capite 28. num. 48. Ex his autem non sequitur huiusmodi infideles præcepta legis complere quantum *ad modum*; sed quantum *ad substantiam*, & officia virtutum, quæ sint in se ipsis inspecta rectæ rationi conformia: nec posse omnia, sed aliqua tantum facilliora, ut honorare parentes, nec aliis facere quod nemo peti vellet. At hæc quantum *ad modum* pertinet, non impleri sine gratia, commonstrat eo loci Augustinus, dicens quod si discutiatur quo fine virtutes Gentilium factæ sint, vix inveniuntur quæ iustitiæ debitam laudem defensionemve mereantur. Nec te moveat particula illa *vix*, ut dicas aliqua saltem à Gentilibus opera rectissimo fine & inculpate juxta naturalis legis præscripta patrari. Quamquam enim nolo ego inter Scholasticos arbiter sedere, & opinionem meam præcedenti capite declaravi; obvia est responsio etiam Gentilibus aliquando gratiam adesse ad refringendos inanis gloriæ, & cupiditatis stimulos; ut demonstravi cap. 2. Prop. 14. Certe Augustinus memorato cap. 28. de Sp. & litera ab iis, qui secundum iustitiæ regulam opera exercent laudabilia non deonestata perverso fine, gratiam nequaquam excludit: sed tantummodo probat stare testamenti novi discrepantiam à veteri, quod per illud lex olim scripta in tabulis instauraretur in corde Fidelium, sive testimonium Apostoli accipiatur de Gentibus; quæ venerunt ad Evangelium, sive de Infidelibus: propterea quod manet quidem adhuc in istis lex naturæ, per quam nonnunquam executioni mandant virtutum officia, sed tamen ut lex instauretur in corde, ita ut hæc virtutes bonæ sint undequaque, nec in praxi animus superbia, aut vitiosa cupiditate vincatur, ipsa lex debet in corde per novum testamentum, & per gratiam Christi inprimi iterum, & instaurari. Absolvit ergo Apostolici textus explicationem S. Pater num. 49. his verbis: Quodlibet horum accipiat, constat gratiam Dei promissam esse testamento novo etiam per Prophetam: eandemque gratiam in eo definitam, ut scribantur leges Dei in cordibus hominum. Qua-

propter ex memorato cap. 28. recte infertur Gentiles quandoque agere secundum iustitiæ regulam, & merito laudari, interdum quoque operari sine non malo: quod nos cap. 2. distinctis thesibus explicavimus. Verum in his Christi gratiam, & aliquam fidem non præcedere, perperam ex hoc loco quidam deducere moluntur. Imo si animadvertas sedulo, demonstratur oppositum: primo quia bene undequaque operantes vincunt naturæ vitium, quod utique sanat gratia. Deinde quia legem habent non solum in mente, sed etiam inscriptam cordi, videlicet cum bona voluntate conjunctam. Rursus quia S. P. lib. 14. contra Julianum cap. 3. num. 32. hæc Gentilium opera Gratiæ deputat. Postremo quia eodem cap. num. 25. docet opera quæque infidelium sine Christi gratia, etsi officio sint bona, & minus puniendæ iis, quæ naturalem legem transgrediuntur, habere tamen peccatum sibi conjunctum non ratione sui, sed ob intentionem operantium, qui aut terrenæ patriæ exhibent Babylonicam dilectionem, aut demonibus, vel humanæ gloriæ deserviunt. Num vero hæc duæ responsiones veræ sint & legitimæ, videbit qui Augustini testimonia non divulsa & mutilata, sed ut jacent laudatis capitibus numericque explanata, attente perleget. Hac secunda responsione solvuntur aliorum Patrum sententiæ primo aspectu contrariæ. Quotquot enim textum Apostoli de infidelibus exposuere, aut laudant in iis virtutum officia duntaxat, aut gratiam penitus non excluderunt, aut de vitio naturæ instaurandæ & sanandæ eo loci non pertractarunt. Nam & infideles exhibere honorem parentibus, reddere suum unicuique, non pejerare, aliqua huiusmodi facere nulla vituperatione, sed laude in se digna, & merito Patres scripserunt, & nullus negat Catholicorum.

Si dixeris damnatam esse Propositionem 22. Baji: Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus;

Respondetur primo cum Vasquez 1. 2. disp. 190. q. 109. cap. 18. num. 178. damnatam esse ob acerbicatem Censuræ: Quis dicat, ait doctissimus Jesuita, damnari sententiam hujus Doctoris in eo quod ait, illud testimonium de Gentibus fidelibus intelligendum esse, cum sit sententia S. Augustini, & omnium Patrum? Et infra, Sensum hujus damnationis, prout à me explicatus est, contuli cum Illustrissimo Domino Cardinali Toletum, cum Sacri Palatii

18.
Objectio ter.
tia Solvitur.

Palatii Concionator, & Theologus esset, anno 1586. eumque probavit, & germanum esse dixit, propriaque manu subscripsit, cujus subscriptionis exemplum apud me adhuc est. Quis autem poterat damnationis sensum melius percipere, quam Toletus missus à Gregorio XIII. Lovanium in Causa Baji, & ab ipso Pontifice circa Bullam à Lovaniensibus recipiendam plenissime instructus? Revera cum S. P. Augustinus doceat, quod etiam si Apostolicum testimonium accipiat de infidelibus, stat adhuc discrimen inter legem, & gratiam, neque hæc interpretatio adjuvat Pelagianos conantes ex hoc loco probare in infidelibus veras esse virtutes; constat propositionem Baji insimulantem eandem interpretationem Pelagianismi esse falsissimam, atque acerbissimam. Quod tamen addit Vasquez omnes Patres explicare locum Apostoli de Gentibus fidelibus, arbitror esse falsum: & propterea articulum Baji est etiam Patribus injuriosus. At Patrum sensa non repugnare Augustino verum est, ut supra dicebamus. Resp. 2. in sensu ab Auctore intento articulum Baji non solum falsum esse, sed etiam hæreticum. Significat enim infideles sine gratia *habituali*, quam tantum Bajus admisit, & sine qua omnia opera infidelium asseruit esse peccata, non posse observare legem naturalem; cum possint optime *quoad substantiam* absque ulla gratia speciali, *quoad modum* vero cum inspiratione Spiritus sancti moveris, & nondum inhabitantis.

19. Obiectio 4ta. Ob. 3. Si nemo sine gratia posset diligere Deum tanquam auctorem naturæ, immerito damnata esset tricesima quarta propositio Baji: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana est & commentitia, & ad illudendum sacris literis, ac plurimis veterum testimoniis excogitata.* Idem asserendum est de propositione 36. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola philosophia cum elatione præsumptionis humana cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.*

20. Refutatur. Respondetur hujusmodi propositiones rectissime fuisse proscriptas. Primo quia datur amor naturalis quo animus fertur in beatitudinem, cujus desiderium corrupta per peccatum natura non potuit amittere: atque hic amor non est à gratia, quemadmodum nec liber ea libertate, quæ sufficiat ad meritum, ut Bajus, Quenellus, & Jansenius commenti sunt, refutati de H. Calviniana cap. 2. sed est amor inditus à natura, indeliberatus, & R. P. Berti Theol. Tom. III.

necessarius. 2. Datur amor naturalis etiam deliberatus, quantum ad objectum, eoque revera diligitur Deus, ut est Auctor naturæ, neque amor iste secundum substantiam malus est, sed bonus & rectæ rationi consentaneus, licet aliquando non habeat rectitudinem finis, si Deus non diligatur propter se, gratis, & amore benevolo. 3. Etiam datur amor Dei Auctoris naturæ & bonus undequaque sine gratia Spiritus sancti inhabitantis, quam duntaxat admisit Bajus, ut constat ex articulo 62. in quo rejicit tanquam commentitiam & odiosissimam distinctionem duplicis justitiæ, alterius quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem, & alterius quæ fit per inspirationem Spiritus sancti nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis. Ex qua prava doctrina sequeretur quæcunque fiunt ab homine nondum justificato vere esse peccata: quod & Bajus asseruit art. 35. ut cap. 2. dictum est. Promeruit ergo etiam articulus 34. & 36. hanc perniciosam hæreticamque doctrinam comprehendens, censoriam Ecclesiæ animadversionem.

21. Illud quoque respondere possumus prædictos articulos Baji fuisse damnatos, non ob id, quod spectat ad duplicem sint damnatæ. Cur propositioes Baji sint damnatæ. amorem, sed quod attinet ad nimis austeri, severique judicii libertatem. Ita Gabr. Vasquez 1. 2. disp. 195. cap. 4. num. 28. Suarez etiam Prologom. 6. de Grat. cap. 2. num. 14. fatetur plures Bajanos articulos fuisse damnatos non propter doctrinam, sed propter acerbitatem & audaciam. Quod declarasse ipsum summum Pontificem Pium V. colligitur ex iis, quæ supra diximus de Cardinali Toletio, & contestatur Vincentius Contensonius Tom. 1. lib. VIII. disp. 1. cap. 1. §. 1. In serie harum propositionum esse præsertim tricesimam quartam, ex eo constat, quod Eminentissimus Bellarminus lib. 6. de Grat. & lib. arb. cap. 7. tam intrepide sententiam nostram defendit, ut scribat: *Existimamus non posse Deum, nisi ope ejus, diligere neque ut auctorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ & gloriæ, neque perfecte, neque imperfecte, ullo modo; atque hanc non dubitamus sententiam S. Augustini, imo & Scripturarum, & Conciliorum, quidquid aliqui minus considerate in hac parte scripserint.* Quis autem dixerit tantum viarum damnatam in Bajo Propositionem aut ignorasse, aut propugnasse?

22. Objeies 4. quædam argumenta à ratione, quorum solutio ex dictis facilissima est, ideoque ea breviter proponuntur. Rejiciuntur.

L. I.

tun

tur. Est autem primum: Præcepta Decalogi sunt proportionata naturalibus viribus creaturæ rationalis; possunt ergo naturaliter adimpleri. Alterum est: Potest mens humana citra specialem gratiam Deum cognoscere, & incommutabilis justitiæ legem percipere: igitur potest voluntas Deum amare, & secundum justitiæ regulam operari. Sequitur tertium: Connaturale est homini diligere summum bonum, si illud mente percipiat. At per ideam naturaliter inditam percipimus summum bonum esse Deum. Ergo Deum diligere connaturale nobis est. Accedit quartum: Possumus naturaliter diligere creaturas; quare non Deum rebus omnibus creatis amabiliorem? Quintum est huiusmodi: Potest homo sine gratia Deum glorificare; Apostolus enim ad Rom. I. V. 21. reprehendit Gentiles Philosophos, *quia cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt*. Cultus autem Dei nihil aliud est, quam charitas per Augustinum Epist. 167. alias 29. Igitur si potest Deus sine gratia glorificari, potest etiam amari. Postremum esto: Potest dari amor inchoatus & imperfectus, qui nec ordinatur ad supernalem beatitudinem, nec positive Deum præferat bono alicui creato. Ad hunc amorem non requiritur gratiæ auxilium; Igitur, &c.

23.
Ac declaratur.

Respondetur ad primum, præcepta Decalogi esse naturæ rationali proportionata quantum spectat ad objecta, & ad officia præceptorum, non autem quantum attinet ad modum, & finem; idque ob ipsius naturæ corruptionem, cui appetitus laudis, aut noxia cupiditas subrepat: hoc tamen pacto etiam esse proportionata, si vitium naturæ sanetur, & Dei imago, in qua naturaliter conditi sumus instauretur per gratiam; ut de Spir. & lit. cap. 21. docuit nos Augustinus: Qui etiam de natura & Grat. cap. 48. exemplum affert lucis, quam sani oculi vident, non ægri; & cap. 49. possibilitatis ambulandi, quæ est in sanis pedibus, non in contractis; quibus exemplis demonstrat adversus Pelagium neminem posse absque adiutorio Salvatoris ita legem servare, ut vitet peccatum, quoniam corpus aggravat animam, terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem, & vitiata natura, de qua loquimur, medicum implorat, & clamat, *Sana animam meam*.

24.
Alterior responsio.

Ad secundum facilius est responsio, si dicamus nullam cognitionem sive naturalis, sive practicæ veritatis, si ab inspiratione gratiæ disjuncta est, posse animi nostrum ad pia studia inflammare.

Vel enim scientia cum interiori suavitate & charitate conjungitur, vel tantummodo veritatem ostendit non impertiendo charitatem. Si sit cognitio prioris generis, est Gratia Christi, qua agitur non solum ut facienda noverimus, verum etiam ut cognita faciamus, auctore Augustino de Gratia Ch. cap. XI. Si vero sit cognitio sine inspiratione dilectionis, inflat, non ædificat; neque ad servandam legem sufficiens est, quemadmodum commonstrat S. Pater capite præcedenti, Pauli Apostoli auctoritate & exemplo. Neque id scientiæ vitium est, sed animi, qui pressus corpore ab idea universali vertitur ad imagines temporalium specierum, easque particulari & practico iudicio præfert bono summo, atque incommutabili, ut possit dicere cum Apostolo, *Quod odi malum, hoc ago*: aut cum altero: *Video meliora proboque, deteriora sequor*. Sed vide quæ cap. 3. disserui de vitiorum origine, nec non Doctorem præclarissimum de Nat. & Gratia cap. 50. Potest tamen responderi, non esse de mente humana, & de voluntate eodem modo ratiocinandum. Nam, ut docet S. Thomas I. 2. q. 109. art. 2. ad 3. *Magis est natura humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri*. Cujus rei facile est causam assignare: eo quod a voluntate peccatum proximè procedit, & in voluntate commoratur. Non enim peccat homo malum cognoscendo, sed male appetendo; neque ipsa ignorantia sine libera voluntate potest esse culpabilis. Quare recta cognitio suapte natura non infert voluntatem rectam; & fides ipsa omni cognitione naturali præstantior sine charitate nihil prodest.

De tertio argumento plura non dicam. Etenim percipimus Deum esse summum bonum noticia universali & speculatrice, non singulari & practica, ut explicatum est modo: & licet sit nobis connaturalis dilectio, non est tamen saltem naturæ corruptæ connaturalis ordo debitus dilectionis, qui est uti rebus creatis, & incommutabili bono inhaerere; *cum appetitus voluntatis rationalis sequatur in in hoc statu bonum privatum, nisi sanetur per gratiam*. Quod si dicas voluntatem rationalem naturali inclinatione ferri in summum bonum; respondeo & hanc inclinationem à contraria & vehementiori retardari; & hanc esse perfectionem rationalis naturæ, ut sit ordinata ad finem per gratiam obtinendum; & demum non repugnare inclinationem naturalem in objectum cui adhærere non potest, nisi divinitus adjuvetur, ut anima separata appe-

25.
Ad singula puncta.

appetit corporis unionem, infirmus valetudinem, & quilibet homo perpetuam felicitatem.

Ad quantum hanc responsionem habeto. Vel sermo est de amore rerum creaturarum propter se ipsas, vel propter Deum. Si res creatæ amentur propter se ipsas, fruimur creaturis, & amor castus non est, sed exoritur à voluntate infirma, depravata, ac pronomi ad privata bona, quam ad summum & immutabile. Proinde qui ita amat non proficit, sed deficit, & exhibendo Babyloniam dilectionem aut inflatur superbia, aut cupiditate deprimitur. Quod si creaturæ amentur propter Deum, dilectio ex Deo est, neque sine gratia potest haberi; ut affirmat Joannes Evangelista, & demonstrat Augustinus de Grat. & lib. arb. cap. 18.

In quinto falsa est interpretatio eorum, qui verba Apostoli de aliquali dilectione, quæ non sit dilectio Dei super omnia, solent accipere; non enim glorificant Deum, sicut Deum, qui illum singulis creaturis non præferunt. Errant etiam qui Dei cultum in illa aliquali dilectione nituntur commonstrare ex Epistola 29. Augustini. Nam S. Doctor scribens eo loco: *Quid est pietas, nisi Dei cultus? Et unde ille colitur nisi charitate?* loquitur de servis Christi piis ac fidelibus habentibus pietatem appellatam à Græcis *εὐσεβείαν* vel expressius *θεοσεβείαν*; & de charitate, quæ est de corde puro,

conscientia bona, & fide non ficta, & quæ est legis totius plenitudo. Quamobrem non video, cur Tournely, qui in ea est sententia, neminem sine speciali auxilio gratiæ posse diligere Deum super omnia, probet ex verbis Apostoli & Augustini esse ex nobis amorem aliquem inchoatum; cum tam aperte cultum, & dilectionem super omnia uterque commendat. Est ergo verissima interpretatio, & Apostolico testimonio conformis, Gentiles philosophos Dei notitiam habentes, illum non glorificasse sicut Deum, quoniam evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, id est magis allesti sensibilibus bonis transmutarunt veritatem Dei in mendacium, & creaturæ potius servierunt quam Creatori. Dignissimi reprehensione, quia vel habebant gratiam sufficientem ad resistendum sensuum illecebris, vel hac gratia iusto iudicio privati libere traditi sunt in desideria cordis eorum. Sed legito cap. 1. Epistolæ ad Rom. & vicissim secundum Augustini de Nat. & Grat. contra Pelagium.

Ad postremum, quoniam nolo esse longus in singulis explicandis, respondeo breviter, amorem illum inchoatum, si bono mutabili nequaquam hæreat, esse ex Christi gratia: *Nec initium ejus ex nobis, & perfectio ejus ex Deo: sed si charitas est, tota nobis ex Deo est*; inquit lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. AUGUSTINUS.

CAPUT V.

Requiri gratiam Salvatoris ad vitandum peccatum, & tentationes vincendas.

SUMMARIUM.

1. Non possumus sine gratia vitare peccatum, aut tentationem superare.
2. Probatur ulterius.
3. Usque ad 7. Solvuntur aliquæ objectiones.

EPIGRAMMA.

Nulla anima est, quæ non mortali carne gravetur,
Nec quæ corporea conditione gemat.
Sed confirmare invalidam, & frænare rebellem
Legitimum & proprium est mentis opus dominæ.
Quæ vis naturæ ut moderamine temperet æquo,
Et subdat sceptris noxia quæque suis,
Auxilium à Domino & vires petat, ut valeat se
vincere, nec sensus incitet illa suos.
Nam nullos famulæ poterit compefcere motus,
Ni fuerit Christi semper amore potens.

I.
Non possumus sine gratia vitare peccatum aut tentationem superare.

PROP. Non possumus aut peccatum vitare, aut tentationem aliquam sine gratia vincere undeque, id est, æquo moderamine, ita ut motus sensuum compefcantur, & frænentur appetitus rebellis.
R. P. Berti Theol. Tom. III.

Sequitur hæc propositio ex dictis; nam aliquomodo nos absque gratia recte operari, & tentationem saltem levem superare, inspecta substantia operum & officio virtutum, tam verum est, quam posse
L 1 2

posse impleri sine gratia aliqua præcepta, & multa opera ab infidelibus fieri, quæ secundum se nequeunt vituperari. At undequaque sine speciali gratia nullum peccatum, & nullatentatio quamvis minima vincitur; quoniam, ut sæpenumero dictum est, si non adjuvat gratia medicinalis oritur ex bono opere & tentationis victoria tumor superbiæ, & vitio pellitur vitium. Quod asserit hoc Epigrammate Prosper, & Augustinus lib. xxi. de Civ. Dei cap. 16. & in iv. contra Julianum cap. 3.

2.
Probatur ulterius.

Breviter tamen confirmatur propositio. I. Divinis literis: Sap. enim viii. legimus: *Nemo potest esse continens, nisi Deus det.* Apostolus ad Romanos viii. 37. ait: *In his omnibus superamus, propter eum, qui dilexit nos.* Est in Græco, διὰ τῆ ἀνθρώπων ἡμῶν, propositio cum genitivo, significans, cum viribus à Deo datis gratuito amore, cum ex regulis Grammatices, tum ex versu 1. & 2. capitis quinti, ubi dicitur, nos habere pacem ad Deum, & accessum per fidem ad gratiam, διὰ τῆ Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Per Dominum nostrum Jesum Christum. Matth. etiam vi. 13. jubemur orare, *Et ne nos inducas in tentationem.* II. Probatur ex definitionibus Ecclesiæ; nam Innocentius in Rescripto ad Concilium Carthag. *Nisi magnis precibus* (inquit) *gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrenæ labis, & mundani corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium.* Et ad Patres Milevitano: *Ecce homines, qui non posuerunt Deum adiutorem sibi. Negantes auxilium Dei inquirunt hominem sibi posse sufficere, nec gratia nunc egere divina: quia privatus necesse est diaboli laqueis irretitus occumbat.* Synodus 2. Araus. canone 9. *Divini muneris est, cum & recte cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitia continemus.* Et canone 22. *Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum.* III. Probatur ex Augustino; qui in Epist. 106. nunc 186. cap. 9. ait, ex adiutorio Dei nostram provenire victoriam; & cap. 10. *Sine gratia dicimus ad non peccandum nihil voluntatis arbitrium valere.* In Psalm. 18. *Deo desistente ab adiutorio laborare potes, vincere non potes;* & Serm. ix. de div. cap. 9. *Sine dubio vinceris, si illum adiutorem non habueris.* IV. Probatur ratione: Aut vitatur peccatum Dei amore, aut sine honesto, aut perverso & vitioso. Si hoc dixeris, clavum clavo, peccatum peccato pellis. Honestus finis sine gra-

tia, saltem in praxi, non datur. Item nec Dei amor, ut in superioribus demonstravi. Ergo sine gratia abstinere prorsus à peccato, & tentationes superare non possumus. *Tunc itaque* (ait S. Pater de Civ. Dei libro xx. cap. 16.) *victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur, quem nisi Deus ipse non donat, nec aliter, nisi per Mediatorem Dei & hominum hominem Jesum Christum.*

Ad hæc vero sunt qui respondent, valere hæc omnia de victoria tentationum ad veram iustitiam pietatemque spectante. Quibus propositione prima capitis præcedentis, & in tertio quoque capite plenissime est satisfactum. Liqueat etiam ex dictis hæc tenus, requiri gratiam non solum ut vincamus, sed ne ipsi vincamur, ne quis succumbat diabolicis laqueis irretitus, ne in falsitatem atque injustitiam labamur, ne apertissima vitia pellantur aliis occultis, quæ putantur esse virtutes, in quibus regnat superbia, & quædam sibi placendi altitudo ruinosæ, ut Augustinus ait eodem cap. 16. de Civ. D. libro xxi. Nullam itaque, quantumvis minimam tentationem possumus superare, si gratia destituamur, nisi forte more Romanorum, in quibus *Vicit amor patriæ, laudumque immensa cupido.* Id autem quod nonnulli scribere gratiam præstare ut facilius tentationes & peccata vincantur, pariter refutatum est supra: atque ulterius rejicitur Epistolis nuper laudatis Innocentii, & Augustini, locisque aliis innumeris non semel in aspectum productis.

Contra hanc propositionem urgent Adversarii plures propositiones Baji, & Quenellii, præsertim ex Bajanis 27. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet:* & 29. *Fures ii sunt & latrones, qui dicunt tentationi ulli sine gratiæ adiutorio resistere hominem posse, sic, ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.* Et ex Quenellianis 38. *Peccator non est liber nisi ad malum, sine gratiæ Liberatoris:* & 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

Verum facilem ista habent intelligentiam ex Respons. ad ob 3. præcedentis dissertationis. Liberum enim arbitrium sine gratia potest suam beatitudinem appetere naturali instinctu, quem non potuit amittere depravata natura: cui proinde post lapsum non solum tenebræ & malicia manent, sed etiam imago Dei non omnino detrita, idea honestatis, & lumen rationis, & in bonum universale congenita & antiqua pro-

3.
Responsio
Adversario-
rum Solvi-
tur.

4.
Alia Obje-
ctio.

5.
Solvitur.

propensio. Potest actus plures indeliberatos peragere, quos culpabiles Bajus & Quenellus impie dixerunt. Potest exercere officia virtutum, & præcepta aliqua implere *quoad substantiam*, operatione secundum se laudabili & honesta, etsi extrinsece, & ex fine operantis non bona undequaque. Potest & rectissimo fine vitare peccatum cum sola gratia actuali sine habitu fidei & remissione peccatorum, qualem Gratiam à justificatione sejunctam Bajus & Quenellus apertissime oppugnant. Omni ergo jure istorum assertiones anathemate confixæ sunt; & quamquam aliquæ sensum catholicum habere queant, & videantur speciem veritatis præferre; sunt in sensu ab auctoribus intento respectu falsæ, scandalosæ, & hæreticæ. Quæ cum ita sint, miramur justissima harum propositionum damnatione, nonnullos abuti ad criminationem Augustinianæ doctrinæ: quasi nullam tentationem etiam minimam sine gratia superari non posse, non propugnent etiam Bellarminus, Franciscus Toletus, & Vasquez, quem vide P. 2. disp. 190. cap. 107. aut quasi in condemnatione Baji & Quenellii proscripserit Ecclesia, quæ olim definivit adversus hæreticos Pelagianos.

Secundo obijciunt testimonia Augustini scribentis in primo De peccat. meritis cap. 22. *Unde enim fit, ut homo ab ineunte pueritia, modestior, ingeniosior, temperantior, ex magna parte libidinum victor, qui oderit avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad virtutes*

ceteras provectior, aptiorque confurgat, & tamen eo loco sit, ubi ei prædicari gratia christiana non possit? Idem Augustinus lib. 1. de Civ. Dei cap. 23. Marc. Reguli virtutem commendat, & lib. v. cap. 12. virtutes inclytas Romanorum.

Respondetur hæc nullius esse momenti. Sanctus enim Augustinus in primo De peccatorum meritis probat eo argumento gratiam fidei Christianæ non rependi virtutibus moralibus & humanis, nec pro antegesta vita rationales animas pestibus corporeis affligi. Addidit præterea consulto, *Ex magna parte*; ne opineris, victoriam libidinum, ceterasque virtutes bonas esse in illo homine undequaque. In primo de Civitate Dei Regulum præfert Catoni, quoniam is victus Cæsari dedignatus est subjici; Regulus autem maluit Romanos ferre serviendo, quam eis se auferre moriendo; utrumque autem ait peccatum peccato declinasse. Aliorum Romanorum virtutes bonas extitisse quantum ad officium, non quantum ad finem attinet, & propterea fuisse illis redditam mercedem temporalem, satis arbitror repetitum. Oppositiones aliæ, si quæ sunt, facillimam habent ex dictis solutionem.

Quæri loco isto solet, num justus gratia sanctificante exornatus opus habeat etiam actuali, ut peccata declinet. De ea pertractavi de H. Pelagiana cap. vi. Prop. 2. Cum Synodus Arausicana cap. x. definiat etiam iustis ac sanctis divinum adjutorium semper esse implorandum; videtur affirmativa sententia firmissima, atque tutissima.

7.
Refutatur.

6.
Obiectio
gia.

CAPUT VI.

Omnia peccata venialia devitare est divinæ gratiæ singularissimum privilegium.

S U M M A R I U M.

1. Omnia venialia in tota vita non possumus vitare sine gratia.
2. Probatur ulterius.
3. Explicatur Conclusio.

4. Excipitur B. V. Maria.
5. Quid dicendum de S. Joanne Baptista.
6. Usque ad 9. solvuntur objectiones.

EPIGRAMMA.

Magna quidem in multis est excellentia Sanctis,
Quorum animos superi gratia roris alit.
Sed dum mens quædam patitur mala corporis ægri,
Et pugnam internis exteriora movent,
Nunquam ita perfectio capitur victoria bello,
Vera ut securus pace fruatur homo.
Inter discordes motus contagia serpunt,
Ipsaque virtutum gaudia vulnus habent;
Ut faciat notum longa experientia cunctis,
Non esse hoc plenam tempore justitiam:
Ni Dominus miserando lavet delicta suorum,
Et dans virtutum munera det veniam.

L 13

PRO-

1. Omnia venialia in tota vita non possumus vitare sine gratia,

PROPOSITIO. Toto vitæ tempore nequit iustus pugnam, quam internis movent exteriora, perfecta victoria superare, ita ut discordibus motibus rationis ac sensuum non excitetur levis quædam noxia delectatio deliberata, & servetur in excellentia sanctitatis plena iustitia. Quare nemo vitare potest peccata quæque venialia in tota vita, nisi ex speciali Dei privilegio.

Hanc propositionem communiter à Theologis probatam confirmant omnium plane genera argumentorum. Traditur primo in sacris literis. Paralip. 11. cap. 6. v. 36. *Non est homo qui non peccet* Ecclesi. 7. v. 21. *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Jacobi 3. v. 2. *In multis offendimus omnes.* Joan. Epist. 1. cap. 1. v. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsos seducimus.* Quæ omnia ad omnes homines etiam sublimioris sanctitatis pertinere, liquet ex universali verborum pronuntiatione, ex Can. 6. Synodi Milevitanae, ex Augustino de Nat. & grat. cap. 36. & 2. de Peccatorum meritis cap. 7. & 13. Demonstratur 2. ex Oratione Dominica, qua etiam eximie probitatis viri quotidie orant dicentes, *Dimitte nobis debita nostra:* quod argumentum repetitur ab Augustino loco nuper laudato, & de Nat. & grat. cap. 35. & de Dono Persev. cap. v. Quæ oratio non solum est humilis, sed etiam vera, ut Tridentinum inquit Sess. 6. cap. x1. & si quis sic accipiendam putaverit, ut dicat propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia vere ita est, noverit hanc interpretationem esse Pelagianam memorato Canone vi. Milevitano proscriptam. Tertio communiter testimoniis Sanctorum Doctorum. Inter quos S. P. Augustinus de Peccat. meritis lib. 2. cap. 7. ait: *Credo Scripturæ dicenti, Non intres in iudicium cum servo tuo, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et ideo misericordia Dei opus est, quæ superexaltat iudicio, quæ illi non erit qui non facit misericordiam. Et Propheta cum diceret, Dixi, pronuntiabo adversus me delictum meum Domino, & tu dimisisti impietatem cordis mei, continuo subjunxit, Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno. Non ergo omnis peccator, sed omnis Sanctus: vox enim Sanctorum est, Si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, &c.* Et de Nat. & grat. cap. 36. *Hac ergo Virgine (Beatissima Dei Genitrice) excepta, si omnes illos*

sanctos & sanctas cum hic viverent congregare possemus, & interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisset responsuros putamus, utrum hoc quod iste dicit, an quod Joannes Apostolus? Rogo vos quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, una voce clamassent, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est; an illud humiliter responderent fortasse quam verius? Sed huic jam placet, & recte placet laudem humilitatis in parte non ponere falsitatis. Itaque hoc si verum dicerent, haberent peccatum quod humiliter faterentur, quia veritas in eis esset. Si autem hoc mentirentur, nihilominus haberent peccatum, quia veritas in eis non esset.* Placuit hæc integra describere, quoniam præcedentia magnopere illustrant. De dono Persev. cap. 2. inter dogmata quæ adversus Pelagianos Catholica defendit Ecclesia connumerat, *In quantacunque iustitia sine qualibuscunque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere.* Eadem est doctrina Hieronymi lib. 2. contra Pelagianos, D. Thomæ 1. 2. q. 109. art. 8. & aliorum.

Demonstratur tandem propositio ratione ex præmissis Epigrammate Prosperi, & cit. articulo Thomæ deprompta. Continuo enim, quamdiu mens corruptibili corpore gravatur, sensus rationi bellum cient, atque discordes motus suscitant variæ temporalium bonorum imagines. Ita concupiscentiæ perpetuis jactatur fluctibus, quorum dum unum comprimit & frangit, alter insurgit & quatit animum, nunc voluptatis, nunc inanis gloriæ repentino appetitu distractum. Ut ergo devitet omnia penitus peccata, debet pervigil ratio singulis momentis circumspicere, fluctus frangere, motus reprimere, & pulsantibus illecebris libera voluntate nullatenus propter se delectari. Hoc specialissimum beneficium esse facile intelligit, quisquis humanam infirmitatem, captivantem concupiscentiam, pugnas internas atque externas, cogitationem, & affectuum humanorum vicissitudinem animadverterit. Perfecto si magna est gratia inspiratio sanctæ dilectionis tam robustæ ut frangat humani cordis duritiam: major erit gratia, quæ perseverans diu ab injustitia nos continet; maxima vero, quæ per totam vitam à minimis culpis indefinenter præservet.

Antequam leves quasdam oppositiones dispellam; præmoneo, posse hominem iustum vitare ad aliquod tempus conclusio.

3.

omnibus

omnia venialia peccata, quoniam non semper appetitus sensitivus in actus aliquos deordinatos prorumpit, praesertim ubi flagrantissima charitas animum inflammavit & purgat: neque occurrunt momentis omnibus peccandi occasiones, perverfarumque cogitationum diverticula. Sunt qui hoc tempus adeo coarctant, ut credant septies saltem in die justum cadere: quod videtur comprobari versu 16. cap. xxiv. Proverbiorum. At hoc loco *septies*, pro *crebro* & *saepe* positum est, ut Gen. iv. 24. Pl. xi. 7. & Pl. 118. v. 164. Deinde, licet praecleari Theologi, etiam Tournely de Grat. Ch. pag. Ven. edit. 446. verba Proverbiorum accipiant pro peccatis, quasi sit idem peccare, & universaliter cadere: ait tamen Augustinus xi. de Civ. Dei cap. 31. *Pro universo saepe ponitur, sicuti est, Septies cadet justus, & resurget, id est, quotiescunque ceciderit, non peribit. Quod non de iniquitatibus, sed de tribulationibus ad humilitatem perducentibus intelligi voluit.* Et si aliquis hunc locum de peccatis interpretatur, fallitur apertissime; nusquam enim verbum נפל *Napbal*, cadere istuc in Hebraeo positum, est *peccare*; sed ubicunque opponitur verbo קם *Chum*, *surgere*, accipiendum est de tribulationibus, & calamitatibus hujus vitae. Quod non soli comprobant Auctores laudati à Calmet, sed complures alii, & Hebraica Concordantia Esaiæ xxiv. 20. Jerem. xxv. 27. Amos viii. 14. Mich. vii. 8. Est ergo Augustini interpretatio verissima & certa. Deinde perperam addunt aliqui ea verba, *in die*: quæ non habentur in Vulgata, nec in Hebraico, nec in lxx. atque si haberentur, possent significare tempus indefinite, ut Joan. ix. 4. Gen. xl. 4. Exod. xiii. 10. &c. Igitur quamdiu stet justus absque minimalabe, & quoties cadat, obscurum est, nec est ratio eadem in omnibus.

4.
Excipitur
B. V. Maria.

Illud etiam animadverto: non comprehendendi in hac generali assertionem purissimam Dei Matrem; de qua sapientissime monuit Augustinus de Nat. & Grat. cap. 36. nullam prorsus habendam esse questionem. Et Tridentinum Concilium Sess. vi. edidit Canonem ordine 23. *Si quis dixerit hominem semel justificatum . . . posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia; anathema sit.* Ob quam sacrosancta Synodi definitionem abstinemus etiam à sententia Magi-

stri, & veterum quorundam Scholasticorum in iii. sent. dist. 3. Sacram Virginem immunem extitisse ab omni peccato tantum, cum Spiritus sanctus supervenit in eam, & Virtus Altissimi obumbravit illi, scilicet, cum aeternum Dei Verbum concepit. Hanc opinionem Gregorius Ariminensis in 2. dist. xxxi. q. 2. art. 3. communem appellat inter Doctores: sed supponit Virginem conceptam in originali peccato, cujus formes per obumbrationem Spiritus, & Virtutis Altissimi fuerit extinctus. Id vero aut falsum est, aut in disputationem nullatenus revocandum. Idcirco verba Damasceni laudata ibi à Magistro, & consimilia quædam aliorum Patrum, si non possint commoda interpretatione emolliri, erunt debita reverentia prætermittenda. Si quærat aliquis, an Deipara recitaverit Orationem Dominicam productam supra in Propositionis confirmationem; respondeo potuisse illam recitare, etiam cum petitione, *Dimitte nobis debita nostra*, nomine totius Ecclesiae, & pro se etiam, quatenus dimissa dicuntur debita, quæ divina liberalitate non contrahuntur. At cæteris Sanctis petitionem istam necessariam esse pro se ipsis, & pro contractis debitis, demonstratum est supra, & definitum etiam Canone 82. Concilii Africani sub Cœlestino.

De Sancto Joanne Baptista non ita loquendum est, cum Augustinus solam Virginem excipiat, & Tridentina pariter Synodus de hac sola pronunciet. Le-
Joanne Ba-
gitur quidem Matth. xi. *Non surrexit* ^{Quid dicendum de S. Joanne Ba-}
internatos mulierum major Joanne Baptista, & in Hymno Ecclesiae dicitur illum petiisse sub teneris annis deserti, *Ne levi posset maculare vitam Crimine lingua.* Sed primis verbis ostenditur tantum prærogativa Joannis super cæteros antiquæ legis Prophetas, postremis singulare illius studium in custodia linguæ, & cultu solitudinis celebratur. Et observatum à multis non male, ἐγγερσθαι, *surgere*, quod usurpatur citato loco Matthæi, significare sermonis proprietate adventum Prophetarum, ut colligitur ex Lucæ vii. 16. *προφήτης μέγας ἐγήγερται*, & Joan. vii. 52. *ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας ἐκ ἐγγέρται.* Verum si mavis Joannem ab omni culpa levissima fuisse immunem, imo si id concesseris cum Panegyristis hujus ævi eximio cuilibet Divo, ne amplificatio Rhetorica candori Theologiæ quid tenebrarum offundat, dicam tantam sine vulnere victoriam singulari gratiæ miraculo tribuendam.

Jam

6.
Obiectio
1ma.

Jam vero contraria argumenta solvenda sunt. Opponebant Pelagiani plura Scripturarum testimonia, quibus ostenditur permultos in hac vita fuisse perfectos. Hujusmodi sunt: de Job legitur cap. 1. *Non est illi homo similis super terram, sine querela, justus, verus Dei cultor, abstinens se ab omni opere malo.* De Zacharia, & Elisabetha Lucae 1. *Erant autem justi ambo, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela.* Joannes cap. 3. ait: *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quia semen ejus in ipso manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Apostolus ad Philipp. 3. *Qui, cumque perfecti sumus, hoc sentiamus.* Sunt alia hujus generis plurima.

7.
Solvitur.

Generalis responsio est, duplicem dari perfectionem: unam secundum vitam istius modum, cui hoc quoque imputatur, si se quisque noverit imperfectum; & licet sine aliquo conscientiae vulnere esse non possimus, remediis spiritualibus vulnera nostra curamus. Altera perfectio est patriæ, ubi maximum lucrum est secularibus laqueis non teneri, nullis peccatis ac vitiis carnis obnoxium fieri, neque ulla emendandis purgandisque peccatis adhibenda est medicina. Delineat nobis Augustinus hanc duplicem perfectionem in lib. 1v. ad Bonifacium cap. 10. In ipsa enim perfectionis linea sunt gradus distinguendi, quorum summus est non posse jam esse imperfectum. Sed & in hac vita unus altero perfectior est: nam, ut S. Doctor scribit in 2. de Peccatorum meritis cap. xv. *Potest fieri, ut jam sit aliquis sapientia perfectus auditor, cujus nondum sit perfectus doctor: potest perfectus esse justitia cognitor, nondum perfectus effector.* Plures itaque in hac vita priorem habuere perfectionem, in qua justus accusator est sui, & quotidie orat, *Dimitte nobis debita nostra.* Singula tamen, quæ opponuntur, versat singulatim S. Doctor citato libro de Peccatorum meritis à cap. 6. ad vicesimum octavum. Demonstrat Jobum laudari comparatione aliorum, qui erant in terra: Zachariam Sacerdotii officio perfungentem etiam pro suis delictis hostias obtulisse, servasse cum uxore legem sine querela, ita ut de illorum vita nemo quereretur, neque recte fuisse operatum cum simulatione, & hypocrisi. Demonstrat hominem natum ex Deo non peccare, & peccare non posse, quoniam peccatum oritur ex vetusta nativitate, per quam quamdiu vivimus in corpore corrupti-

bili, ipso Joanne Auctore, si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus: nemo autem peccat, in quantum gratia spiritali regeneratur, & est in Christo nova creatura, novumque figmentum, non adhuc tamen, ut in novitatem perfectam transierint totius vetustatis reliquæ. Animadvertit fieri non posse, ut pugnent invicem Apostolica testimonia. Observat Apostolum Paulum scribentem, *Quotquot ergo perfecti, hoc sapiamus*, demonstrare se in alia re perfectum esse, in alia non esse; sicut in doctrina legis dici potest quam perfectus, etiam si eum aliquid adhuc lateat. Sed non pigeat capita citata perlegere.

Rursus obijciunt: si non possumus ordinariis gratiæ auxiliis omnia venialia peccata devitare, cur nobis præcipitur à Deo, qui non jubet impossibilia, *divina mandata custodiri nimis*, nulla scilicet transgressione etiam parva? Cur oramus quotidie, ut Dominus dirigat *sensus, sermones, & actus nostros, ut ad nullum declinemus peccatum?*

Respondetur utique posse in hac vita hominem esse sine peccato per Dei gratiam, & liberum ejus arbitrium: sed non potest potentia proxima & conjuncta cum actu, nisi gratia illa sit specialis: quemadmodum potest quisque per auxilia sufficientia observare mandata, non tamen observabit actu, nisi auxilium sit efficax. Sufficit autem etiam potentia ab actu sejuncta, ut Deus impossibilia non dicatur jubere, sitque transgressio libera, voluntaria, & culpabilis. Hæc est responsio Augustini lib. 2. de Peccatorum mer. c. 6. & 16. Quare autem ut vitentur actu peccata omnia etiam minima, singularis gratia sit necessaria, ratio est, quia simul præceptis omnibus negativis, & positivis nonnullis tenemur obstricti, simul internis, externisque pugnis impetimur, simul ratio ac sensus suas pingunt imagines, simulque plura vitanda sunt, cupiditas, ambitio, suggestio, negligentia, & motus quilibet inordinatus. Adjuti ergo divina gratia possumus quodlibet in individuo peccatum depellere, tentatorem fugare, surgentem motum comprimere; at id non consequemur plena victoria, & sine vulnere, ita ut nulla minima culpa in diuturno certamine maculemur. Neque nos desides magnum hoc periculum debet reddere; sed ad orationem impellit magis, ut Domino auxiliante omne declinemus peccatum, etiam minimum, si fieri potest, sin autem, ea saltem quæ advertentia patrantur, & mortalibus viam sternunt:

hæc

hæc autem maxime. Juxta hanc explicationem, admitto distinctionem vulgatam, *collective* omnia peccata venialia non possunt vitari, possunt bene *distributive*. Quæ tamen distinctio, ut traditur à nonnullis affirmantibus singula peccata distributive, & unum post aliud occurrere, non simul, non dari præceptum omnia *collective* vitandi, neque justum habere ad hoc liberum arbitrium, videtur falsa.

Nam controversia inter Cœlestium & Augustinum erat, num in corpore mortis hujus, ubi caro concupiscit adversus spiritum, possit homo vivere absque ullo peccato, & *collective* vitare omnia, ita ut nullum omnino committat contra manifestum præceptum omnia simul vitandi. Legitote librum Augustini, de Perf. Justitiæ capite VII. & sequentibus.

CAPUT VII.

Num donum Perseverantiæ Gratia sit specialis.

SUMMARIUM.

1. Quid sit donum perseverantiæ.
2. Quid ad eam requiratur.
3. Error Pelagianorum.
4. Positio, quod donum perseverantiæ sit specialissimum.

5. Usque 11. probatur diversimodè.
12. Usque ad 16. satisfi objectionibus.
17. Explicatur textus Apostoli.

EPIGRAMMA.

*Sæpe quidem Dominus sic cuncta adversa repellit,
Ut nullo attingi vulnere possit homo.
Sed mirabilior tunc est manus Omnipotentis,
Illata afflictum cum mala non superant.
Laudetur Custos virtutem dans toleranti,
Intima corrumpat ne furor exterior.
Nam non certanti nulla est speranda corona:
Palmam, qua capitur gloria, finis habet.*

PRÆNOTATIO.

I. Disputaturus Augustinus de magno dono Perseverantiæ præmonet cap. I. institui dissertationem de perseverantia illa, qua usque ad finem vitæ perseveratur in Christo, ut nullum sit ulterius cadendi periculum, & de qua legimus in x. cap. Mat. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Ad perseverantiam enim, qua justus continens est aliquandiu, sed esse desistit, & quam si perseverantiam placet appellare, nolumus de verbo contendere, jam ostendimus præter gratiam *habitualement* à justis *actuale* auxilium esse implorandum, atque istud efficax esse natura sua. De priori ergo, ac propria *Perseverantia* dicturi duplex munus gratiæ in illa distinguimus, exteriorem scilicet dispositionem providentiæ, & internam sanctæ dilectionis inspirationem. Et illa quidem specialis erga electos providentia in hoc maxime vigilat, ut instante animæ transitu, extremoque damnationis periculo valida tentationum removeantur obstacula, ne justificatus succumbat, & varii vitæ calus ita dirigantur, ut mors corpus animumque dividat, dum gratia justificationis hunc ornat, ita ut in osculo pacis revertatur ad Dominum, qui

R. P. Berti Theol. Tom. III.

dedit illum. Quamquam enim mors corporalis est secundum se post deperditam originalem justitiam, causis quibusdam naturalibus, id est, corporis temperamento, insalubritate aëris, morborumque vi accelerata & inducta; tamen ut conjuncta est cum æterna prædestinationum salute, id est, in quantum advenit dum justo sanctitas adest, & antequam de bono convertatur in malum, necens extrema corruptibilis vitæ atque perpetuæ felicitatis, addit ad naturalium causarum seriem beneficium supernaturalis & vigilantissimæ providentiæ. Quidquid namque divina præscientia & voluntate disponitur causa conferendæ beatitudinis, habet sub naturalium rerum mundanarum devolutione oculatissimum Glorificatoris consilium, ac beneplacitum. Interna autem sanctæ delectationis inspiratio, gratiæ *habituali* superaddita, & adeo valida atque robusta, ut concupiscentiæ motus, omniumque tentationum, quarum in morte impetus solet esse vehementior, propulset oppugnationem; iis maxime necessaria est, qui nec immatura, nec repentina morte abripiuntur, sed cum hoste luctari debent; & charitate flagrantissima

M m

pugnans

pugnantem vincere cupiditatem. Tales sunt qui ægitudine anxia atque acerba agunt animam, & dum terrena inhabitatio dissolvitur, mundi commoda, necessarios, & omnia temporalia bona, quorum cupiditate non tangi nequeunt, sentiunt à se deperdi: atque majori illustratione & inspiratione superna opus habent, si communibus hisce malis ob antea vitæ terribilissimam imaginem, vel insidias Satanae accedant deteriora; majorem etiam postulant, dum truce Martyrium subeunt, vel mortem aliam violentam hominum æstimatione turpissimam. Quapropter habet donum Perseverantiæ, quemadmodum de gratia in universum disputavi, gradus plures, ita ut magis in uno, quam in altero juxta periculi magnitudinem splendeat; quamvis sit in prædestinatis omnibus magnum & singulare beneficium.

2.
Quid ad eam
requiratur.

Duo hæc, externam providentiæ directionem, & internam specialis gratiæ inspirationem complecti donum perseverantiæ, ex Scripturis S. P. Augustinus evidenter demonstrat. Primum quidem in lib. de Præd. SS. cap. 14. ex verbis Sapientiæ, *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus.* Quæ verba, cum Semipelagiani assererent prædestinationem ex præscientia, ita explicat S. Pater, *Dictum est enim secundum pericula vitæ hujus, non secundum præscientiam Dei, qui hoc præscivit quod futurum erat, non quod futurum non erat, id est, qui ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut tentationum subtraheretur incerto.* Idem docet de Corrept. & Gr. c. VIII. & de Dono Pers. c. 17. Alterum vero de interiori gratia, per quam Deus operatur nostras cogitationes & voluntates, demonstratur à D. P. permultis textibus Scripturarum paulo infra, ne eadem pluries repetantur, producendis: ex quibus liquet perseverantibus etiam internæ gratiæ inspirari virtutem. Cur autem aliis concedatur, ut ex hujus vitæ periculis dum justi sunt auferantur, alii vero justi donec à justitia cadant, in eisdem periculis, vita productiore teneantur, quis cognovit sensum Domini? ait Augustinus citato cap. 14. de Prædest. SS. Ac statim demonstrans ex divino pariter beneplacito repetendam esse adulatorum perseverantiam, addit: *Hinc intelligi datur, etiam illis justis, qui bonos, piosque mores usque ad senectutis maturitatem, & diem vitæ hujus ultimum servant, non in suis meritis, sed in Domino esse gloriandum: quoniam qui vitæ brevitate rapuit justum, ne malitia mutaret intellectum ejus, ipse*

in quantacunque vitæ longitudine custodit justum, ne malitia mutet intellectum ejus. Illam ergo divinarum gratiarum distributionem justissimis, sed inscrutabilibus judiciis Dei relinquendam certum est in Perseverantibus eminentia quadam præcellere.

Fuit ergo Pelagianorum error posse hominem perseverare usque in finem absque gratia Redemptoris per liberum arbitrium: quem errorem de H. Pelagiana pluribus refutavimus. Suborti Semipelagiani, qui electionem secundum propositum, quasi libertatem everteret, traditam ab Augustino egreferebant, docuerunt à nobis esse initium fidei, ex cujus præscientia Deus sufficientem gratiam impertiret, & si huic liberum cooperaretur arbitrium, adderet dona ampliora, quibus posset perseverare si vellet. Nunquam tamen adduci potuerunt, ut ad perseverandum necessarium faterentur adjutorium, quo perseverantia ipsa donatur, neque ut probarent divisionem gratiæ in eam quæ dat posse perseverare, qualis fuit gratia primi hominis, & gratia sufficiens hujus status, & in eam, quæ donat ipsam perseverantiam, ut prædestinati in regnum nonnisi perseverantes sint. Quam esse Semipelagianorum dogmatum complexionem liquet ex Epistolis Prosperi, & Hilarii, nec non est nostris de hoc argumento dissertationibus. Postquam ergo cætera capita Semipelagianismi contrivi, & istud nunc oppositum dono Perseverantiæ contundam. Paucis enim exceptis, qui cum Duvallio tenent Perseverantiæ adjutorium in iis tantum, qui post justificationem diu in terris vivunt specialem gratiam esse, non autem in iis, qui justificatione accepta protrahunt vitam ad breve tempus, fert communis Theologorum Augustinensium maxime, & Thomistarum sententia, finalem justorum perseverantiam esse speciale donum ab ipsa gratia sanctificante, & ordinariis auxiliis eam comitantibus disjunctum; non repugnantibus Scholasticis aliis, tametsi in hac singulari gratia explicanda ab invicem distrahantur, juxta statutam à se supernorum auxiliorum æconomiam. At plus forte, quam prænotatio postulabat, traduxi temporis.

PROPOSITIO. Mirabilis manus Omnipotentis sæpe cuncta adversa repellens, beneficium specialissimum impertitur, cum hominem lapsum illata mala non superant, & finem certaminis consequitur palma, & specialissima corona non speranda aut non certantibus, aut in pugna prostratis.

Hanc

3.
Error Pelagianorum.

4.
Positio, quod donum perseverantiæ sit specialissimum.

5.
Probatur.

Hanc positionem ex verbis beati Pro-
speri expromptam sacris primum literis
confirmat S. P. Augustinus. Profert
cap. 2. de Dono Persev. num. 2. verba
Apostoli ad Philipp. 1. v. 29. *Vobis do-
natum est pro Christo non solum ut cre-
datis in eum, verum etiam ut patiamini
pro eo.* Fides ad initium salutis per-
tinet, passio spectat ad finem. Atqui
fides donum est specialis gratiæ. Ergo
& finis. Addit verba Jeremiæ xxxi. 40.
*Timorem Domini dabo in cor eorum,
ut à me non recedant.* Non recedere à
Domino nihil est aliud, quam ei perse-
veranter adhærere. Perseveranter ergo
adharere Domino, illius datum est.
Laudat cap. 7. verba Psalmistæ: *Fiat
manus tua super virum dexterae tuae, &
super filium hominis, quem confirmasti,
& non discedimus à te.* Iste homo certe
non est Adam, in quo discessimus à Deo,
sed Christus, cujus meritis membra cor-
poris ejus uniuntur ac permanent. Cum
ergo confirmamur in gratia, ut in
Deo simus permanentes per Christum,
ad nos utique pervenit opus dexterae
Domini.

6.
Ac confir-
matur.

Demonstrat S. Pater à capite 3. ad 6.
eandem veritatem ex Ecclesiæ oratio-
nibus. A Deo enim forte perseverantia
nostra non poscitur? An vero quisquam
credit habere à se ipso, quod petit à
Domino? Id quidem absurdum est cogi-
tare: irrisoria quippe esset petitio, si id ab
eo peteretur quod ipso non donante est in
hominis potestate. Peti autem à Domino
perseverantiam ipsa Dominica oratio de-
monstrat. Cum enim dicimus: *Sanctificetur
nomen tuum*, non petimus, ut Deus san-
ctificetur orationibus nostris, sed ut no-
men ejus sanctificetur in nobis. Atque
ut sanctificatur in susceptione baptis-
matis, in quo de gratia Dei sumitur vivi-
ficatio, ita sanctificatur perseverantiâ, per
quam vivificatio illa perficitur, ut quod
esse cœpimus, nunquam desinat. Et cum
dicimus, *Adveniat regnum tuum*; quid
aliud poscimus, nisi ut veniat nobis
quod confertur Sanctis perseverantibus
usque in finem? Tertia petitio, *Fiat
voluntas tua sicut in celo, & in terra*,
quid aliud poscit nisi ut terra imitetur
coelum, homo angelum, viator com-
prehensorem, & sit quod nondum est
mortalis homo, non ut perseveret quod
est? In proxima orantes *Panem nostrum
quotidianum*, sive hic panis intelligatur
quotidiana gratiæ subministratio, sive
Eucharistia, pro Perseverantia illum pe-
timus; nam ut corporalem cibum acci-
pimus, ne anima separetur à corporis
membris, ita petimus panem ἐπιούσιον,
R. P. Berti Theol. Tom. III.

ut hic habet Græcus, ne separemur à
Christi Corpore. Quinto orationis loco
dicimus: *Dimitte nobis debita nostra*;
quibus verbis, etsi videmur tantum pe-
tere remissionem præteritorum peccato-
rum, instruimur & docemur nos pec-
care quotidie, & indulgentiam à Deo
petimus, qua permaneamus in Ecclesia
non habente rugam, neque maculam.
Jam vero cum dicimus, *Et ne nos infe-
ras in tentationem*, quid aliud precamur,
nisi ut accepta gratia perseverantiæ san-
ctitatem servemus? Si ergo alia docu-
menta non essent, hæc Dominica oratio
nobis ad causam gratiæ, quam defendi-
mus, sola sufficeret. Hæc fusiori stylo
Augustinus, qui hæc omnia corroborat
auctoritate beatissimi Martyris Cypriani.

Probant eandem thesim definitiones
Conciliorum. Arausicanum secundum
canone x. *Ajutorium Dei*, inquit,
*etiam renatis ac sanctis semper est implo-
randum, ut ad finem bonum pervenire,
vel in bono possint opere perdurare.* Tri-
dentinum cap. xvi. sessionis vi. donum
Perseverantiæ Magnum appellat; & ca-
none 22. *Si quis dixerit*, inquit, *justi-
ficatum vel sine speciali auxilio Dei in
accepta justitia perseverare posse, vel
cum eo non posse, anathema sit.* Legatur
& cap. 13. ubi ait donum perseverantiæ
haberi non posse, *nisi ab eo, qui potens
est eum qui stat statuere, ut perseveran-
ter stet, & eum qui cadit restituere, &c.*

Traditio Patrum satis est hoc in pun-
cto explorata. Ex Augustino plura ha-
tenus fuerunt producta. Optamus ta-
men ut legantur præclarissima ipsius scri-
pta de Dono Perseverantiæ, de Prædest.
SS. cap. 14. de Corrept. & Grat. cap. 8. 9.
10. 11. & 12. De nat. & grat. cap. 26.
Epist. 59. ad Paulinum q. 6. Videatur
etiam Prosper lib. 2. de Vocat. Gen. cap.
23. in Resp. 6. ad Capitula Gallorum, &
14. ad Objectiones Vincentianas. Gre-
gorius Magnus lib. 23. Moralium cap.
28. atque ne percreseam omnes, Divus
Thomas 2. 2. q. 137. art. 4. & 1. 2. q. 109.
art. 10.

Rationes Theologicæ, doctrinæ Au-
gustini in hoc nostro Opere expositæ un-
dequaque conformes, petuntur primo
ex prædestinatione secundum propositum.
Etenim iis, qui prædestinati sunt confor-
mes fieri imaginis Filii sui, paravit Deus
misericorditer tale donum, per quod
perseverantes usque in finem salvi fiant:
quale donum iis, qui non pertinent ad il-
lam prædestinationem secundum propo-
situm, inscrutabili judicio Dei denegatur.
Unde (inquit S. Pater citata ad Paulinum
Epistola) *nisi quia non pertinent ad illam*

7.
Probatur de-
finitionibus
Concilio-
rum.

8.
Traditione
EP.

9.
Rationibus
imò.

M m 2

præ-

prædestinationem secundum propositum, ac sine penitentia vocationem? Cur autem ad eam alii pertineant, alii non pertineant, occulta causa esse potest, injusta non potest. Perseverantia ergo solis Electis divina prædestinatione præparata est: & hanc prædestinationem sine operum præscientia fieri probat hoc etiam loco Augustinus. Atque frustra hunc aliquis niteretur exponere de gratuita prædestinatione ad gratiam, & vocatione ad fidem; cum dubitationem omnem penitus tollant, quæ istic habentur: *Non sunt in ista vocatione, qui in fide, quæ per dilectionem operatur, etiam si aliquantum ambulant, non perseverant usque in finem.* Et de Dono Perseverantiae cap. VIII. *Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non donetur, inscrutabilia sunt judicia Dei.* Porro donum illud, cujus largitio pro inscrutabili divino beneplacito uni confertur, non alteri, beneficium est, non commune, sed speciale. Si igitur perseverantia iustis, piisque hominibus tali occultissimo iudicio vel confertur, vel denegatur, gratiæ munus est maximum & eximium, in hoc fidei, cæterisque gratiarum donis æquale, quod divina liberalitate conceditur; longe tamen præstantius, in quantum confertur solis Electis in Christo ante mundi constitutionem, eosque ad salutem certo perducit. Huc spectat, quod cum Christus pro omnibus mortuus sit & sanguinem fuderit, quantum attinet ad oblationem pretii, institutionem remedii, & assumptam à se causam humani generis; oravit tamen pro ovibus suis, & crucem subiit, ne quis eas raperet de manu ejus, quantum ad singularem passionis proprietatem, fructuumque ejus participationem uberrimam. Quorum fructuum præcipuum esse finalem perseverantiam puto neminem contradicendum.

10.
Secundò.

Altera Augustiniana ratio petitur ex divina dispositione, per quam ita ordinavit Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset liberum arbitrium, deinde quid suæ gratiæ beneficium. Quapropter primo homini in bonis posito Conditoris dedit perseverantiæ potestatem, lapsis vero perseverantiam ipsam largitur, quoniam virtus in infirmitate perficitur, ne quis in Domino gloriatur: ac per hoc nec de ipsa perseverantia voluit Deus gloriari Sanctos suos nisi in ipso; qui in hoc loco miseriarum, ubi tentatio est vita hominis super terram, animadvertens ho-

minem inter tot, ac varias tentationes infirmitate succumbere, & se ipso perseverare non posse, si fortissimo dimiserat facere quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante invictissime quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissime nollent. Atque hoc postremum est donum perseverantiæ misericorditer præparatum prædestinatis in regnum Dei. Quapropter sententia nostra donum quidem gratiæ, sed non speciale, fuit prædestinatio ac perseverantia Angelorum. Atque hoc idem sentire arbitramur D. Thomam, docentem in 2. 2. quæst. & artic. sup. citato, quod primo homini datum est non ut perseveraret, sed ut perseverare posset per liberum arbitrium, quia nulla corruptio tunc erat in humana natura, quæ difficultatem perseverandi præberet. Et in 1. 2. pariter ait hominem lapsum indigere ad perseverandum divino auxilio ipsum dirigente & protegente contra tentationum impulsus. Ex quibus apparet D. Thomam, ubi ait memorata quæst. secundæ partis gratiam necessariam esse ad perseverandum, quia arbitrium de se est veritabile; veritabilitatem appellare inclinationem appetitus rationalis in bonum privatum, ob quam in statu naturæ corruptæ necessaria est homini gratia medicinalis, ut dictum est Proposit. 2. capite quarto, verbis ex ipso D. Thoma productis.

Postrema ratio est, quoniam vel inquiritur de dono perseverantiæ parvulorum, vel eorum qui post justificationem acceptam, priusquam occurrant graves tentationes & salutis pericula, mortem obeunt, vel eorum denique, qui veniunt ad acerrimum, turbulentumque discrimen. In his autem omnibus perseverantia est munus Dei optimi & beneficentissimi. In parvulis apparet singularis providentiæ dispositio paulo supra delineata verbis Sapientiæ cap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus.* De quibus verbis, etsi plura diximus, placeat iterum audire Augustinum Paulino scribentem: *Ne quisquam presumptor ita de occultis iudicet alienis: quid dicturus est de infantulis parvulis, quorum plerique accepto in illa ætate Christiana gratiæ Sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam, si continuo ex hac vita emigrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam apostati sunt. Unde? nisi quia non pertinent ad illam prædestinationem, &c.* Et de Corrupt. & Gratia cap. 8. *Respondeant, qui nos irrident quando in rebus talibus ex-*

II.
Terziò.

clamamus, *Quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Neque enim Deus hoc non donat quibus voluerit, aut vera Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis justî ait, Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fides deciperet animam ejus. Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat aliis non dat Deus, apud quem non est iniquitas, nec acceptio personarum, & in cujus potestate est quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est super terram? Sicut ergo fateri cogitur donum Dei esse, ut finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum, cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant: ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundum Scripturas, de quibus testimonia multa jam posui, fateantur nobiscum, & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscum. Atque hæc Augulini ratiocinatio valet in iis etiam, qui post acceptam justificationem diu vitam non protrahunt, & in osculo Domini moriuntur. De quibus cap. 17. de Dono Persev. ait S. Pater: *Videte jam à veritate quam sit alienum, negare donum Dei esse perseverantiam usque in finem bujus vitæ, cum vitæ bujus quando voluerit ipse det finem, quem si dat ante imminensem lapsum, facit hominem perseverare usque in finem.* In illis ergo, qui post acceptam justificationem cito rapiuntur, perseverantia finalis donum speciale est, quoniam speciali Dei providentia ante imminensem lapsum animam efflant. In illis vero, quos postremo loco memoravi, quoniam ulterius egent divino auxilio ipsos dirigente & protegente contra tentationum impulsus, perseverantia censenda est amplius gratiæ Dei beneficium. Multo quippe difficilius perseveratur (ait S. Pater capite ejusdem libri secundo) ubi hoc agit qui persequitur ne perseveretur, & propterea usque ad mortem sustinetur ut perseveretur. Illam proinde difficilius perseverantiam, istam facilius est habere; sed cui nihil difficile est, facile est utramque donare. Atque his argumentationes nostras absolvimus, & ornativimus.*

SOLUTIO ARGUMENTORUM CUM HAC
CONCLUSIONE PUGNANTIUM.

Sed objices : Per gratiam *habitualement*
Deus sanat animam. Auctore autem
Augustino de Nat. & Grat. cap. 26.

Sanat Deus, non solum ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam ne peccemus. Quisquis ergo ad iustitiam perductus est, habet in ea perseverandi adiutorium. Insuper, ut ibidem docet S. Pater, & definit etiam Tridentina Synodus sess. 6. cap. xi. *Deus sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi prius deferatur.* Etsi autem nonnulli hæc verba explicant de subtractione gratiæ sanctificantis, quam interpretationem nec improbare videtur Nicolaus L'Hermicier Tom. iv. pag. 230. sunt tamen etiam accipienda de gratia actuali, ut demonstravimus in velitatione adversus primam thesim Jansenianam. At si iustificatus per gratiam *habitualement*, & ordinariam auxilia perseverare non posset, defereretur à Deo, antequam Deum ipse defereret. Ergo potest perseverare.

Resp. ad 1. concedo sanare 13.
præstando etiam, ut non peccemus. Solvitur.
Sed hoc, ut ibidem addit Augustinus,
agit iudicio suo, nec ordinem sanandi ac-
cipit ab aegroto. Itaque quos firmissi-
mos vult efficere, non solum sanat ne
ulterius peccent, si velint; sed præpar-
at etiam in eis voluntatem ut velint
non peccare, & sint perseverantes us-
que in finem. Ad secundum concessa
maiori, nego minorem. Qui enim non
perseverat usque in finem, prior deserit
Deum; quoniam libere & voluntarie
ponit obicem, ne actualis gratia conjun-
cta cum *habituali* impertiatur ei poten-
tiam proxime expeditam, connexam
cum ipsa actuali perseverantia. Atque
ita subtrahitur ei gratia efficax, quæ de-
finit esse talis superveniente superbo tu-
more, aut pugnaci cupiditate. Expli-
cavi rem totam exagitando citatam the-
sim Jansenii. Atque Augustinus proxi-
mo cap. de Nat. & Gratia, *Pervolunta-*
tem nostram (inquit) *sine qua bene non*
possumus operari, cito potest subrepere
animo humano, ut quod bene operatur
suum tantummodo existimet, & dicat in
abundantia sua, Non movebor in æter-
num. Et de Corrupt. & Grat. cap. 13.
Hi ergo qui non pertinent ad istum (Præ-
destinatorum) *certissimum & felicissi-*
num numerum, pro meritis iustissime
judicantur. Aut enim jacent sub pecca-
to, quod originaliter de generatione tra-
xerunt, & cum illo hereditario debito
hinc exeunt, quod non est regenerationis
dimissum; aut per liberum arbitrium
alia insuper addiderunt; aut gratiam
Dei suscipiunt, sed temporales sunt;
nec perseverant: deserunt & deseruntur.
Dimissi enim sunt libero arbitrio, non

accepto perseverantiae dono, iudicio Dei iusto & occulto.

14.
Obiectio 2da
reijcitur.

Ob. 2. Causa, cur permulti non perseverant, ex solo libero arbitrio petenda est. — Resp. propositionem universaliter prolatam esse falsam: infantibus enim, qui rapiuntur ante baptismum nondum capaces usus rationis, non perseverantia poena est peccati, quod originaliter traxerunt; & ex adverso in iis, qui decedunt accepto regenerationis Sacramento, finalis perseverantia est absque libertatis usu; ut demonstratum est supra. Deinde respondeo verbis Augustini de Grat. & lib. arb. cap. 16. *Certum est nos mandata servare si volumus, & facere cum facimus: sed preparatur voluntas à Domino, & ille facit ut faciamus, &c.* Nobis itaque imputatur non perseverantia, quia libere Dei praecepta transgredimur; Deo autem perseverantia, quoniam ne transgrediamur ipse preparat voluntatem, viresque nobis praebeat efficacissimas.

15.
Obiectio 3ta
reijcitur.

Ob. 3. Justus, cum sit filius Dei adoptivus, habet jus ad gloriam. Ergo & ad finalem perseverantiam; per quam Gratia cum gloriae corona conjungitur. — Resp. dist. ant. Habet jus remotum, & si usque ad mortem in gratia perseveret, concedo: habet jus proximum, eique gloria conceditur, nisi perseveret re ipsa, nego. Nam Matthaei x. v. 22. legimus: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Si dixeris non denegari media necessaria ad consecutionem salutis jus ad illam habentibus; constat ex dictis respondendum esse, quod utique non denegantur media sufficientia, sed ponentibus obicem iusto Dei iudicio denegatur auxilium efficax, sine quo nequit homo lapsus proxime perseverare. Si reponas, nullum Patrem, nullumque amicum negare suis debitam mediorum subministrationem; pariter respondeo, nec Deum necessariam gratiarum dispensationem denegare iustis, sed tantum extraordinariam ac specialem paratam iis iustis duntaxat, qui filii sunt & haeredes, & qui perseverantes in charitate in Deo permanent. Si addas iustis simul cum charitate habituali Deum ceteras virtutes largiri; liquet respondendum esse, praeter habitum supernaturalium virtutum, indigere hominem gratuito auxilio Dei con-

servantis ipsum in bono usque ad finem vitae, atque istud in hoc statu esse adiutorium, quo dirigamur & protegamur contra tentationum impulsus; ut dictum supra, & de H. P. capite sexto.

Opp. ultimo. Homo iustus potest ad breve tempus sine speciali gratia vitare peccatum mortale. Si ergo in eo statu moriatur, dicendus erit perseverasse usque in finem. At possunt illi causae naturales mortem inferre ab universalis Dei providentia ordinata ac directa. Igitur in eo casu non erit perseverantia donum gratiae peculiaris. — Resp. falsam esse consequentiam. Quod enim homini iusto mors superveniat, antequam procellae tentationum insurgant, eumque rapiat priusquam malitia mutet intellectum ejus, non causis naturalibus tribuendum est, sed latenti in causis huiusmodi altissimae, & erga Electos beneficentissimae Providentiae. Verum haec in Praenotatione, & in postremo pro sententia nostra argumento satis enodata fuerunt.

Habes ex dictis veram intelligentiam verborum Apostoli ad Rom. v. v. 17. *Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiae, & donationis, & iustitiae accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum.* Ut enim S. Pater ait de Corrept. & Grat. cap. 12. *Primo homini, qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deferere, datum est adiutorium perseverantiae, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset.* Nunc vero Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei praedestinis, non tantum tale adiutorium perseverantiae datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur: non solum, ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam, ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Et similiter D. Thomas 1. 2. q. 109 art. 10. ad 3. *Homo in primo statu accepit donum, per quod perseverare posset, non autem accepit ut perseveraret: nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt & donum gratiae quo perseverare possunt, & ulterius eis datur quod perseverent.* Et sic donum Christi est majus, quam delictum Adae. At satis in hac quaestione nostra immorabatur oratio.

16.
Obiectio 4ta
reprimatur.

17.
Explicatur
textus Apostoli.

CAPUT

CAPUT VIII.

De variis Theologorum placitis circa sufficientia auxilia pro omnibus instituta.

SUMMARIUM.

1. Inductio ad hanc materiam.
2. Omnibus datur gratia sufficiens.
3. Explicantur varia Doctorum placita.
4. Sententia Jansenii est longè alia ab hoc.
5. Deus pro omnibus instituit remedia salutis.
6. Non est de fide, omnes recipere gratiam omnibus præparatam.
7. Probatur.
8. Ad imputationem peccati non est necessaria actualis gratiæ inspiratio.
9. 10. & 11. Probatur diversimodè.
12. Gratia Orationis adest cuilibet fidei, non infidei.
13. Aliqua ex dictis colliguntur.
14. Nullus absque gratia per se efficaci habet potentiam orandi conjunctionem cum actu.
15. & 16. Id Probatur ulterius.
17. Gratia deest quibusdam ob impedimentum, quæ ponit humanum meritum.
18. Quomodo hoc intelligendum in parvulis.
19. Responsio Adversariorum declaratur.
20. An Infideles habeant gratiam sufficientem.
21. & 22. Probatur Autoritate & rationibus.
23. Responsio Adversariorum declaratur.
24. An obdurati habeant gratiam sufficientem.
25. & 26. Probatur auctoritate & rationibus.
27. Si alicui deest gratia, ea deest ex culpa hominis.
28. Obsectio Pelagianorum refutatur.
29. Usque 43. Solvuntur variæ objectiones.
49. Discrimen inter damnatos, & viatores à gratia alienos.

EPIGRAMMA.

*Omnibus in rebus geminum est opus Omnipotentis
Totum iustitia est quod gerit, aut pietas:
Quæ simul in terris descendunt lucis ab arce,
Ne cuiquam parti deest utrumque bonum.
Et quoniam cuncti auxilio miserantis egemus,
Præcedit semper gratia iustitiam
Dannantem elatos, salvantem iustificatos,
Quos Deus & donis auxerit, & meritis.*

PRÆNOTATIO.

I.
Inductio ad
hanc mate-
riam.

Amplissimam, ac perdifficilem disputationem aggredior: in qua cum nec latum unguem velim ab Augustino discedere, necessum sit autem cum Adversariis plurimis congregari, oportet, me veritatis præsidio, Doctorum suffragiis, rectaque methodi partitione præmuniam. Principio quibusdam etiam infidelibus, atque perveracissimis peccatoribus interdum conferri divinas inspirationes, imo & efficacem gratiam, per quam ante fidem & justificationem aliquando bene operantur, satis in superioribus demonstravi. Instituitur itaque disputatio de omnibus ac singulis hominibus in universum. Iustis etiam sufficientem gratiam adesse, & neminem deferri à Deo, nisi ipse Deum deferat, cum omnibus Catholicis profiteamur. Exteriores gratias, videlicet exemplum Christi omnibus ad imitationem propositum, prædicationem Evangelii saltem exhibitam, nec non oblatam pro omnibus Redemptionem, instituta pro omnibus Sacramenta, paratam omnibus medicinam, promptissimum ex parte Dei auxilium conferendum, nisi in hominibus reperiatur propria voluntatis repugnantia, aut causa

alia iustissimæ indignationis, penes nos extra omnem controversiam positum est. De ullo, quantumvis maximo peccatore, donec vitam agit corpoream desperandum non esse, & quandiu est in Corpore Christi, aut illi potest adnecti, eum vel recipere actu vel posse recipere salutares ejus influxus, & vitam quoque cum suo Capite sempiternam, & fides Christiana, & ratio ipsa demonstrat; quoniam nemo est in hac vita, qui gratiam non habeat, aut habere divina liberalitate largiente non possit. Haberi veram gratiam sufficientem, etiam si non inspiretur à Domino sancta victrix delectatio, quemadmodum adversus secundam positionem Jansenii propugnativimus, repetimus in præsentia. Illud itaque tantum in quæstione versatur, num reapse auxilia sufficientia singulis omnino hominibus non solum parata sint, & exhibita, verum etiam pro qualibet temporis circumstantia, & præsertim urgente præcepto collata.

Est ergo valde probabilis, & in Scholis recepta sententia omnibus indiscriminatim dari sufficientis gratiæ adjutorium. Istam propugnant celeberrimi Theo-

2.
Omnibus
datur gratia
sufficiens.
Theo-

Theologi Societatis Jesu, Molina, Vasquezus, Suarez, Valentia, Deschamps, & qui priori loco commemorandus erat, Eminentissimus Bellarminus. Is tamen lib. 2. de Grat. & lib. arb. scite animadvertit obduratis non omni momento gratiam adesse, sed quando opportunum Deo videtur gratiarum suarum munera distribuere. His consentiunt Thomistarum plures, quos inter veniunt digno honore celebrandi Magister Avila de Auxiliis cap. 8. Alvarez lib. xi. disp. 112. Cardinalis Gotti de Reprob. q. 1. dub. 3. Cajetanus Benitez de Gratia Christi infideles & obcæcatos adjuvante disp. 1. & 2. & Salmanticenses Tom. v. Tract. cx1. q. 14. dub. 3. Non recedunt ab his, opinionione nostra, Recentiores alii, qui putant adesse omnibus gratiam orationis, quæ possint petere auxilium proxime sufficiens ad implenda mandata; nam & præclarissimi illi Thomistæ non *proxime*, sed *remote sufficientem* gratiam omnibus indiscriminatim concedunt, quæ si bene utantur, præsto sit uberior, fidem infidelibus, & conversionis potestatem fidelibus impiis subministrans. Quam sententiam de orationis gratia præsentem singulis erudite propugnant sua Instruct. Pastoralis Antistites Lucionensis, & Rupellensis, Doctissimus Magister Bellelli in postremo Opere de Mente Augustini vol. 1. cap. vii. & per hanc communem ac sufficientem gratiam orationis sine adjutorio efficaci aliquando hominem reipsa orare, docuit olim Alphonsus Le-Moyne, & nuper Honoratus Tournely de Grat. p. 2. quæst. 7. concl. 5. Laudari solet pro hac sententia Eminentissimus Norisius: sed hujus assertum est, Gratiam orationis, quæ adest omnibus iustis, non adesse infidelibus; ut docet clarissimus Auctor in Janseniani erroris calumnia sublata cap. 3. in iustis vero gratiam orationis tribuere potentiam proximam ad implorandum adjutorium sufficiens ad implenda mandata, sed hominem libera suppositione judicii practici erronei interdum obicem ponere prædictæ potentiae ad orandum proximæ. Falsum est igitur gratiam orationis juxta Norisium vel dari omnibus, vel semper tribuere iusto potentiam proxime expeditam ad orandum. Dogma de Gratia sufficienti singulis distributa ad fidem pertinere, scriptitarunt postrema hac ætate nonnulli. Jam quid intelligunt per gratiam sufficientem Medistæ, quid Theologi reliqui, & quomodo Thomistæ repudiant auxilium sufficiens Molinistæ sensu, non semel libro superiori significatum est.

Sententiam præcedenti oppositam tradi ab Augustino, Fulgentio, ac Prospero, nec non à D. Thoma, ejusque discipulis celebrioribus, etsi nollent aliqui talia præsidia abficere, fatetur Theophilus Raynaudus in Lugdunensi Operum S. Leonis Magni editione, & Gabriel Vasquez 1. p. disput. 97. cap. 3. & 2. p. disp. 193. cap. 4. Liqueat confessione Salmanticensium, acerrime defendi à Ledesma quæst. unica de Auxiliis art. 16. Godoy Tract. 8. de Prædest. disp. 73. §. 4. Gonzalez ibidem, Dom. Bannesio 1. p. q. 23. art. 3. Goneto de Reprob. disp. 5. art. 5. Et licet aliqui distinguant inter auxilium quod immediate datur ad creandum, & illud quod datur immediate ad faciendum bonum quodcumque morale, & mediate ad fidem, & affirmant non quidem primum, sed hoc postremum singulis dari, ut Didacus Alvarez lib. xi. de Auxiliis disp. 112. cujus sententiam non pauci modo amplectuntur; cæteri tamen tradunt, infidelibus negative, obcæcatis quibusdam, & parvulis in utero matrum emorientibus nullum sufficiens auxilium dari, nisi dari accipiatur prout idem est, ac preparari & exhiberi, quemadmodum explicat Bannes laudato articulo concl. 6. & 8. Neque hi tantum ex Thomistis negant auxilium sufficiens recipi ab omnibus: sed alii plures, qui de Gratia stylo fusiori scripserunt: quos inter principem locum obtinet clarissimus Lemos lib. 4. Panopliæ P. 2. Tract. 3. post illum vero Joannes Gonzalez Romani Collegii S. Thomæ Regens, & Controversarium de Auxiliis scriptor doctissimus, Controv. v. art. 8. Mitto Auctorem Historiæ de Auxiliis eandem doctrinam propugnantem duobus postremis capitibus libri tertii. Hos autem omnes, non more atque instituto multorum attuli, sed singulos legere non prætermisi, animadvertens male Alvarez, & Zumel à Goneto pro hac sententia citari, male à nonnullis pro prioris partem Thomistarum nobiliorem. Quod attinet ad parvulos præfocatos in utero matrum, non reperies antiquum Thomistam, qui teneat iis sufficiens auxilium applicari, si fides habenda est, habenda est autem plurima, Thomæ de Lemos cap. xv. ejusdem Tract. num. 215. & Bannesio citato art. Conclus. 5. Imo Deum nolle salutem parvulorum illorum existimavit Gabriel Vasquez. 1. p. disp. 95. & Cardinalis Sfondratus in Nodo prædest. 1. p. sect. 1. n. 4. quamvis id nos minime probare possimus. Negant denique auxilium sufficiens omnibus indiscriminatim conferri, præter Augustinianæ

3.
Explicatur
varia Docto-
rum placita.

nianæ Scholæ Doctores, Theologi Io-
vanienſes in Censura ad Aſſert. 7. & in
juſtificat. cap. xii. & Duacenſes ad
eandem 7. Aſſert. Abulenſis ad caput
4. Exodi q. 2. Nicolaus L' Herminier
Tom. 4. pag. 406. & ſeqq. Atque hos
laudaviſſe ſufficiat.

4.
Sententia
Janſenii eſt
longè alia
ab hac.

Huius ſententiæ acerrimi quidam Pro-
pugnatores prioris vulgo dictant acce-
dere Janſeniſtas, ut hoc forſitan terri-
culamento novitas dogmatum vetuſta-
tem oppugnet. Sed quamquam Janſe-
nius infideles & obduratos carere inter-
dum gratia docuerit lib. 3. cap. 10. de
Grat. Chriſti; cœlo tamen toto diſtat à
Catholicorum opinione decretum Janſe-
nianum. Ut enim ſtylum in hanc hære-
ſim exercendo demonſtravi, Janſenius
nec gratiam ſufficientem ab efficaci di-
ſtinctam, nec indifferentiæ libertatem ad-
miſit; & conſequenter nullam in infide-
libus, nullam in obduratis gratiam ſtatuit
effectu carentem, & tamen utroſque
peccare credidit in eo, quod vitare non
poſſunt. Econtra quicumque ex Catho-
licis negant gratiam conferri promiſcue
omnibus, nullum peccatum dari exiſti-
mat ſine indifferentia liberi arbitrii, &
fatetur frequentes eſſe ſanctas inspira-
tiones, quibus reſiſtitur. Quapropter
non abs re futurum fore crediderim, ſi
placita Scholæ vindicavero, & rigidiora
emollire, falſaque revincere adoriar;
uti agam, quoniam hiſce de Gratia ve-
litationibus diem dixi ſatis laxam, con-
tractis diſjunctisque pronunciationibus.

5.
Deus pro
omnibus in-
ſtituit reme-
dia ſalutis.

PROP. I. Deus pro omnibus, ac ſin-
gulis remedia ſalutis inſtituit, paravit-
que, exhibuit, & quantum eſt ex ſe nulli
prorſus mortalium denegat ſupernas illu-
ſtrationes, aliarumque gratiarum bene-
ficentiſſimam largitatem.

Prob. I. ex Scripturis. Sap. 12. v. 1.
habetur. *O quam bonus & ſuavis eſt,
Domine, Spiritus tuus in omnibus?* Cap.
xviii. Ezech. 23. *Nunquid voluntas
mea eſt mors impij, dicit Dominus Deus,
& non ut convertatur à viis ſuis, &
vivat?* Joannes 1. v. 9. *Illuminat omnem
hominem.* 1. ad Timoth. 2. 4. *Qui vult
omnes homines ſalvos fieri.* In Epist. 1.
Joannis 2. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro pec-
catis noſtris, non pro noſtris autem tan-
tum, ſed etiam pro totius mundi.* In-
numera ſunt hujus generis loca ab uno-
quoque Theologorum collecta. Con-
firmatur ex Conciliis: ex Senonenſi in
decretis Fidei cap. 15. *Gratia ſemper eſt
in promptu, nec momentum quidem præ-
terit, in quo non ſtet ad oſtium & pul-
ſet.* Ex Trident. Seſſ. 6. cap. xi. *Deus
impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet*
R. P. Berti Theol. Tom. III.

facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.
Commonſtratur ex Patribus; nam ſcri-
bit Innoc. ad PP. Carthaginenſes: *Deus
quotidiana præſtat remedia.* Serm. 16.
de Paſſione S. Leo: *Juſte inſtat præ-
cepto, qui præcurrit auxilio.* Auguſt.
Tract. in Joannem 12. *Quantum in me-
dico eſt, ſanare venit ægrotum.* Stabi-
litur poſtremo ratione, quoniam Deus
vult omnes homines ſalvos fieri, & pro
omnium ſalute tradidit Unigenitum Fi-
lium ſuum. Igitur, quantum in ſe eſt,
Deus optimus, ac beneficentiſſimus
omnes complectitur, omnium miſere-
tur, omnibus opitulatur.

PROPOSITIO II. Non eſt de fide, quod
auxilium gratiæ omnibus miſericorditer
exhibetur ac præparatum omnes reapte
recipiant.

6.
Non eſt de
fide, omnes
recipere gra-
tiam omni-
bus præpa-
ratam.

Probatur I. teſtimonio, & confeſſio-
ne Adverſariorum. Salmanticenſes de
ſententia illorum, qui negant ſufficientem
gratiam recipi à ſingulis Tom. 5.
Tract. cxi. q. xiv. dub. 3. §. 1. *Præ-
dicta opinio, inquit, probabiliffima eſt,
& ſatis communis inter graves Theologos.*
Antoninus Maſſoulié diſſert. 4. de Gra-
tia Adami q. 3. art. 2. *Compertiſſimum
eſt, minime ad errorem Janſenii perti-
nere, ſi quis obduratis & excacatis dene-
gari à Deo gratiam contenderet, qua
præcepta impleant: Cum enim in eodem
Janſenii loco univerſaliſſima hæc propoſi-
tio referatur, Infidelibus, excacatis, ob-
duratis, juſtisque etiam interdum deeſſe
gratiam, qua poſſibilia ſiant, ultimam
de juſtis partem ſanctus Pontifex dun-
taxat proſcripſit; alteram vero intactam
reliquit.* Expende Theſim Janſenianam
Cap. 3. Prop. 1. Eminentiſſimus Gotti
citato loco docet, *Catholicos Doctores
loquendo de hominibus juſtis convenire:
At ſi de aliis hominibus loquamur, non
ita conſentire.* Benitez adverſus Pau-
lum Lugdunenſem poſitionem hanc no-
ſtram non ſolum probat, ſed magna præ-
terea argumentorum copia colluſtrat.
Vasqueſii ingenuam confeſſionem, ac
magnum ſimul animum videas, quaſo,
humaniſſime Lector, cap. 3. diſp. 97. in
1. partem. Tournely de Grat. pag. edit.
Ven. 634. *Unum (ait) hic diligenter
obſervate de mera Scholæ quaſtione hic,
non de fide moveri quaſtione. Hoc
enim unum hic fides ſtatuit juſtis non
deeſſe gratiam, qua poſſibilia ipſis ſunt
Dei mandata. De ſolis juſtis loquitur
Conc. Trid. Seſſ. 6. cap. 11. & Cap. 13.
De ſolis etiam juſtis actum eſt in prima ex
quinque famoſis Janſenii propoſitionibus.*
Profert poſthac prædictam P. Antonini
Maſſoulié conteſtationem.

N n

II. Pro-

7.
Probatur.

II. Probatur: quis enim, nisi natura malevolus & maledicus tanquam fidei adversam traduxerit sententiam clarissimorum virorum, Lemosii, Bannesii, Ledesmae, Gonetii, Duacensis, ac Lovaniensis Academiae, Driedonis, Gregorii, Norisii, Abulensis, aliorumque multorum, quorum nomen nulla erroris tetigit, hac saltem in parte, suspicio; scripta autem praeclara studioforum manibus teruntur, habentur in pretio, laudibusque frequentissimis exornantur?

III. Unde poterunt evincere viri docti quaestionem, in qua versamur, spectare ad fidem? Non ex Scripturis, quoniam his probatur duntaxat, Deum quidem omnibus opem ferre, & gratiae lumen undequaque diffundere; sed non pauca occurrunt loca minitanti perveris ablatum Dominum sepe vineae producenti labruscas, derelictum Babylonem, excacaturum subtractione luminis oculos improborum, nec solam misericordiam & pacem, sed iustitiam quoque indignationemque commemorant. Plura etiam fas est de exterioribus gratiis interpretari, nonnulla de vi & efficacia instituti remedii, multa de auxiliorum preparatione. Neque rem conficiunt traditione, eoquod hoc ipso responso Patrum pronunciata expediuntur; & pro negativa sententia contendunt Theologi inclyti stare Augustinum, Prosperum, Fulgentium, Gregorium Magnum, Thomam Aquinatem, D. Bernardum, aliorumque numerum maximum, auctoritatemque praecipuam. Atque id num verum sit, postmodum est inquirendum: ad hanc enim thesion comprobendam sufficit. id sentire Catholicos plurimos, neque omnes repugnare adversarios. Sed nec suadere poterunt sententiam suam voluntate divina generali salvandi omnes. Enimvero voluntas ista antecedens est, quam enim appellant sequentem, non est in Deo nisi comparate ad genera singulorum, & quatenus nemo salvus fit nisi Deo adjuvante & volente. Ex voluntate autem antecedente in singulos actualis gratia non derivat, sive voluntatem illam dixeris signi, non beneplaciti: sive illam explicaveris comparate ad universum humanum genus, at non ad huius generis individua in certis circumstantiis constituta; sive ejus effectum dixeris institutionem ordinis, non consecutionem: quam postremam sententiam nos amplectimur, praecedentes duas complures alii tutantur. At ad voluntatem antecedentem uno ex his modis acceptam sat est, si remedia sint instituta, & auxilia parata. Quod etiam sufficere

ad generalem Redemptionem, cuius certissimum dogma ad sensa Patrum sacrorumque Conciliorum, non ad discrepantes opinionationes Scholasticorum exigendum est, demonstravi quarto capite in haeresim Jansenianam. Atque haec cum ita sint, verbis Prosperi Adversarios alloquimur:

Jam quia summam, ut potui, sententia vestra

Decursa est: dic unde probes, quod Gratia Christi

Nullum omnino hominem de cunctis qui generantur

Prætereant, cui non regnum vitae, quæ beatam

Impertire velit?

PROPOSITIO III. Non est necessaria ad imputationem peccati praesens & actualis divina gratia inspiratio.

Prob. I. Sufficit ad merendum vel demerendum libertas indifferentiae quoad exercitium, nec requiritur quoad specificationem, sive satis est, si adsit libera potestas agendi vel non agendi quod opere ipso exercetur. At haec libera potestas reperitur in iis etiam, qui sufficienti gratia sunt destituti. Igitur demereri possunt, & revera peccare. Minorem propositionem sequentibus momentis demonstro. Sit primum. Liberum habemus arbitrium ad malum sine gratia; non enim ad hoc vel ad illud privatum, noxium, ac prohibitum opus voluntas est naturaliter determinata, sed omne particulare bonum sive honestum sit, sive apparens semper amandum proponitur cum indifferentia iudicii, quoniam nisi bonum sit summum ac perfectissimum, & in se inspectum sine ulla specie & ænigmate, facile in eo deprehenditur ratio aliqua mali. Atqui peccando prosequitur voluntas bonum apparens, sine naturali determinatione & cum indifferentia iudicii. Igitur peccat libere. Præterea Jansenio objicienti Christum promeruisse absque libertate indifferentiae, quia peccare non poterat, optime respondetur, *Quod voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum; & ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium.* Est enim haec responsio D. Thomae 3. p. q. 18. art. 4. ad 3. Possumus ergo objicientibus hominem derelictum à gratia non peccare, quoniam est determinatus quoad specificationem ad malum, respondere, quod illius voluntas non est determinata ad hoc malum vel illud; ideoque peccat per liberum arbitrium unum aut alterum eligendo.

Rur-

8.
Ad imputationem peccati non est necessaria actualis gratia inspiratio.

Rurfus: Afferebat Calvinus peccare homines extincto licet arbitrio, cum peccet etiam Diabolus arbitrio carens. At hæreticum refellit doctissimus Bellarminus lib. v. de Grat. & lib. art. cap. 14. ad tertium his verbis: *Respondeo tam Angelos sanctos, quam malos demones respectu finis ultimi non habere liberum arbitrium à necessitate: tamen respectu mediorum liberum arbitrium etiam à necessitate habere, quia multa faciunt quæ possunt non facere, & e contra: & in huiusmodi demones vere peccare, & bonos angelos opus vere laudabile facere; quumvis nec pena, nec præmium essentiale crescere possit, cum utrique sint in termino, & omnia ipsorum opera ad exercitium damnationis, vel gloriæ sempiternæ pertineant.* Videte etiam Estium in lib. 2. Sent. dist. VII. §. 5. & dist. ultima lib. 4. D. Thomam 1. 2. q. 89. art. 4. Si ergo peccant in operibus deliberationis damnati ac demones, qui gratiam nequeunt habere, quanto magis mortales, qui illam habere possunt? Insuper Theologi clarissimi refellunt hoc argumento Janfenianos obtendentes privationem gratiæ, ut dogma suum libertati contrarium propugnent: Etiam si nihil boni absque gratia possimus perficere, habemus tamen in faciendis malis optionem ac libertatem: Igitur ex privatione gratiæ non infertur peccandi necessitas. Et sane, me iudice, facilius hoc responso illorum ora obstruuntur, quam si respondeas gratiam adesse singulis; quoniam hoc postremum in controversia est, & Janfeniana consecutio pleno Catholicorum ore damnata & explosa. Neque enim, nisi omnia me fallunt, minus ego exagitavi Janfenistas eorumque tela contrivi concordissimis Scholasticorum decretis, quam alii præstiterint propriis ac singularibus, licet istorum disputationes longe superent meas eruditionis copia atque ornatu. Saltem ne ambitiose hæc videar effundere, protegit me stylus & eloquentia Petavii ita Janfenistas vellicantis lib. IV. de Opif. sex dierum cap. IX. num. 3. *Mibi quidem profecto insulsum, & absurdum videtur, iis hominibus, qui alieni sunt à Christi gratia, liberum inesse voluntatis arbitrium ob id negare, quod vel boni nihil suscipere possunt, vel ejus saltem boni, quod natura superat captum: ex eoque colligere determinatam, & uni alicui sic alligatam, voluntatem, ut indifferentiam non habeat.* Quid enim? non saltem eo ipso habet ancipitem, indifferentemque motionem, quod vel in malis unum quidem optare potest à pluri-

R. P. Berti Theol. Tom. III.

bus: vel cum istis naturalia bona, & honesta comparare? quod ad electionis, arbitriique suspensionem, hoc est libertatem sufficit. Igitur alieni etiam à gratia, cum habeant liberum malorum ipsorum delectum, & plures species, in quibus possunt vim & facultatem suam experiri, peccant plenissima libertate.

Confirmatur præterea thesis Patrum auctoritate, & primum Augustini. Ipse enim obicientibus Pelagianis excusatos se homines, qui nolunt recte vivere dicendo Gratiam, unde bene viveremus, non accepimus, nunquid responderet, non esse inexcusabiles, quia adest unicuique sufficiens auxilium? Nullibi responsionem istam invenies. Respondet in Epist. ad Sixtum, verbis Apostoli, *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* Respondet de Corrept. & Grat. cap. 6. *Si nondum regenerati sunt, primam esse causam, cur oburgati quod sint inobedientes Deo sibi debeant displicere, quia fecit Deus hominem rectum ab initio humanæ creaturæ, & non est iniquitas apud Deum.* Si autem jam regeneratus & justificatus in malam vitam sua voluntate relabitur, certe iste non potest dicere, *Non accepi, quia acceptam gratiam Dei suo in malum libero amisit arbitrio.* Respondet lib. 1. Operis Imperf. n. 98. Deum ad peccata non cogere, eo quod homo & peccare & non peccare potest: sed alterum horum non facit, nisi adjutus à Deo. Respondet q. 50. in Deuteron. *Si adjutorium Dei desit, non ideo excusabile est hominis vitium: quoniam judicia Dei quamvis occulta, tamen iusta sunt.* Quæ omnia sine interitu libertatis humanæ accipienda esse, ostendimus capite tertio de H. Calviniana. Nequeunt autem verba Augustini intelligi de Gratia habituali, sed debent accipi de illa gratia, quæ ad conversionem, & observantiam divinorum præceptorum est necessaria, id est, de actuali; alioquin inepta esset ad objecta Pelagianorum, & Massiliensium querelas S. Patris responsio; ut animadvertit Van-roy de Oeconomia Grat. cap. 4. q. 4. & Lemos memorato Tractatu Panopliæ cap. XII. Similiter Prosper in Carm. de Ingratis cap. 32. ait:

Non autem recte, nec vere dicitur, illos

Qui sunt exortes divini muneris, & quos

Gratia neglexit, degentes mortis in umbra

Peccati non esse reos, quia recta gerendi

Non data sit virtus.

N n 2

Con-

Consentiunt Fulgentius de Veritate Prædest. cap. 20. libri 2. & S. Thomas pluribus in locis productis & vindicatis à Lemosio cap. 14. præ narratæ lucubrationis.

10.
Probatur se-
cundo.

Munitur insuper assertio nostra argumentatione sequenti. *Ut homo possit converti, non requiritur ut habeat gratiam sufficientem eo ipso tempore, quo posse dicitur, sed satis est, si habere illam & obtinere possit. Quomodo dicitur homo posse manducare panem, etiam cum panem non habet, neque etiam quicquam unde sibi panem comparet: ut etiam dicitur videre potest, qui non habet lucem, sed in tenebrorum carcerem injectus est, quamvis sine luce visurus sit nunquam.* Hæc est doctrina Lovaniensium in Justificat. cap. XII. Révera semper est in natura posse recipere gratiam, ideoque semper est in hac vita libertas in utramque partem flexibilis, in malum se ipsa, & in bonum adminiculis suffulta divinis. Atque hæc est potentia, ut dici consuevit, remota. Hinc Thomas Aquinas docet illud non esse impossibile, quod possumus cum auxilio divino, quoniam, ut Philosophus ait in 3. Ethicæ, *Quæ per Amicos possumus, aliquantulum per nos possumus.* Ita Angelicus Doctor 1. 2. q. 109. art. 4. & 2. 2. q. 156. art. 2. Neque dicas illusorie hoc dici, si auxilium quoque divinum nobis desit. Deest quippe nobis volentibus, & libere ponentibus impedimentum, cum simus etiam sine gratia liberi ad malum, quod optione nostra eligentes Domino vocanti & extendenti manus suas dorsa vertimus.

11.
Probatur
tertio.

Postremo, vel de infidelibus loquimur, vel de credentibus. Si de illis, aut negative infideles sunt, & non audierunt Evangelium, nec potuerunt audire, aut non sunt tales. Si sunt negative infideles, impossibile illis est credere in Christum, laborantque fidei Catholicæ ignorantia invincibili. Iis infidelitatem non imputari in peccatum, certissimum est; cum ignorantia invincibilis tollat libertatem, & excuset à culpa. Hujusmodi ergo infideles tenentur ad solam legem naturalem servandam, & ad bene moraliter operandum. Ad hoc vero opusne habent gratia, aut non habent? Si opus non habent; occurritur gratia, ut imputetur peccatum? Si gratia indigent: non ponant impedimentum aliquod libero judicio practico repugnantes inscriptæ naturaliter legi; atque gratia non deerit. Si in sunt positive: vocati sunt, & renuerunt: id perditionis ipsorum causa est. Denique si credunt; certe non possunt dicere, *Non accepimus.* Ut ergo sive

fidelis, sive infidelis in excusabilis sit, non requiritur actualis gratiæ participatio; sed sufficit si vel collata fuerit aliquando, vel causa cur non detur, ex ipso sit reperenda, habeatque in opere ad culpam imputabile libertatem indifferentiæ.

PROPOSITIO IV. Cuilibet fideli, nisi libere ponat obicem, adest gratia orationis, qua impetrare potest auxilium immediate sufficiens ad implenda mandata: hac tamen gratia destitutus est infidelis.

Probatur. Fidelis enim credit sibi mandata à Domino esse præscripta: novit scriptum in Evangelio, *Petite & dabitur vobis:* & nisi superbe de se præsumat, propriam infirmitatem agnoscit, & retrahentem à bono concupiscentiam experitur. Atqui si credit, nec superbe præsumit, habet gratiam sufficientem ad orandum. Ut enim Augustinus scribit de Grat. & lib. arbitrio cap. 16. *Ipsa est fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat.* Et Epistola ad Asselicum, *Utilitas legis est, ut homines de sua infirmitate convincat, & gratiæ medicinam, quæ in Christo est, implorare compellat.* Igitur, nisi fidelis præsumptionis obicem ponat, gratiam habet orandi, eaque nisi in poenam liberæ elationis non caret. Hinc S. Pater de Nat. & Gratia cap. 44. ait: *Deus impossibilia non jubet: sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis.* Quæ verba Tridentinis decretis sunt consecrata. Et eodem lib. de Natura & Gratia cap. 15. *Qui voluerit, & non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, & oret, ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata.*

Ex quibus colligitur 1. non habere infideles gratiam ad orandum, eoquod non credant sibi à Deo mandata proponi, imo neque Deum esse legislatorem cognoscant: unde Paulus ad Rom. x. ait: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Colligitur 2. fideles non semper habere potentiam proximam ad orandum; quoniam non semper propriam imbecillitatem animadvertunt, & ista implicati superbia, ad gratiam non convertuntur juvantem: inquit Augustinus contra duas Epist. Pelagianorum lib. 3. cap. 7. Vide quæ scripsimus contra primam Propositionem Jansenianam.

PROPOSITIO V. Nullus absque gratia per se efficaci habet potentiam orandi conjunctam cum actu.

Probatur 1. ex nuper dictis: Quisquis enim implicatur superbia, nec vincit legem sitam in membris suis, & repugnantem legi mentis suæ, ponit obicem orationi

12.
Gratia orationis adest cuilibet fideli, non infideli.

13.
Aliqua ex dictis colliguntur.

14.
Nullus absque gratia per se efficaci habet potentiam orandi conjunctam cum actu.

tioni faciendæ, nec est in potentia proxima ad orandum, ut erudite demonstrat Norisius in Calumnia sublata cap. 3. §. 2. Atqui sine adjutorio quo, sive gratia per se efficaci non possumus præsumptionem vitare, & carnem reprimere concupiscentem adversus spiritum, scribente Augustino de Corrept. & Grat. cap. xi. quod in tali certamine laborantes dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam possunt; & cap. proximo: In infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat. Igitur sine gratia per se efficaci sedante rixam carnis & spiritus, & comprimente superbix tumorem, hebescit vis orationis & languet.

15.
Probatur.

Deinde aut nihil probant argumentationes Augustinensium ac Thomistarum pro necessitate gratiæ efficaci productæ de H. P. c. ix. aut probant gratiam per se efficacem necessariam pariter esse ad orandum. Enimvero Scripturis eo loco productis æquiparantur istæ: Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ad Rom. viii. 26. & Misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem, Abba, Pater, ad Galatas iv. 6. Nam ut Augustinus inquit in Epistola ad Sixtum, Interpellat, quia interpellare nos facit; nobisque interpellandi, & gementi inspirat affectum. Et infra: Non hic ait, In quo clamamus; sed ipsum Spiritum sanctum clamantem dicere maluit, quo efficitur, ut clamemus. Ecclesia pariter orat: Fac ea, quæ tibi sunt placita postulare: Aperi Domine os meum ad benedicendum nomen sanctum tuum: Cuncta nostra oratio & operatio à te semper incipiat, & per te cepta finiatur, &c. Quibus non solum petimus potestatem orandi, sed etiam affectum, actum, initium, exercitium, & complementum. Patres quoque eodem prorsus modo de oratione loquuntur, ac de operibus reliquis. Et Augustinus quidem laudata ad Sixtum Epistola etiam de oratione ait: Adjutorium igitur Spiritus sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut facere mus facit. Probat enim eo loco ipsam orationem inter gratiæ munera reperiri, explanatque verba Pauli superius ex Epistola ad Romanos producta. De Corrept. & Grat. cap. i. demonstrat, neminem confugere ad gratiam, nisi cum à Domino gressus hominis diriguntur. Atque libro 11. de peccat. meritis cap. 19. docet necessariam esse ad orandum

certam scientiam, & victtricem delectationem, causam afferens, quod præcedit in voluntate hominis appetitus quidam propriæ potestatis, ut fiat inobediens per superbiam: quod vitium nisi adjuvante gratia superetur, nemo ad justiciam convertitur. Fulgentius in lib. 2. de Verit. Prædest. cap. 4. Admonemur (inquit) ut à quo nobis datur præceptum, ab ipso petamus auxilium: quod tamen non possumus petere, nisi Deus in nobis operetur & velle. Habet consimilia Prosper capite contra Collatorem tertio ac vicesimo.

Si præterea orare possimus absque gratia efficaci potentia ab omni impedimento expedita, non absurdum erit asserere quod unum distinguit ab altero oratio sua: quod præparatio uberiorum auxiliorum non est ex prædestinatione inscrutabili, sed ex præscientia orationis: quod efficax gratia reprobis non denegatur occulto judicio; sed quia non orant. Quæ si affirmantur, corrumpit systema Augustiniana doctrinæ, & frustra adversus Molinistas pugnamus. Cum itaque systema illud concuti nequeat: gratia per se efficax necessaria est ad orandum: quamquam voluntas, quæ est adhuc parva comparate ad observantiam præceptorum, potest esse valida & robusta respectu orationis: obex enim, ne quis oret, est superbia arbitrii, per quam non convertimur ad gratiam juvantem; quo obice ablato alia restant superanda obstacula, per quæ ab observantia legis retrahimur. Idcirco aiebat S. Pater, Qui voluerit, & non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, & oret, &c.

16.
Ac deducitur uberius.

PROPOSITIO VI. Est probabilior sententia auxilia, quæ omnibus divina munificentia paravit, quibusdam aliquando deesse ob impedimenta, quæ objicit humanum demeritum.

17.
Gratia deest quibusdam ob impedimenta, quæ ponit humanum demeritum.

Probatur. Quamquam misericordissimus Deus ex massa perditionis tum puerulos in sinu immundissimarum fæminarum procreatos, cum infideles inter barbaros enutritos, ac homines iniquissimos ac scelestissimos, ut ostendat divitiarum misericordiæ suæ, non solum perducatur ad baptismum, alliciat ad fidem, moveaturque ad respicientiam, verum etiam quos vasa honoris elegit, faciat perseverantes, & coronet in misericordia & miserationibus; sunt tamen ex his nonnulli, quibus ad ostensionem justitiæ nec ampliora beneficia largitur, nec reuocantes illos vocat, nec trahit pervicaces,

N a 3

sed

sed occulto, at iusto iudicio deferit auxilia etiam communia subtrahendo. Hi autem sufficientem gratiam non habent. Ergo, &c. Majorem probo generalibus primum argumentis. Nam gratia sufficiens donum est, nec ulla foret in Deo iniquitas si Deus illam singulis denegaret; alioquin non foret gratia, sed debitum. *Dando enim* (inquit Augustinus de Dono Perf. cap. 12.) *quibusdam quod non meretur, profecto gratuitam, & per hoc veram suam gratiam esse voluit. Non omnibus dando, quid omnes mererentur ostendit.* Et D. Thomas 1. 2. q. 106. art. 3. ad 1. *Dicendum quod humanum genus propter peccatum primi parentis meruit privari auxilio gratiae, & ideo quibuscumque non datur, hoc est ex iustitia, quibuscumque autem datur, hoc est ex gratia.* Et licet Augustinus de perseverantia loquatur, Thomas vero de nova lege; tenet Doctorum sanctorum argumentatio de gratia quoque sufficiente: propterea quod etiam ista donum gratuitum est, & post peccatum primi hominis indebitum beneficium. Sunt quidem aliqui huic argumento reponentes, debitam duntaxat esse gratiam sufficientem supposito legis praecepto, ut imputetur ad culpam transgressio illius. At satis de hac re dictum supra in tertia positione. Occurrit autem mihi satis opportune praeclara ratio Norisii cap. 3. Vind. §. VI. videlicet, quod peccatum Adæ non exemit homines ab observantia legis naturæ perinde obligantis peccante Adamo, vel non peccante, & tamen ipse omne jus ad gratiam admisit. Præterea S. Pater de Corrupt. & Grat. cap. XI. ait: *Nunc autem, quibus deest tale adjutorium, jam pena peccati est; quibus autem datur, secundum gratiam datur.* Deest ergo nunc nonnullis adjutorium sine quo. De tali enim adjutorio loqui Augustinum, non autem de efficaci, nec de sola gratia habituali, puto esse manifestissimum. Nam primo homini efficax gratia collata nequaquam fuit, sed accepit bonam voluntatem & gratiam sanctificantem, simul cum adjutorio, sine quo permanere in accepta iustitia non posset: quod proinde adjutorium est gratia actualis, cum sit superaddita habituali, & sufficiens tantummodo, cum sit contradistincta ab adjutorio quo, donante etiam perseverantiam. Et proculdubio de Gratia actuali necessaria infidelibus ut credere possunt, & impiis, ut convertantur, disputat S. Doctor adversus Adrumetinos. Gratia ergo sufficiens non datur juxta Augulti-

num unicuique. Sed progrediendum jam est ad particularia thesim articulatim probando.

DE PARVULIS.

Puerulis vita fundis in utero matrum denegari adjutorium sufficiens inde evincitur, quod cum nondum sint capaces perceptionis & voluntatis, nulla gratia in iis locum habet, nisi exterior, idest, ministratio baptismatis. Atqui hujusmodi pueris baptismus non ministratur. Ergo nulla his gratia actualis confertur.

18.
Quomodo
hoc intelli-
gendum in
parvulis.

Tam plano argumento responderi solet Deum velle iis infantibus applicari Sacramentum regenerationis, non quidem voluntate consequente, sed antecedente, qua profecto vult illorum salutem. Cur autem non applicetur re ipsa, non voluntas Dei est, sed vel culpa parentum, vel series causarum secundarum imbuturam mortem inferentium. At nihil movet me communis ista responsio. Primo quia ad voluntatem antecedentem spectat Sacramenti institutio, & preparatio remedii; ad voluntatem sequentem sacramenti ministratio, & remedii applicatio: ideoque concedendum est tantummodo pro iis parvulis medicinam peccati paratam & institutam; quod extra omnem controversiam positum est. Deinde causa, cur iis puerulis, non conferatur sacramentalis ablutio, non est semper culpa parentum. Aliquando (inquit Augustinus Epist. 107. ad Vitalem) *cupientibus, festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus ac paratis, Deo nolente (baptisma) non datur, cum repente antequam detur expiret, pro quo ut acciperet currebatur.* Unde manifestum est eos, qui huic resistunt tam perspicua veritati, non intelligere omnino qua locutione sit dictum, quod omnes homines vult Deus salvos fieri, cum tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod sine ulla caligine manifestatur in parvulis. Et de Dono Persev. cap. 12. *Plerumque festinantibus parentibus, & paratis ministris ut baptismus parvulo datur, Deo tamen nolente non datur, qui eum parvulum in hac vita non tenuit, ut daretur.* Quid etiam, quod aliquando parvulis infidelium filiis potuit ne irent in perditionem, & filiis fidelium non potuit baptismate subveniri? Accipe & hæc verba ex libro contra Julianum VI. cap. 14. *Deus aliquando adoptat in filium, quem format in utero*

ritero immundissima femina; & aliquando non vult esse suum filium, quem format in utero filia sua. Igitur his parvulis denegatur gratia baptismatis ob originale peccatum, non ob præscientiam futurorum operum perperam jactatam à Pelagianis, non ob illorum voluntatem quam non habent contrariam, non ob culpam parentum volentium ac festinantium, quemadmodum cum Augustino commonstrat rerum experientia.

19.
Responsio
adversario-
rum decla-
ratur.

Quod vero dicunt, non teneri Deum generalem Provisorem ad perturbandum ordinem causarum secundarum, unde inferitur mors peracerba; id quidem verissimum est. Sed meminisse oportet, mortem peccato primi hominis in orbem terrarum fuisse inductam. Prævaricatio ergo primi hominis, quemadmodum immatura mortis, ita non applicationis baptismatis, causa est. Neque enim factum cogitur Deus illis infantibus subvenire, illis autem non subvenire, cum sit utrisque causa communis: aut res humana in parvulis non divina providentia, sed fortuitis agi casibus opinabimur, cum rationales vel dammandæ, vel liberandæ sint animæ; quandoquidem nec passer cecidit in terram sine voluntate patris nostri, qui in celis est. Ita Augustinus citato cap. XII. de Dono Perseverantiæ. Atque his lucem afferunt quæ diximus Capite præcedenti: ubi ostendimus iusto iudicio Dei privari infantes istos Sacramento regenerationis propter peccatum, quod generatione traxerunt.

DE INFIDELIBUS.

20.
An infideles
habeant gra-
tiam suffi-
cientem.

Quibusdam infidelibus non conferri actu gratiam sufficientem ut credant, haud obscure demonstratur ex Scripturis. Gratia enim fidei prædicationi comes esse solet, scribente Apostolo ad Rom. x. 14. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Interdum tamen inspirari fidem divinitus absque exteriori prædicatione, fatemur: sed beneficium hoc est extra communem ordinem, neque est temere supponendum in singulis. Ergo quibus denegatur externa prædicatione, etiam gratia necessaria ad credendum communiter subtrahitur. At prædicationem non extendi ad universos singularem, ostendit cap. XVI. Act. Apost. ubi vers. 6. & 7. legimus Apostolos aliquando prohibitos à Spiritu sancto, ne loquerentur verbum Dei in Asia, & cum tentarent ire in Bithyniam, non permisisse Spiritum Jesu. Igitur antequam in ea provincia Evangelium prædicaretur, perierunt permulti absque ulla fidei su-

pernæ collustratione. Successivis quoque temporibus post Apostolos innumeras reperiri Gentes, quibus nondum prædicatum est Evangelium, colligitur ex Augustino de Nat. & Grat. cap. IX. Epistola LXXX. ad Hefychium, & ex Prospero Carm. de Ingr. cit. 2. prop. & lib. Sent. sent. 4. & Resp. 4. ad capit. Gallorum. Patefacient & illustrabunt vim hujus argumenti quæ scribunt in Epistola Synodica PP. in Sardinia Exules, & Augustinus de Dono Persév. cap. 19.

Probatur insuper ipsorum Sanctorum testimonio. Horum primus, id est, Augustinus eodem libro de Dono Persév. cap. 9. ait: *Ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem sequatur, inscrutabilia sunt judicia Dei.* Apertissime distincto orationis membro docet hic Sanctus Doctor negari aliquibus non solum vocationem efficacem & congruam, sed etiam inefficacem, atque sufficientem. Quid enim sibi vult distinctiva illa locutio, *Aut non vocetur, aut non ita vocetur?* Deinde: Gratia sufficiens ad credendum nequit aliud esse, quam sancta de amplectenda fide cogitatio & affectio, quam Augustinus contra Semipelagianos disputans appellat fidem inchoatam. Et hanc pariter non omnibus dari S. Doctor affirmat cap. IX. de Prædest. SS. *Fides, inquit, & inchoata & perfectum donum Dei est: & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari omnino non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris literis repugnare.* Sunt ergo aliqui sine gratia sufficiente ad credendum. S. Prosper laudata sent. 4. habet: *Qui dicit quod non omnes vocentur ad Gratiam, si de iis loquitur quibus Christus annuntiatus non est, reprehendi non debet, quia scimus quidem in omnes fines terræ Evangelium destinatum, sed non putamus jam omnibus terræ finibus prædicatum; nec possumus dicere, quod ibi sit gratiæ vocatio, ubi Matris Ecclesiæ adhuc nulla est regeneratio.* Accedit testimonium S. Thomæ scribentis 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. *Dicendum, quod si in potestate hominis dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia reparante, sicut ad diligendum Deum & proximum: & similiter ad credendum articulos fidei: sed tamen hoc potest cum auxilio Gratiae; quod quidem auxilium quibuscunque divinitus datur, misericorditer datur, quibus autem non datur ex iustitia non datur in penam præcedentis peccati, saltem*

21.
Probatur
authoritate
PP.

tem originalis, ut Augustinus dicit in lib. de Cordeptione & gratia. Ergo per Divum Thomam non datur omnibus sufficiens adiutorium, ut credant.

22.
Ac rationibus.

Accedunt rationes Theologicæ. Prima: quia fides est justificationis initium, ut definit Tridentinum Sess. 6. cap. 8. Quibus ergo deest Fides, deest gratia. Nec valet, si respondeas, præter fidem explicitam in Christum, quæ est radix justificationis, & dispositio proximior, dari fidem aliquam inchoatam, qualem habuit Cornelius: nam & hæc fides quibusdam non datur, inquit Augustinus. Præterea: Infidelitas pure *negativa* peccatum non est, ut fatentur omnes contra articulum Baji sexagesimum quintum. Si autem omnes infideles haberent gratiam, ut crederent, possent superare ignorantiam, nec forent infideles *negative*: aut econtra, si superare ignorantiam possent, infidelitas *negativa* peccatum esset. De quo argumento legendus omnino est sapientissimus Thomas Lemos præfato loco cap. xii. Tandem: Cum infideles sint filii iræ, filii vindictæ, eccur Deus his omnibus gratiarum suarum munera nequit denegare? An quia Deum cognoscere possunt, & legem naturæ quantum ad officia virtutum implere? Nulla naturalis actio habet supernaturalium Donorum meritum condignum, aut congruum. Quia viget in illis lex, urgetque præceptum? At jam Charybdis istam prætervecta est disputatio. Num hoc postulat lex æquitatis? De gratia, non de pensione differitur.

23.
Responsio
adversario-
rum decla-
ratur.

His occurrunt vulgari responsione, destitutos esse infideles sufficienti gratia ad immediate credendum, non vero remota, & quæ immediate sufficiat ad diligendum Deum, & bonum aliquod faciendum, per quod possint sese ad fidem obtinendam disponere: ideoque posse infideles omnes, quibus nunquam annuntiatus est Christus, habere fidem quantum ad actum remotum, & mediatum, licet non possint quantum ad immediatum & proximum. Si auxilium remote sufficiens hi constituerent in collustrationibus nonnullis cito evolutibus, & leviter excitantibus voluntatem, interdum unicuique à Deo inspiratis, sive in ipsa præsentia Dei, qui multimodis per creaturam sibi servientem vocat aversum, docet credentem, adjuvat conantem: quale adiutorium admittit Norisius in Vindiciis, cap. 3. §. 6. singulis hanc gratiam dari concederem. Certissime enim persuasum mihi est, divi-

nam misericordiam nemini defuturam, si nemo negligeret credere quod ignorat.

Verum quia contendunt adesse singulis infidelibus gratiam proxime sufficientem ad actum mediatum, sive disponentem ad fidem, & adesse singulis momentis, præsertim dum urget legis præceptum, non videtur vulgaris illa responsio admittenda. Primo quia de gratia remota ad credendum, sive de primo fidei initio disputat Augustinus adversus Semipelagianos, ubi ait donum Dei esse, & quibusdam dari, quibusdam non dari. Deinde quia de Corrupt. & grat. à cap. 6. ad xi. solvens objectionem, quod nullus esset corrigendus, nunquam eo confugit, ut responderet, præsto esse unicuique gratiam sufficientem ad servandam legem naturæ, quam gratiam si non pessundarent infideles, adesset & donum Christianæ fidei: sed mittens responsum istud, ait in infidelibus causam, cur sint objurgandi, esse, quia fecit Deus hominem rectum, & gratiam negat ob pravitatem primi peccati. Adit adiutorium *sine quo* omnibus in hoc statu non dari; & alia plura, quæ produximus supra. Sunt ergo per Augustinum aliqui destituti omni gratia proxime sufficienti ad quaecunque opus bonum sive fide patratum, sive ad fidem disponens. Ulterius S. Thomas, uti observant Lemosius, & Gonzales, productis verbis ex 2. 2. q. 2. art. 5. affirmat in poenam præcedentis peccati saltem originalis aliquibus denegari gratiam, & ad credendum, & ad diligendum Deum & proximum, id est ad actum fidei tam immediatum, quam mediatum; & loquitur apertissime de Gratia, non efficaci, sed sufficiente, per quam dicitur aut fides, aut amor esse *in hominis potestate*. Illustriora sunt, quæ habet in 3. contra Gentes cap. 159. & 160. quæ legenda sunt cum animadversionibus P. Lemos Cap. 14. n. 202. Prolixa enim sunt, ac piget referre omnia ad amussim. Perspicua etiam sunt verba superius allata ex 1. 2. q. 106. art. 3. Denique si in potestate hominis est aut dilectio Dei, aut temperantia, aut alia virtus, per quam disponatur ad fidem; nulla erit mysteriorum fidei ignorantia invincibilis; quoniam si poneret medium illud remotum, daretur proximum; ideoque non datur, ex illatione sententiæ oppositæ, illius culpâ liberâ, & voluntariâ.

DE

DE OB DURATIS.

24.
An obdurati
habeant gra-
tiam suffi-
cientem.

Aliquibus in scelera damnabili obstina-
tione ruentibus subtrahi aliquando suffi-
cientis gratiae auxilium, videtur confor-
me Scripturis, Patribus, & rationi.
Nam Dominus per Esaïam cap. v. v. 5
& 6. ait: *Et nunc ostendam vobis, quid
ego faciam vineae meae: auferam sepem
ejus & erit in direptionem, diruam ma-
ceriam ejus & erit in conculcationem.
Et ponam eam desertam: non putabitur,
& non fodietur, & ascendent vepres &
spinæ; & nubibus mandabo ne pluant
super eam imbrem.* Hæc non tantum
de populo Israël, quantum de anima
multiplicante peccata exponunt Ecclesiæ
Patres. Est ergo aliqua anima præva-
ricatrix à Deo derelicta & deserta in
conculcationem & direptionem. Repe-
tit Dominus per Jeremiam LI. 9. *Cura-
vimus Babylonem & non est sanata, de-
relinquamus eam.* Quæ verba interpre-
tatur Hieronymus Comment. in hunc
locum de subtractione auxiliorum suffi-
cientium, proferens exemplum medici,
qui videns infirmitatem resistentem re-
mediis adhibitis ægroto nulla alia medi-
camenta ministrat. Item de Judæis Joan-
nis 12. v. 40. repetuntur verba Isaïæ:
*Excæcavit oculos eorum, & induravit
cor eorum: ut non videant oculis, & non
intelligant corde.* In quem locum ait S.
Pater Tract. 53. *Sic enim excæcat, sic
obdurat Deus deferendo, & non adjuvan-
do, quod occulto judicio facere potest, ini-
quo non potest.* Apostolus etiam ad Rom.
1. 24. ait traditos impios à Deo in de-
sideria cordis eorum, deferendo eos,
& subtrahendo lucem sapientiæ, ut di-
ximus de H. Calviniana cap. v. Hæc ex
Scripturis.

25.
Probatur
amplius ex
Patribus.

S. P. Augustinus his verbis describit
obcæcati miserimam conditionem de
Nat. & Grat. cap. 22. *Nec cogitat præ-
varicatorem legis quam digne lux deserat
veritatis. Qua desertus utique fit cæcus,
& plus necesse est offendat, & cadendo
vexetur, vexatusque non surgat, ut ideo
tantum audiat vocem legis, quod admo-
netur implorare gratiam Salvatoris.*
Paucis interpositis: *Utique ista obscura-
tio vindicta & pœna jam fuit: & tamen
per hanc pœnam id est per cordis cecita-
tem, quæ fit deserente luce sapientiæ, in
plura & gravia peccata collapsi sunt.* Et
de Perf. Justitiæ cap. 19. obcæcatum ap-
pellat desertum omni lumine veritatis.
Porro qui tantum audit vocem legis,
& interiori inspiratione dilectionis peni-
tus destitutus est, nullam habet gratiam

R. P. Berti Theol. Tom. III.

sufficientem, quæ proprie ac vere sit ta-
lis. Deinde animadvertens S. Pater
obviam quorundam objectionem, non
peccaturos excæcatos, si gratia sint de-
stituti, occurrit, ut diximus supra Prop.
3. dicens justissime corripit, quoniam in
malam vitam sunt propria voluntate re-
lapsi, & acceptam gratiam amiserunt
suo libero in malum arbitrio. Atque de
perf. Justitiæ cap. 6. *Peccatum (inquit)
est, cum vel non est charitas, quæ esse
debet: vel minor est, quam debet; sive
hoc voluntate vitari possit, sive non pos-
sit: quia si potest, præsens voluntas hoc
facit. Si autem non potest, præterita
voluntas hoc fecit. Et tamen vitari po-
test, non quando voluntas superba lauda-
tur, sed quando humilis adjuvatur.* Si-
militer habet Prosper ad sextum Objectum
Gallorum: *Priusquam à dominatione dia-
boli per Gratiam Dei ipsius liberetur,
in illo profundo jacet, in quod se sua li-
bertate demersit, amans interim languo-
res suos, & pro sanitate habens quod
agrotare se nescit, donec prima hæc me-
dela conferatur ægroto, ut incipiat nos-
se quod langueat, & possit opem medici
desiderare qua surgat.* Vides adeo im-
pium aliquando demergi, ut infirmita-
tem suam nec videat, nec velit sanari,
destitutum proinde omni sancta dilectio-
ne & cognitione, & peccare tamen,
quia libere se merit in pelagus iniquita-
tum? Et S. Thomas lib. 3. contra Gen-
tes cap. 160. disputans de auxilio, non
efficaci, non congruo, non proximæ
sufficienti, sed de illo, *sine quo nullus
habere potest ea, quæ sunt necessaria ad
tendendum in ultimum finem, hæc de ob-
stinatis habet: Quamquam autem illi, qui
in peccato sunt, vitare non possint per
propriam potestatem, quin impedimen-
tum gratiæ præsent vel ponant, nisi au-
xilium gratiæ præveniantur; nihilominus
tamen hoc eis imputatur, quia hic defe-
ctus ex culpa præcedenti in eis relinqui-
tur.* Licet ergo possit quilibet prævari-
cator converti potentia remota, quate-
nus potest recipere beneficia gratiarum
omnibus præparata: licet possit plura le-
gis præcepta implere quantum ad sub-
stantiam operis & officia virtutum, &
minora impedimenta objicere gratiæ vo-
canti: licet peccata mala sua voluntate,
& libero arbitrio ad malum istud, aut
illud nunquam naturaliter determinato;
attamen potest in pœnam peccati deferri
à Deo, ut nullo excitetur stimulo con-
versionis, unde quaque noxiarum cupi-
ditatum repagulis præpeditus. Atque
hæc ex Patribus.

Q 9

Ad

26.
Et rationi-
bus.

Ad ratiocinationes quod attinet; si gratiam constituas in misericordia Dei substantialiter ubique presentis, & adjuvantis non repugnantes; habent hanc profecto obsecati. Si illam constituas in qualitate transeunte nobis incomperata, insanus ero, si quod ignoro, aut propugnare ausim, aut refellere. At si concedis gratiam actualem esse mentis illustrationem, aut inspirationem charitatis, aut utrumque; nunquam persuadere mihi poteris, scelestissimum quempiam omni momento, etiam cum instat præceptum, cogitatione, aut delectatione sancta quomodolibet excitari. Fallos enim, aut impudentissima mulier captans meretricios quæstus, amplexusque impudicos, avarus restrictus & furax, qui aliorum fortunas quotidie vorat, tabescens invidia, veteri similitudine, & ulciscendi cupidine, alique hujus generis homines traditi in desideria cordis eorum, & evanescentes in cogitationibus suis non habent continuo piam aliquam cogitationem, & voluntatem. Nam, ut Bellarminus scribit lib. 2. de de Grat. & lib. arb. cap. 6. *Cum vocatio, pulsus, tractus, excitatio illa Dei sit actio nostra, quamvis non libera, nempe bona cogitatio, bonumque desiderium repente ac divinitus immissum, quomodo fieri potest, ut non sentiat in nobis, si sit non solum in nobis, sed etiam à nobis?* Constat igitur experientia gratiam obduratis non semper adesse, eo saltem momento quo peccant, & vocationem Dei non percipiunt. Legito D. Bernardum serm. 81. in Cantica.

27.
Si alicui deest gratia, ea deest ex culpa hominis.

PROPOSITIO VII. Quisquis non adjuvatur à Deo per gratiæ subministratorem, queri debet de prava sua voluntate, non de ipso Deo beneficentissimo gratiarum suarum largiore.

Probat I. Quia Deus quantum est ex se gratiam largitur omnibus, ut vidimus Thesi prima. II. S. P. Augustinus de Peccat. meritis lib. 2. cap. 17. ait: *Nolunt homines facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat. Ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates; quæ ut non adjuventur in ipsis itidem causa est, non in Deo.* III. S. Thomas, ut nuper diximus, in tertio contra Gentes, ait homines per propriam voluntatem gratiæ ponere impedimentum: & 1. 2. q. 112. art. 3. ad 2. *Defectus gratiæ prima causa est ex nobis, sed collationis gratiæ prima causa est ex Deo, secundum illud Osee 13. Perditio tua Israël, tantummodo ex me auxilium tuum.*

IV. Cum inclinatio rationalis appetitus ob corruptionem sequatur bonum privatum, licet indifferenter & libere, dum ad illud convertitur, retrahit mentem ab incommutabili veritate, & animum flectit ad voluptates noxias, ut quæstionibus præcedentibus demonstravi: atque ita obsecatur deferente luce sapientiæ ob pravam inclinationem, cui libere obtemperat.

Nec te moveat, quod hanc pravam inclinationem refrenare, & gratiæ impedimenta non ponere nemo possit sine gratia. Hæc est objectio Pelagianorum, quam Augustinus solvit lib. 1. ad Bonifacium cap. 2. scribens: *Liberum arbitrium usque adeo in peccatore non perit, ut per illud peccent maxime omnes, qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet. Unde & Apostolus, cum essetis, inquit, servi peccati, liberi fuistis justitiæ. Ecce ostenduntur etiam peccato minime potuisse nisi alia libertate servire. Liberi ergo à justitiâ non sunt, nisi arbitrio voluntatis; liberi autem à peccato non fiunt nisi gratia Salvatoris.* Igitur sine gratia habetur liberum arbitrium sufficiens ad peccandum, & ad ponendum impedimentum ipsi gratiæ, licet sine gratia non sit liberum arbitrium sufficiens ad vitandum hoc impedimentum, & ad faciendam justitiam. Et ratio est, quia homo alienus à gratia habet circa actus singulos peccati liberam, & indifferentem optionem, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 8. ad 1. & demonstratum est Thesi 3. Hac methodo his pertractatis, constat omne opus Omnipotentis esse aut justitiam, aut pietatem, & utrumque bonum in terras descendere, deferri & damnari elatos, & humiles augeri donis, quemadmodum agebat Prosper in Epigrammate. Constat præterea Majores nostros non immanem ac ferream, sed æquissimam, & ad coercendos impios aptissimam tradidisse doctrinam: quamquam pia est etiam, probabilis, & Catholica sententia contraria plurimorum Doctorum suffragio probata.

OBJECTIONES REFERUNTUR ET REFUTANTUR.

Momenta illorum Doctorum ex dictis eliduntur facillime: at ne quid prætermittamus ad Tironum rudimentum & commodum, ea nunc subjicimus diluenda. Aliqua depromunt ex Scripturis, nonnulla ex definitionibus Ecclesiæ, quædam ex Patribus, alia ex Theologicis

28.
Objectio Pelagianorum refutatur.

29.
Objectio à Scriptura.

gicis argumentis. Hauriunt ex priori fonte sequentia. Legimus Deum optimum maximum omnes hortari, ut ad illum convertantur, uti Ezech. 33. v. 11. clamitare in capite turbarum, & in foribus portarum urbis proferre verba sua, ut Prov. 1. v. 20. stare ad ostium, & pulsare, ut Apocalypseo tertio, v. 20. Rursus Deum velle omnes homines salvos fieri, ad Timoth. 1. cap. 2. v. 4. nolle aliquos perire 2. Petri 3. v. 9. pro omnibus filium suum tradidisse 2. ad Corinth. 5. v. 14. Rursus illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum, apud Joann. 1. v. 9. neminem se abscondere à calore ejus in Psalmo 18. v. 7. Præterea conqueritur per Esaiam 5. v. 4. Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ? Et Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos? At si non daret singulis vires sufficientes, quo jure assereret se velle conversionem peccatorum? quid clamitaret, & pulset ad ostium? quomodo illuminaret omnem hominem, & calorem suum undequaque diffunderet? quomodo vineæ omnem culturam adhibuisset? Cunctis ergo & singulis gratiarum sufficientium dona largitur.

30.
Solvitur.

Generalis responsio est principio Deum quantum in se est gratiam singulis paravisse, illam exhibere universis, conferre etiam volentibus & petentibus; & reluctantiam, tenebras, cæcitatem pendere ab humanæ voluntatis arbitrio. Deinde vocare omnes per lumen rationis, quo duce omnes percipiunt Dei existentiam, & naturalem legem honestatis ac veritatis, ita, ut sint inexcusabiles, si Deum non glorificent, turpesque voluptates sectentur: nam si præcedit lumen rationis, libera optio malorum, & electionis potestas; habetur plenissima libertas ad malum, licet ad bonum necessaria sit gratia. Insuper etiam speciale adiutorium elargiri omnibus, secundum distributionem quam vocant accomodam. Hæc responsio ex ipsis Scripturis inferitur. Vidimus enim supra quibusdam non prædicari Evangelium Spiritu sancto prohibente, derelinqui Babylonem, auferri sepem vineæ & dirui maceriam, ambulare complures in tenebris, & umbra mortis, excæcari oculos impiorum, ne videant. Est etiam familiare divinis eloquiis, ut omnes nonnunquam dicant, nec tamen singulos velint intelligi; ut probat in lib. de Incarnat. & Gratia Fulgentius ex consimilibus Scripturæ locis, In novissimis diebus effundam Spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri: R. P. Berti Theol. Tom. III.

Omnes gentes, quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te, Domine: Concluserit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur, &c. Quis enim dixerit singulos homines prophetasse, singulos venisse ad fidem, singulos consecutos fuisse misericordiam? Vult ergo Deus omnium conversionem, clamat, pulsat, illuminat, vineæ culturam adhibet, si consideras universitatem humani generis, institutionem, ac præparationem gratiarum; si autem homines singulos in individuo, largitate & distributione inæquali, adeo ut illum adjuvet, illum non adjuvet; illum tantum, illum autem non tantum; illum isto, istum illo modo secundum æquitatis secretæ rationem, & excellentiam suæ potestatis, ut Augustinus docet lib. 2. de Peccat. mer. cap. 5.

Est præterea quid ad omnia singillatim possimus respondere. Nam Ezechielis xxxiiii. domui Israël scelera obijciuntur, nec dominus Judæos per se, sed per Prophetam alloquitur: Tu ergo, fili hominis, dic ad Domum Israël: ideoque & de solis credentibus, & de solis gratiis exterioribus textus ille concludit. Nam per gratiam internam loquitur Deus illapsu, & subministratione Spiritus sui, nec objurgat & invitat tantummodo, sed etiam inspirat suavitatem ac dilectionem. In Proverbiorum 1. ad Judæos pariter dirigitur oratio, & in mundi Opificio, in promulgatione Legis, & in Prophetarum oraculis sapientia Dei commendatur. In tertio Apocalypsis non dicitur Deus pulsare ad ostium singulorum, nec semper: & satis superque verbis Bellarmini nuper productis exploditur hæc obiectio. Attamen si omnium, excepto nemine, velis corda interiori gratia pulsari, necesse non est, ut id fiat singulis momentis vel horis, nec etiam urgente præcepto, sed certis temporibus ad Creatoris beneplacitum. Adde ibi orationem institui de prædilectis, & ovibus, quarum Christus est Pastor, ut constat versu præcedenti, & expressione verborum. De voluntate salvandi omnes, & generali humani generis redemptione, satis dixi in primo volumine cap. 1. libri v. ad 2. & 5. Propositionem Janfenii, ac prop. 2. hujus Capitis.

In Evangelio Joannis dicitur Verbum lux vera, quæ illuminat omnem hominem, primo per lumen rationis & legem Scripturam, omni creaturæ rationali impressam immutabilis veritatis, juxta illud Psalms iv. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, ut explicat S. Thomas

31.
Ac ulterius
declaratur.

32.
Responsio ad
Scripturam.

in hunc locum 2. *non quia nullus est hominum, qui non illuminetur, sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur*, ait S. Pater cap. 103. Enchiridii. 3. quia non ad unum populum venit, ut Moyses, & Prophetæ, sed ad prædicandum Evangelium omni creaturæ. Atque ita hoc uno verbo demonstratur Dei Filius Conditor, Legislator, & Redemptor universorum, ad differentiam Joannis, de quo cum esset illuminatus à Deo, & venisset vox, & testimonium Reparatoris, dicitur versu proximo, *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine*. Ceterum confirmat locus iste sententiam nostram. Si enim ipse est lumen, si ab ipso recesseris, nec in lumine eris: & quid de te sequetur? Quod dixit de impiis: *Fiat viallorum tenebræ, & lubricum*: ait Augustinus Conc. v. in Psalm. 103. Idem Evangelista cap. 3. v. 19. *Lux, inquit, venit in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*. Prætermittenda non est insignis comparatio D. Thomæ 1. 2. q. 79. art. 3. petita à Sole, qui licet quantum est de se omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inveniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo, cujus fenestræ sunt clausæ: sed tamen illius obscuræ nullo modo causa est sol, sed causa ejus est solum ille, qui claudit fenestram. Ita Deus lumen gratiæ interius non immittit illis, in quibus obstaculum invenit, &c. Notat tamen ibidem S. Doctor Deum hoc agere proprio judicio, ideoque esse causam excæcationis, non prout est illa motus animi humani inhaerentis malo, sed prout est subtractio gratiæ, unde sequitur quod mens divinitus non illuminetur, & cor non emolliatur ad recte vivendum. Esaias & Evangelista Matthæus loquuntur de Judæorum Synagoga: & præterea sententiæ nostræ vim addunt consequentibus verbis. Nam ille ait, *Auferam sepem ejus, & erit in direptionem*: iste autem, *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*.

33.
Objectio ex
Definitioni-
bus Ecclesiæ.

Ex definitionibus Ecclesiæ hæc promunt. In cap. *Firmiter* definitum est hominem lapsum per veram posse semper penitentiam reparari. Statutum à Tridentina Synodo Sess. 6. cap. xi. quod *Deus sua gratia semel justificatos non deserit*. Senonensis in decreto 15. de lib. arbitrio hæc est perspicua sententia: *Nec tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereant, in quo Deus non stet ad ostium, &*

pulset. Consimilia protulit Colonienfis in Enchiridio de Sacramento Pœnitentiæ; *Nullus est peccator tam scelestus, cui Deus, quoad in hac vita superstes fuerit, hanc gratiam penitus subtrahat*.

Facile est hæc discutere. In Cap. *Firmiter* rectissime dicitur posse hominem lapsum per pœnitentiam reparari, quoniam potest Deus illum gratia prævenire. Apposite Augustinus de Nat. & Grat. cap. 23. *Nemo dicit sic hominem factum, ut de justitia quidem possit in peccatum ire, & de peccato ad justitiam redire non possit: sed ut in peccatum iret, sufficit ei liberum arbitrium; ut autem redeat ad justitiam opus habet medico, quia sanus non est, opus habet vivificatore, quia mortuus est*. Et tamen hunc medicum aliquando deferere impium, tradit paulo infra Augustinus. Addo laudati Canonis sensum esse quod possint per pœnitentiam deleri peccata post baptismum patrata, nec relapsum crimina sint irremissibilia. Ait enim: *Et si post susceptionem baptismatis quisquam prolapsus fuerit; peccatum per veram potest semper penitentiam reparari*. Tridentinum de Justificatis aperte loquitur: nostramque sententiam confirmat. Nam si non deserit Deus, nisi deseratur; ergo si deseratur, deserit. Ita S. Pater citato lib. cap. 22. 23. 26. 29. & aliis locis supra citatis prop. 6. Vide & Adversariorum nostrorum Confessionem thesi 2. Senonense, & Colonienfæ Concilium Provincialia sunt. Præterea illud ait adeste semper gratiam, quatenus est in promptu, scilicet singulis præparata; & omni momento Deum stare ad ostium, & pulsare, non tamen singulos homines interius sentire pulsantem aliò sensuum strepitu, & specierum varietate distractos. At si non habent interiorem sensum, nempe piam cogitationem, & bonum desiderium, gratia exterior est, non interna. Colonienfis Synodus consulto addidit particulam *penitus*, ut intelligas cuilibet scelestissimo peccatori, quandiu est in via, non subtrahi gratiam omnino, quoniam interdum recipit illustrationes, aut saltem jus habet ad Sacramenta, quibus peccata delentur. Adverte, nec adversarios nostros asserere, Deum semper, omni momento, & incessanter sanctas cogitationes, & pia desideria excitare in singulorum animis. Rursus sententiâ nostrâ, etiam si quocunque momento adestet mentis cogitatio; si nullam inspiraret delectationem cordi immerfo pravis cupiditatibus, non esset hæc gratia vere sufficiens. Nam

Rejicitur.

Nam Gratia Christi est inspiratio sanctæ dilectionis, ut probatum est de H. Pelagiana. Denique oportet distinguere inter gratiam increatam, quæ est divina misericordia præveniens actus nostros indeliberatos, & inter gratiam creatam, quæ est ab actibus indeliberatis indistincta; quemadmodum aliud est lumen rationis, & lex immutabilis veritatis affulgens menti, aliud ipsa mentis perceptio. Misericordia, & veritas singulis adest, ideoque gratia increata, scilicet ipse Deus. Verum in libere, non aliqua necessitate collustrat mentem, & excitat delectationem. Igitur sicut semper, & omni momento est in mente nostra æterna lex veritatis illam irradians & collustrans, nec tamen semper est rectum iudicium mentis nostræ, eoquod sese convertat non ad illam æternam legem, sed ad fluxus sensuum imagines: ita semper adest misericordia Dei, & gratia increata, nec tamen semper est sancta cogitatio & pia animi affectio in animo mortalium hominum, quia non ad misericordiam juvantem se convertit humiliter, sed ad amorem sui, & ad sensuum illecebras. Idcirco non semper adest gratia, quæ sita est in sancta inspiratione, & motu vitali: de qua præsens fervet disceptatio.

34.
Obiectio ex
Canonibus
Conciliorum.

Accedit ad Canones Conciliorum propositio damnata ab Alexandro VIII. anno 1690. *Pagani, Judæi, Hæretici, alique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jesu Christo influxum; adeoque hinc recte inferes in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficiente.* Sed merito proscripta est; primo quoniam profertur *indefinite*; atque sunt inter Paganos & Judæos quamplurimi, quibus gratia confertur; ut diximus de Polemone, & de Cornelio. Præterea Infidelium complures aut degunt inter Christianos, aut audierunt ab iis Evangelium, cujus prædicatio non solum est beneficium Christi notitiam suppeditans, ne sit inexcusabilis infidelitas ipsorum, sed etiam solet conjungi cum internis gratiæ illustrationibus, quæ tamen à nimium additis cultui idolorum, sive consuetudini abrogatorum legalium cito evolvant, atque extinguuntur. Est etiam probabilius omnes homines gratiæ motionem aliquam per vitæ decursum experiri, sed tenuem admodum, & veluti semen sparsum secus viam, vel inter spinas conculcatum & suffocatum. Singulis denique patet semper aditus ad misericordiam, ad Ecclesiam, ad Sacramenta, ad medicinam, & ad Aquam & Sanguinem fluentem e latere Redemptoris.

Depromunt ex libris Patrum quæ sequuntur. S. Augustinus de lib. arb. cap. 18. & de Natura & Grat. cap. 67. adversus eos, qui de ignorantia, & difficultatis poena ex Adam transfusa queruntur, scribit: *Recte enim fortasse quærentur, si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret: cum vero ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras, &c.*

Joannes Gonzales, & Thomas de Lemos respondent Augustinum asserere, quod nullus iuste asserere potest in sui excusationem ignorantiam, quia Deus aut per legem scriptam, aut per naturalem, aut per Evangelii prædicationem homines omnes instruit & vocat: & recte, nam qui negat unum esse Deum, superare potest ignorantiam intimæ conscientia sui ipsius, rerumque aspectabilium contemplatione: & qui ignorat mysteria fidei, potest ea audire ab Evangelizantibus; & si non potest, non ei imputatur ad culpam. Animadvertunt scite Augustinum dixisse, *Per creaturam sibi Domino servientem*; ne inde inferas semper vocare se ipso, & per internam subministrationem Spiritus sancti. Proximo cap. 68. ipse Augustinus hanc responsionem insinuat, docens, quomodo infideles ad fidem excitentur Christianis exhortationibus, Christiani autem concutiantur terroribus, & præmiorum laudibus erigantur. Hæc gratia sat est, ut sint inexcusabiles, & possint remota potentia quærere quod ignorant. Insuper animadverto, aliud esse Deum vocare, aliud esse præsentem ut vocet. Illud actuale gratiæ subministrationem, istud vero præparationem significat, & increatam gratiam interdum ab animorum nostrorum motione sejunctam, ut jam explicavi. Et Augustinus quidem, non ait, Deum vocare omnes, sed esse *præsentem ut vocet*. Si velis etiam cunctis immittere quasdam bonas cogitationes certis temporibus, sed quæ leviter excitent, ut intellectus alio statim evolet, & evanescat in cogitationibus suis; est sententia Norisii, cui non repugno.

Addunt Adversarii S. P. Augustinum serm. 2. in Psalm. 58. hæc habere: *Si nolis curari vulnus tuum, admonet, ut cureris; & aversum revocat, & refugientem quodam modo ad se venire compellit & attrahit. In omnibus implet quod dictum est, Misericordia ejus præveniet me.*

35.
Obiectio ex
Patribus.

36.
Præcipue S.
Augustini.

37.
Urgent ob-
jectionem ex
eodem imo.

me. In Psalm. 102. *Vocat undique ad correptionem, vocat undique ad penitentiam, vocat beneficiis creatura, vocat impertiendo tempus vivendi, vocat per lectorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per misericordiam consolationis.*

Verum quid hæc? Constat in Psalmum 58. S. Patrem de iis loqui, quorum Dominus susceptor factus est, ut in omnibus eorum operibus singularem exerceat providentiam. Atque sic hoc testimonium aliquid evinceret; adesset singulis non solum gratia sufficiens, sed & congrua, victrix, efficax, & quodammodo compellens & attrahens. Addit præterea ibidem S. Doctor, omnipotentem medicum non renuntiare ad aliquem, sed *Opus est, inquit, ut curari velis, opus est, ut manus ejus non refugias.* Quod si refugias, odit repellentem manus suas, ait Enarrat. in Ps. 102. unde altera obiectio depromitur. Hæc propterea eadem responsione revincitur. Quamquam commemorantur ibidem omnia genera vocationum, externæ; interioris, communis, specialis, quas omnes singulis impendi neminem puto dicturum. Profert nonnulla alia Augustini loca Tournely P. 2. de Grat. q. 8. art. 3. quæ apertissime sunt accipienda de lege naturæ & lumine rationis omnibus indito, eodem Auctore non reluctante: unde merito prætermittuntur.

38.
Secundò.

Habetur in expositione quarumdam Prop. ex Epistola ad Romanos prop. 62. de Pharaone celebris locus: *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur.* Hunc locum avide quidam arripiunt, objicientes non imputandum esse peccatum, si gratia non adfit, quemadmodum nec imputatum est Pharaoni.

39.
Responsio ad
adducta.

Ast si totum argumentum concedatur, nonne sequitur Pharaoni, & obduratis huic similibus gratiam sufficientem fuisse sublatam? Si ulterius reponamus editum opus istud ab Augustino adhuc Presbytero, cum nondum divinæ gratiæ percipisset arcana; nonne id liquet ex cap. 23. primi libri Retractionum? Sed confirmat hæc Augustini sententia, quod alibi tradidit de Obduratis, scilicet hos peccare, quia licet deserti à gratia necesse sit, ut offendant, & cadendo vexentur; nihilominus illis imputatur peccatum, quoniam prævaricatores legis digne lux deseruit veritatis. Sensus quippe est Pharaonem non ideo peccasse, quia ob-

durato corde obtemperare non poterat, si enim cæcitas omnino esset involuntaria, nullum foret peccatum: sed ideo peccasse, quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur. Hunc sensum demonstrant quæ sequuntur immediate: *Sicut enim in his, quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum, ut per munus Dei bene operentur: sic in his, quos damnat, infidelitas & impietas inchoat penæ meritum, ut per ipsam penam etiam male operentur.* Igitur per ipsam quoque obdurationem peccant improbi, in quantum ipsa obduratio est pena præcedentis peccati, ut pluribus explicat Sanctus Doctor eodem loco, & citato capite tertio ac vicessimo Retractionum.

Mutuantur ex Prospero quæ sequuntur. I. Libro 2. de Vocat. Gent. cap. 5. ait: *Adbibita semper est universis hominibus quadam superna mensura doctrinæ, quæ etsi paucioris, occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.* II. Eodem libro cap. 14. hæc habet: *Neque ob hoc excusabiles sunt nationes, quæ alienata à conversione Israël spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo sub ignorantia tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratiæ, quæ nunc universum mundum rigat, parè antea largitate non fluxit.* III. Cap. 29. ait: *Universalitati hominum ita multiplex, atque ineffabilis bonitas Dei consuluit semper & consulit, ut neque ulli pereuntium excusatio suppetat de abnegato sibi lumine veritatis, neque cuiquam sit liberum de sua iustitia gloriari.* IV. De parvulis sine baptismo morientibus hæc est præclara & manifesta sententia Prosperi cap. 23. *Non irreligiose arbitror credi, nec inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus, qua utique si bene eorum uterentur parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur.* V. Addunt Stephanus Descamps, & Hon. Tournely illustre testimonium Pauli Orosii in libro de Arbitrii libertate: *Mea semper hæc est fidelis atque indubitata sententia, Deum adiutorium suum non solum in Corpore suo, quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratiæ suæ dona largitur, verum etiam universis in hoc mundo gentibus propter longanimitatem sui, æternamque clementiam subministrare, non ut tu asseris cum discipulo tuo Cælestio, cui jam apud Africanam Synodum occulta illa impiorum dogmatum natura contusa est, in solo naturali bono, & in libero arbitrio generaliter universis unam gratiam contributam; sed*

40.
Obiectio ex
Prospero.

sed speciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per atomas, & cunctis, & singulis ministrare. Et infra, Evidentissime declaratum est nemini hominum deesse Dei adiutorium, praesertim cum & seductor instet, & infirmitas.

31.
Responsio
prima.

Possum cum Eruditis viris respondere libros de Vocatione Gentium non esse Prosperi: quod probari potest his testimoniis directe pugnantibus cum aliis, quae habentur in responsionibus ad Objecta Massiliensium, & in Carmine de Ingratis; ubi generalem voluntatem salvandi omnes, & communem humani generis Redemptionem explicat per institutionem & efficaciam remedii, non per actuale gratiae largitionem, ut ostendimus de H. Janseniana cap. 4. & hoc in quo versamur th. 2. 3. & 6. Vide & Norisium lib. 2. H. P. cap. xiv. Brevi itaque responderi potest, hunc Auctorem, & etiam Orosium, medium quid sapere inter Semipelagianos, & Augustinum.

42.
Responsio
secunda.

Horum tamen admissa auctoritate, nil conficit pro Scholasticis omnia adversus nos pugnantem conicientibus. Auctor enim priorum librorum conatur ostendere etiam Gentiles, hominesque universos à fide alienos habuisse gratiam quamdam communem, & veritatis notitiam in dispositione elementorum mundi, per quam possent optime percipere unius supremi Numinis existentiam, ita ut essent in cultu Deorum inexcusabiles; etiam si minime recepissent internas & invisibiles illustrationes, quae sunt dona gratiarum specialia. Sat esset titulum capituli 5. libri 1. perlegere: *Omnes in elementis accepisse praecepta legalia, ut sint inexcusabiles in idololatria.* Sed quoniam titulis carent Mss. vetustiora, verba Auctoris exscribamus. *Quamvis ergo haec, inquit, & multa similia veritatis Scriptura pronuntiet, secundum ipsam tamen credimus & piissime confitemur, quod nunquam universitati hominum divina providentia cura defuerit. Quae licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxerit institutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis suae dona subtraxit, ut & propheticas voces, & praecepta legalia convincerentur in elementorum obsequiis ac ac testimoniis accepisse: unde & inexcusabiles facti sunt, quia Deos sibi dona fecerunt, & quae creata erant ad utendum, venerati sunt ad colendum.* Internam autem inspirationem gratiae communem non esse, scribit disertè cap. 3. *Incognoscibiles illuminationum dilationes, inter quas utique multi in infidelitate deficiunt, non solum in populis remotioribus impiorum, sed etiam in civitatibus fidelium*

per plurimas domos & familias novimus fieri, &c. De notitia igitur legis, non de gratia speciali loquitur iste Auctor. Confer modo verba nobis objecta, & videbis non solum perperam adversus nos usurpari, sed etiam Adversarios nostros revincere. Gratia enim, de qua disputamus, non solum sufficit ad testimonium, sed etiam ad remedium, neque est sola notitia veritatis distributa in elementis, & reddent inexcusabilem idololatrarum perfidiam, sed interior illuminatio, & inspiratio charitatis, sine qua plurimi sub ignorantiae tenebris perierunt. Atqui auctor librorum de Vocat. Gent. ait impensam omnibus gratiam sufficientem ad testimonium, & notitiam in elementorum obsequiis, per quam nulli pereuntium suppetat excusatio; & quibusdam tantum gratiam sufficientem ad remedium, & specialem ac supernaturalem inspirationem. Ergo affirmat Gratiam, de qua disputatur, pluribus denegari.

De parvulis cap. 21. praecedenti definite pronuntiat, *super eos illam manere sententiam, quam humanum genus praevocatione primi parentis excepit. De immaturitate vero mortis non esse rationem conquerendi, cum semel in naturam nostram per peccatum ingressa mortalitas obnoxium sibi omnis vitae nostrae fecerit diem.* Haec est ergo causa cur plurimi rapiantur sine baptismo, & non semper neglectus parentum. Dum ergo seq. cap. 23. ait, etiam parvulos paucorum dierum ad illam pertinere gratiae partem, quae semper universis est impensa nationibus, loquitur de notitia veritatis, quam horum parvulorum parentes potuerunt accipere ab obsequiis & testimoniis elementorum, & negligentes non studuerunt sibi ac posteris consulere veram amplectendo religionem. Nam cap. 25. sequenti docet gratiam, quam universis generationibus Deus indifferenter impendit, esse testimonium elementorum, per quod ad quaerendum verum Deum possunt homines adjuvari. Gabriel Vasquez disp. 96. cap. 2. interpretatur postremum locum de parvulis, qui aliquandiu vivunt, & quibus parentum cura negligit subvenire, eoquod appellantur *paucorum dierum homines.* Est autem interpretatio, ut arbitror, falsa, & duobus hisce vocabulis male afficta.

Orosius autem contra Pelagianos asserentes posse unumquemque per naturam & liberum arbitrium salutem quaerere & ingemiscere, licet adiutorio Dei tandem tribuerent consecutionem salutis, & objicientibus exemplum Zachaei, qui considerabat Deum videre, & ideo salus domui

43.
Obiectio ex
aliis Patri-
bus.

mui ejus facta est, ait: *Nunquid si unus credidit, statim universa domus sine peccato fuit, cui tunc utique Majore domus credente initium salutis fuit?* En aperte scribit Orosius, familiam Zachæi, antequam ipse crederet, non habuisse initium illud salutis, idest posse quærere & ingemiscere, quale initium statuebat Pelagius in natura, & in libero arbitrio. Habemus ergo Orosium nobiscum consentientem. Ex illa vero responsione Orosii emergit statim objectio altera Pelagianorum: Quomodo ergo peccant, qui destituti sunt gratia, & non habent ex se posse quærere & ingemiscere? Huic objectioni occurrit Orosius dicens, Gratiam quæ necessaria est ad libertatem peccandi non esse illam specialem, quam Cœlestius & Pelagius putant in solo bono naturæ singulis contributam; sed notitiam veritatis & lumen ipsum rationis adjutum testimonio, & distributione elementorum, atque id per atomos & per momenta singulis ministrari, & necessarium esse ne imputetur peccatum; licet ad recte agendum requiratur præterea gratia specialis à natura & à libero arbitrio diversa. Sequitur enim post verba, quæ producta sunt, hæc immediata periorus: *Dicit enim Scriptura, Qui facit solem suum oriri super bonos & malos. At tu forte respondes: Ordinem suum composita bene natura custodit, ac per hoc Deus elementariis simul cursibus constitutis facit inde, quæ facit. Quid ergo de illa sententiæ parte, quæ sequitur, opinaris? Dat pluviam super justos, & injustos. Utique qui dat, cum vult dat, & ubi vult dat, vel dispensando dispositam constitutionem, vel effundendo propriam largitatem.*

44.
Objectio ex
D. Thoma.

Quæ ex D. Thoma obijciuntur; hæc sunt præcipua. I. Q. 14. de verit. art. 11. ait: *Si aliquis nutritus in sylvis, vel inter bruta animalia ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni & fuga mali, certissime est credendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.* II. In cap. 12. ad Hebræos ait: *Gratia nulli deest, sed omnibus quantum in se est communicat, sicut nec sol deest oculis cæcis.* III. 1. p. q. 49. art. 2. Deus inquit, non deficit, ab agendo quod est necessarium ad salutem. IV. In 1. 2. q. 106. art. 2. ad 2. hæc habet: *Lex nova quantum est ex se auxilium dat ad non peccandum.*

45.
Solvitur.

Respondent ad 1. Thomas de Lemos, & Thomistæ alii, utique id eventurum,

sed puer ille non posset sequi ductum rationis sine gratia, quæ per D. Thomam quibusdam datur, quibusdam non datur. Ut enim demonstratum est quæstionibus præcedentibus ex eodem Doct. Angelico 1. 2. q. 109. art. 3. *Appetitus voluntatis rationalis sequitur propter corruptionem naturæ bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei.* Quod in puero illo contingeret ex carnis concupiscentia progenito. Aliqui interpretantur beatum Thomam de puero baptizato: quem certe gratiâ sanctificante exornatum Deus non desereret, nisi ille se à Deo averteret libero voluntatis arbitrio. Ego ulterius fateor illi puero supernam aliquam illustrationem non defuturam, quam tamen pœnalis cæcitas dispelleret, & voluntas ad malum proclivis pessundaret. Testimonia reliqua demonstrant tantummodo Deum quantum in se est auxilia omnibus præparasse, eaque subministrare nullum ponentibus impedimentum: quamquam illud non ponere, aut removere munus sit gratiæ, quæ aliquibus denegatur, ut docet Angelicus in 111. contra gentes c. 160. & ipsa lect. 3. in c. 12. ad Hebræos.

Denique momentum gravissimum putant, quod prop. 3. expunximus, de libertate necessaria ad peccatum. Omnino quippe tenendum est, nullum esse peccatorem in hac vita qui & libere non peccet, & pœnitere, & mandata servare non possit. Scribit id post D. Thomam 3. p. q. 86. art. 1. universa Schola Thomistarum, ut demonstrat Tournely de Grat. p. 637. & seq. Ad sine gratia homo in peccatum necessitate prolabitur, nec pœnitere potest, nec recte agere. Singulis ergo momentis gratia sufficiens adest cuilibet etiam obsecratissimo peccatori. Hoc argumentum complures Thomistarum à sententia majorum alienavit. Percipere etenim non valent quomodo præcepta Dei sint possibilia, si denegetur auxilium, quo opitulante possunt impleri. Si respondeas cum D. Thoma, non esse impossibilia, quoniam possumus gratiam à divina liberalitate accipere, nec reputatur impossibile quod possumus per amicos; id verum esse fatentur, si amici præbeant auxilium: at si amici, ut hodierni solent, miseros nos derelinquant, quomodo possumus spem locare in præsidio amicorum? Accedit quod libertas tantum ad malum etiam in dæmonibus viget; impium est autem & horrendum damnatos viatoribus comparare. Quis etiam credat æquissimum rectissimumque Judicem plectere reum, cui non est amplius ad bene agendum libertas? Hæc & consimilia plura Theologi non vulgares. Huic

46.
Objectio ul-
terior.

47.
Rejicitur.

Huic præcipuæ argumentationi obvia est ex 3. thesi responsio. Non esse peccatum, ubi non est libertas, & omnia præcepta esse impiissimis etiam & obsecatis possibilia potentia saltem remota, est prorsus indubitatum. Majorem itaque concedimus, animadvertentes tantum percelebres Thomistas affirmare quidem Deum nemini denegare auxilium, & etiam singulis dare, in quantum dare idem est ac præparare & exhibere, non autem prout opponitur verbo *accipere*; ut testatur Gonzales, & proculdubio docet Bannes, quem primum opponunt. Dissentiri aliquos fateamur: sed eruditus Lemsius ait id se vehementer mirari, & Doctores istos S. Thomæ doctrinam deserere, & contrariæ assentiri. Legatur caput 20. de Gratia sufficiente n. 301. tract. 3. 2. p. tom. 4. Panopliæ. Ad minorem dico nullam esse in peccando necessitatem, sed libertatem indifferentiæ quantum ad exercitium, id est in optione malorum. Imo S. Thomas do-absolute, quod, *potest contingere quod aliquis sit impotens ad faciendum quod oportet: quod si sit propter ejus culpam præcedentem, puta cum aliquis de sero se inebriavit, & non potest surgere ad matutinas, omissio imputatur ad culpam propter causam præcedentem, ex qua omissio sequens redditur voluntaria.* Ita 1. 2. q. 71. art. 5. 2. 2. q. 79. art. 3. ad 3. & q. 150. art. 2. & 4. necnon in 111. contra Gentiles cap. 160. Quæ tamen ita accipienda sunt, ut imputetur peccatum, quando est in exercitio libera mediorum electio, aut quando dum ponitur causa, prævidetur, aut potuerit, ac debuerit prævideri effectus consequens. Respectu autem bonorum operum, sentio carentem auxilio sufficienti non habere potentiam proximam, peccare tamen illorum omissione, quoniam ejus *impotentia* est libere volita; nam ideo non potest, quia per pravam erga malum voluntatem ponit potentiæ proximæ impedimentum. Ergo cum hæc voluntas ad malum se ipsa libera sit libertate indifferentiæ, quæ sufficit ad peccatum, impotentia per hanc voluntatem inducta non excusat à culpa.

48.
Ac declaratur.

Cæterum potentia remota semper in hac vita superest cuilibet peccatori, quoniam adjuvari potest à Deo, & quæ per Amicos possumus, aliquantulum per nos possumus, ait S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 4. ad 2. At dicis, quid si amicus nolit opem ferre? Respondeo Deum non defuturum, nisi tu ponas impedimentum. Quamquam inter Deum, & amicos hoc intercedit discrimen, quod possunt à nobis sine amicorum auxilio aliqua fieri, ut

R. P. Berti Theol. Tom. III.

ad illos ire, & ab illis velle adjuvari; cum tamen in bonis operibus nihil sit nostrum, quin à Dei gratia misericorditer præveniatur: ut in illum Thomæ locum observat illustris Thomista Franciscus Sylvius. Atque ita verum est, quod sæpe diximus cum Augustino, malum nullam habere causam nisi ab hominum voluntate; bonum vero à voluntate divina, à qua denegatur quidem gratia justo judicio reluctantibus & nolentibus, sed misericorditer impenditur cuicunque datur, si minus sit iniquus, si ve iniquissimus, ut unusquisque cantet Domino misericordiam, & judicium, & nemo, nisi in ipso Domino gloriatur.

Magnum etiam inter damnatos & viatores à gratia alienos discrimen interest. Quamdiu enim vivunt iniqui, converti possunt à Domino gratiæ beneficentissimo largitore. Orat etiam pro ipsis Ecclesia Sponsa Agni, eisque patet semper accessus ad Sacramenta, & ad largiflua piissimi Redemptoris vulnera. Quamobrem de nullo mortali homine desperandum est; imo spes debet esse vividior, quandoquidem indigni quidem sunt pluri, sed mediatorem habent dignissimum apud Patrem, qui solem suum oriri facit super bonos & malos. Hoc bono expertes sunt demones, & spiritus damnatorum, tamen si peccent libere, consensione antiquorum omnium Theologorum. Quare autem non demereantur, non est ex deficientia libertatis, sed quia sunt in termino, & omnia mala opera excercant cum eadem malitia, eademque ab ultimo fine aversione. Eandem ergo sortem esse damnatorum, reproborumque viventium, & utrosque peccare in eo, quod vitare non possunt, magnum est Calvinistarum, & Jansenianorum deliramentum. Reperiuntur inter viventes nihilofecius nonnulli, quos adeo tenebræ comprehendunt, & quos ita tradidit Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, & in passionem ignominiam, ut ad sextam objectionem Vincentii scripserit S. Prosper: *Multorum hominum malitia talis est, qualis est demonum: sed hoc inter malos homines distat & demones, quod hominibus etiam valde malis superest, si Deus misereatur, reconciliatio; demonibus autem nulla est in æternum servata conversio.* Arbitror autem istiusmodi responsiones doctrinæ veterum Theologorum circa libertatis naturam magis esse conformes, ad intelligendam Augustini contra Pelagianos sententiam perutiles, & ad revincendos Jansenii gregarios aptissimas. De qua re alibi dictum satis.

49.
Discrimen inter damnatos, & viatores à gratia alienos.

P p

Sed

Sed jam ad extrema libri propitio Numine perventum est. Elaboratum cum in isto, tum in præcedentibus, ne in difficillimis circa Gratiam & libertatem quæstionibus, quod ad historiam, quod ad dogmata, quod ad Scholæ placita pertinet prætermisum esse videatur. Quod an assecutus fuerim, prorsus ignoro. Id fortassis non per-

feci, at conatus sum equidem. Si Augustinianæ Scholæ commodum aliquod attuli, quod optime sentio vel nullum esse, vel perexiguum; frui, Lector, æquo animo dissertatiunculis, & quas exhibui hætenus, & quas subinde producam. Nunc, quoniam initium fecit libro Doctor Aquitanus, finem statuatur ejusdem Doctoris.

EPIGRAMMA.

*Cælestem ad Patriam tendens cognosce Vocantem,
Cujus proveberis, si bene curris, ope.
Nam si te virtute tua ad Cælestia credis
Scandere, de superis pulsus ad ima cades.*

DE